

19 københavnske kirker

HOLMENS-ØSTERBRO PROVSTI:	SIDE
- Sankt Pauls Kirke	14
- Luther Kirke	20
- Davidskirke	26
BISPEBJERG-BRØNSHØJ PROVSTI:	
- Ansgarkirken	32
- Tagensbo Kirke	38
- Utterslev Kirke	44
NØRREBRO PROVSTI:	
- Samuels Kirke	50
- Hellig Kors Kirke	56
- Blågårds Kirke	62
- Brorsons Kirke	68
FREDERIKSBERG PROVSTI:	
- Solbjerg Kirke	74
- Sct. Lukas Kirke	80
VALBY-VANLØSE PROVSTI:	
- Aalholm Kirke	86
VOR FRUE-VESTERBRO PROVSTI:	
- Sankt Andreas Kirke	92
- Fredens Kirke	98
- Gethsemane Kirke	104
- Absalons Kirke	110
- Bavnehøj Kirke	118
- Enghave Kirke	120

FORORD

Biskop i Københavns Stift, Peter Skov-Jakobsen, har indstillet 16, evt. 17, kirker til at blive taget ud af brug, og derudover er to kirker på en "måske"-liste. Kirkerne tilhører seks provstier og fremgår af listerne på de følgende sider.

Biskoppen har anmodet om bygningsinspektoratets bedømmelse af de nævnte kirker:

- vurdering af de enkelte kirkebygningers arkitektoniske/æstetiske værdier
- vurdering af de arkitektoniske værdier af kirkernes inventardele
- vurdering af evt. anvendelse til helt andre formål og i den sammenhæng, om kirkens inventar kan udtages af kirkebygningen, og endelig, om der i kirkerummet evt. kan indskydes ekstra dæk eller opsættes andre former for underopdelinger for at imødekomme nye funktionelle krav. Mulige fremtidige funktioner ønskes oplyst.

Denne anmodning er besvaret efter besøg i alle kirkerne, og forsøger desuden at supplere den udtalelse, Nationalmuseet har udarbejdet 8. maj 2012 om samme emne: "Vedr. Vurdering af de antikvariske værdier i en række københavnske kirker. Dok.nr. 46150/12."

København 28.09.2012
Jens Bertelsen
Kgl. bygningsinspektør

DET FUNKTIONELLE UDGANGSPUNKT

De kirkebygninger, der er indstillet til at blive taget ud af brug, er alle bygget mellem 1872 og 1977. Det betyder, at de alle er bygget med funktionaliteten og byggeteknikken for øje.

Funktionalitet skal tages bogstaveligt, for alle kirker havde en bygherre eller et byggeudvalg, der havde meget præcise ambitioner om, hvad netop deres kirke skulle kunne. Der er ikke tale om de samme begrænsede byggetekniske erfaringer og opfindelser, der var grundlaget for de hvide middelalderkirker rundt om i landet. De nye kirker blev tilpasset ambitioner, ideer og behov svarende til et byggeprogram for alle andre byggesager.

I 1870erne dominerede historicismen som stilart dansk arkitektur – også kaldet stilforvirringens tid. Ordet stilforvirring var ikke venligt ment, fordi tidens arkitekter skiftede stilart afhængig af opgaven. Et hospital blev f.eks. opført i byzantinsk stil, et rådhus i gotisk stil og en bank i græsk stil.

Arkitekterne var optagede af både det internationale og det nationale, og delte sig i to grupper: "europæerne" og "de nationale". "Europæerne" rejste rundt i Europa, primært til London, Paris og Rom – og i Italien til alle de øvrige gamle kulturbyer. Det ses tydeligt i de forskellige kirker. Fælles for arkitekterne var dog en levende interesse for byggeteknik. Især hos "de nationale" var byggeteknisk kvalitet ufravigelig.

"De nationale" rejste Danmark tyndt og målte især middelalderens borge og kirker op. Absalons Kirke, Sankt Andreas Kirke og Luther Kirke blev tegnet af arkitekter oplært af "de nationale", og havde derfor middelalderen som udgangspunkt. Mens Sankt Pauls Kirke, Sct. Lukas Kirke og Hellig Kors Kirke blev tegnet af repræsentanter oplært af "europæerne", og giver mindelser om England og Italien. Især det indvendige dekorerede inventar og vægflader kan derfor virke udanske. Udvendigt er dekorationerne ofte beherskede, og bygningerne indgår helt naturligt i bybilledet i dag – en kirke er under alle omstændigheder noget særligt.

Kirkerne fra de kommende perioder er variationer over temaerne – domineret af røde mursten og fornuftige beslutninger, fra varmeanlæg til lysindfald. Nogle mere heldige end andre. Rumligt set er der både "varme" og "kolde" kirker – fra imødekommende og behagelige til uformeligt store, hvor besøgende føler sig uvelkomne. Det er ikke alle arkitekter, der har lige fint afstemte nervetråde i forhold til det, der for alle bygninger er meget vigtigt: at have et rumligt gehør.

Det første skift i stil sker med Aalholm Kirke i 1939. Kirken er bygget efter, at Stockholmsudstillingen i 1930 statuerede det radikale skift i arkitekturens fundamentale tankesæt: funktionalismen havde indtaget Skandinavien inspireret af den tyske Bauhausskole. Ethvert arkitektonisk gestalt skulle derefter, ideelt set, være baseret på et funktionelt behov, og dekorationer var bandlyst. Aalholm Kirke er dog ikke stramtandet funktionalistisk, men minder snarere om de byggerier, der i tiårene efter Anden Verdenskrig blev opført som "funktionel tradition", dvs. lokalt håndværk, lokale materialer, traditionel konstruktion.

Utterslev Kirke, Tagensbo Kirke og Bavnehøj Kirke er repræsentanter for hver sin variation af funktionalismen. I Utterslev Kirke har arkitekterne kigget langt efter den finske arkitekt Alvar Aaltos naturinspirerede, abstrakt komponerede bygningskroppe, og der er i kirken en del detaljer, der peger i samme retning. I Tagensbo Kirke har den kølige rationalisme vundet over alle andre hensyn uanset kirkens lidt friske farver og abstrakte vinduessætning. Bavnehøj Kirke er mere udtryk for en enkelt arkitekts særegne arkitektursyn end repræsentant for en egentlig stilhistorisk strømning.

I alle fire funktionalistiske kirker er der et fravær af dekoration. Et fravær, som Ansgarkirken, Samuels Kirke og Enghave Kirke forvarslede i 1920'erne, da de også er udekorerede. Fælles for de udekorerede kirker er, at de er snævert tidstypiske, at de virker umoderne, så snart moden skifter, og at rummene alene skal bedømmes på deres bevarelse af det funktionelle. Kirkerne er ganske enkelt kedelige og det er for en arkitekt interessant, at netop disse kirker har svært ved at tiltrække en menighed.

MENIGHEDSSAMFUNDET SOM FUNKTIONSKRAV

En særlig variation af det funktionelle grundlag er de kirker, som Kirkefondet opførte fra 1890. Før den formelle stiftelse af fondet blev der bygget billige vandrekirker i København. Med inspiration fra England – og i øvrigt også importeret derfra – blev der bygget “jernkirker”, dvs. stålkonstruktioner beklædt med træpaneler indvendigt og bølgeplader udvendigt og så små, at de faldt i et med husrækken. Selv om der sådan set var kirker nok, ville ildsjæle trække den hastigt voksende arbejderklasse i kirke. Ikke alene til gudstjenester, men til folkeuddannelse i bredere forstand. Kirke var kirke til gudstjenester, men menigheden var samlet i menighedssamfund. Kirkerne blev fyldte, fordi arbejderklassens selvhjælpsstrang var stor og interessen for at blive kloge tilsvarende stor, så der blev basis for at erstatte jernkirkerne med grundmurede bygninger. Byggeprogrammet for en kirke, der skulle huse et menighedssamfund, indeholdt en vis mængde rum til aktiviteter, der ikke var bundet strengt til gennemførelsen af en gudstjeneste: krypter blev forsamlingsale, lofter eller sidebygninger blev indrettet til børnehaver, og alle hjørner og tårne blev indrettet med små rum til mange forskellige funktioner.

Kirker som Luther Kirke, Absalons Kirke, Ansgar Kirke og Enghave Kirke er store, rummelige kirker med et stort antal rum til alle sideaktiviteterne.

Oprindelig var tanken nok ikke, at der kunne være tangoundervisning i kirkerummet eller at menigheden skulle lokkes til kirken under overskrifter som “Gud og grill”. Men det er slående, at alle de kirker, der har den store varierede rummelighed, i dag er i fuld aktivitet i løbet af ugen, hvor der stadig er foredrag, samtaler og mødested for anonyme narkomaner eller skæve eksistenser, ligesom bespisning af fattige, ensomme eller hjemløse er væsentlige bidrag til at understøtte lokalsamfundet i kirken. Mens krypten er fuld af aktivitet, og børnehaverne hutler sig igennem på for lidt plads, står selve kirkerummene tomme, fordi kirken er forbeholdt gudstjenesten om søndagen. Det er vanskeligt at anvende kirkerummet effektivt i hverdage, da stole-rækkerne binder indretningen, eller fordi rummet i det hele taget er vanskeligt at etablere en fortrolig stemning i – måske pga. den ovenfor nævnte æstetiske “kulde” forårsaget af arkitektens mangel på rumligt gehør.

Kendetegnende for de kirker, der er bygget til et menighedssamfund, er det gennemgående funktionelle krav: folk vil snakkes med, ikke kun snakkes til, sådan som det sker under gudstjenesten. Kirkerne opfylder dermed en meget væsentlig social funktion i en storby som København. Det, at ville snakkes med, gennemsyrrer i det hele taget vores samfund i disse år. I reklamebranchen taler man om et skift fra et “push society” til et “pull society” – man kan ikke sælge noget ved at overtale folk til at købe, kun ved at de selv kan trække oplysninger ud af producenterne, og at oplysningerne kan berolige et menneske, der forsøger at leve sundt og bevidst. Internettet er den naturlige platform for et “pull society”, fordi man kan zappe til og fra – og det gennemsyrrer vores opfattelse af mange ting. At dømme efter hverdagsaktiviteterne i en del af de kirker, der er emne for denne rapport, er også kirken offer for at blive “zappet” til og fra. Man tager det man kan bruge. Sådan en holdning imødekommer mange af Kirkefondskirkerne, fordi de i deres oprindelige byggeprogram netop forsøgte at få arbejderklassen i tale gennem en bred vifte af tilbud og en tilsvarende bred vifte af rum, hvor disse aktiviteter kunne foregå.

ARKITEKTONISK INTEGRITET

Der er ikke noget nyt i, at det håndværksmæssige kvalitetsniveau er højt i enhver dansk folkekirke – intet er godt nok for Vorherre! Men her adskiller de kirker, som Kirkefondet har bygget, sig alligevel. De første jernkirker havde et meget vigtigt funktionelt krav: de skulle være store, gerne med plads op til 1500 mennesker ad gangen. Håndværket og udstyret kom i anden række. Da de blev grundmurede, blev der stadig holdt igen, og mange af kirkerne kom kun op på et kvalitetsniveau svarende til et almindeligt, borgerligt niveau – dvs. ingen bladguld, ingen ekstraordinært komplicerede kunstværker eller specielt dyre materialer.

Det betyder to ting.

For det første er det slående, hvor lidt der skal til for, at de forskellige kirkerum ikke længere fremstår som kirke – projektører, et sofasæt, udstyr til næste foredrag. Gethsemane Kirke og Brorsons Kirke er eksempler på dette.

For det andet betyder det, at de almindelige, borgerlige materialer ubesværet egner sig til at være baggrund for kirke og forsamlingshus eller andre funktioner. Den omhu og håndværksmæssige kunnen, der har forvandlet simple stålrør og fyrretræsplanker til smukke, enkle løsninger, vil modulere rummet lige godt uanset funktion.

Gennem historien er dionysiske templer blevet til kristne kirker og endt som moskeer. Dansehaller og keglebaner er blevet til kirker som i Fredens Kirke, og en klassisk basilikaform, som den Sankt Pauls Kirke er bygget over, kunne i romerriget være folketribunalets hovedkvarter, et forsamlingsrum eller en markedsal. Den slags rumlige typer kan altid "omformuleres" uden at den arkitektoniske integritet går tabt.

På inventarsiden er det ikke muligt at konkludere på den måde om de kirkelige indretninger. Intet kan omformuleres, ikke alt kan tages med (fresker f.eks.), men heller ikke alt har værdi uden for det rum, det er bygget til.

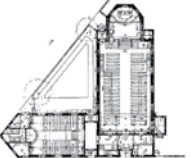
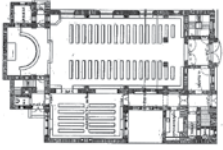

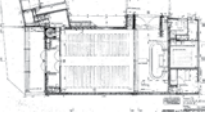
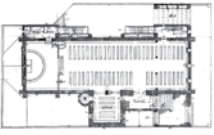
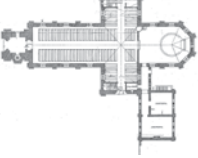
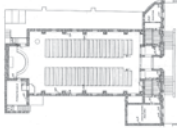
Et særligt emne er derfor det dekorative – den kunsthåndværksmæssige dekoration, der, hvor kunsten og arkitekturen smelter sammen. I de fleste af de omtalte kirker er den form for dekoration geometrisk, gentagende og i mange tilfælde mekanisk, som om der er tale om skabelonbemalinger. Der er som regel ikke kristen symbolik i dekorationerne, de modulerer blot rummene. Dermed kan dekorationerne udmærket bevares selv om funktionerne ændres.

En forudsætning for en ændret anvendelse af kirkerne er på bundlinjen deres betydning for bybilledet. Især de kirker, der blot står som et hus i gaden. Uden kirken i gadebilledet mister byen et pejlemærke. Uden kirke i kirken mister det omgivende samfund et tilbud og en mulighed, der måske betyder mere end forventeligt for de mange, der blot "zapper" til og fra, mens livet går sin gang.

KIRKEOVERSIGT

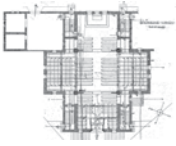
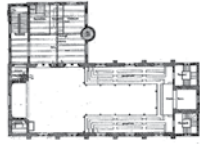
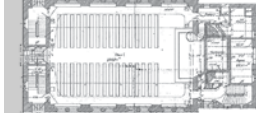

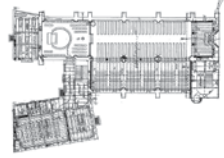

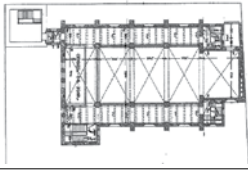
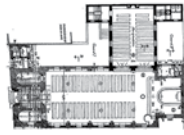

- 1. Kirke bestående af kirkerum med krypt.
- 2. Kirke med kirkerum og en påhægtet sal.
- 3. Kirkekompleks. Flere tilknyttede funktioner og rum.
Kontorer til præst, kirketjener og organist findes i varierende omfang i alle kirkerne og fremgår ikke af oversigten.

Kirke, Opført, Plan, Type, Arkitekt

Sankt Pauls Kirke 1872-77		Kirkerum	J. E. Gnudtmann
Luther Kirke 1918		Kirkerum + menighedssal + menighedsbørnehave + præste- bolig + gårdhave	Martin Nyrop / J. Smith
Davidskirke 1910		Kirkerum + menighedssal + menighedsbørnehave i separat bygning nord for kirken	Johan Nielsen
Ansgarkirken 1933		Korsformet kirkerum + menighedslokaler	Valdemar Thisted
Tagensbo Kirke 1966-69		Kirkerum + børnehave + menighedssal mm. Atypisk vertikalt kirkekompleks	Hans Chr. Hansen
Utterslev Kirke 1963		Kirkebygning + menighedsbørne- have + menighedsgård. Bygningerne danner gårdrum mellem sig	Hoff og Windinge
Samuels Kirke 1924-32		Kirkerum + menighedssal i krypten	Carl Schiøtz
Hellig Kors Kirke 1890		Kirkerum + menighedssale + kirkehavn. Menighedsbørnehavn i tilstødende bygning	Carl Schiøtz
Blågårds Kirke 1925-26		Kirkerum + menighedssal i krypten	Andreas Clemmensen og Johan Nielsen

Kirke, Opført, Plan, Type, Arkitekt

Brorsons Kirke 1901		Kirkerum + menighedssal i krypten	Thorvald Jørgensen
Solbjerg Kirke 1908		Kirkerum + menighedssal	Kristoffer Varming
Sct. Lukas Kirke 1897		Kirkerum + mødesal i sakristiet	Otto Valdemar Koch
Aalholm Kirke 1939		Kirkerum + menighedssal og konfirmand- stuer i tilbyggede vinger	Adam Møllerog / J.Bruus Jensen
Sankt Andreas Kirke 1898-1901		Kirkerum + menighedssale + kor + gårdrum	Martin Borch
Fredens Kirke 1899-1906		Kirkerum + menighedssal + viceværtbolig + menigheds- børnehave + præstebolig i villa nord for kirken	Ludvig Knudsen / Martin Nyrup
Gethsemane Kirke 1915-16		Kirkerum + menighedssal i krypten	Hans Bech Wright
Absalons Kirke 1934		Kirkerum + menighedssale + konfirmandstue + menighedsbørnehave	Arthur Wittmaack / Vilhelm Hvalsøe
Bavnehøj Kirke 1924-32		Kirkerum (mulighed for opdeling)	Holger Jensen
Enghave kirke 1977		Kirkerum + menighedshus bygget på senere med menighedssal og menighedsbørnehave	Richard Jessen

ARKITEKTOVERSIGT

<p>Hans J. Holm (1835-1916)</p>	<p>Uddannet fra Hetch's tegneskole og Kunstakademiets Arkitektskole 1968. Assistent på Polyteknisk Lærestalt 1866-79 og lærer ved Kunstakademiets Arkitektskole 1872-73. Hans J. Holm underviste blandt andet Martin Nyrop, Martin Borch og Andreas Clemmensen. Stod for kirkebyggeriet i den sydlige udvidelse af København. Startede med Sundby Kirke 1870. Tegnede efterfølgende Ordrup Kirke 1876.</p>
<p>Martin Nyrop (1849-1921)</p>	<p>Søn af sognepræst Christopher Nyrop og uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1876. Martin Nyrop deltog i opmålingen af Kronborg (1875-77) under Hans J. Holm og blev senere hans assistent. Arkitekt på Københavns Rådhus 1892 og har senere tegnet på Fredens Kirkes tårn 1906, Eliaskirken 1908 og Luther Kirke 1918.</p>
<p>J.E. Gnudtzmann (1837-1922)</p>	<p>Uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1866. Kendt for den nyeste del af Landbohøjskolens hovedbygning. Tegnede de lette gitterkonstruktioner af træ på Helsingør Skibsværft.</p>
<p>Julius Smith (1861-1943)</p>	<p>Uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1889. Martin Nyrops medarbejder 1900 til 1920. Arbejdede som konstruktør for Hans J. Holm og H. B. Stock. Ledede efter Martin Nyrops død opførelsen af Enghave Kirkes menighedshus, der stod færdigt 1924. Stod for byggeriet af Grøndalskirken 1928.</p>
<p>Johan Nielsen (1863-1952)</p>	<p>I håndværkslære og blev efterfølgende uddannet som arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole 1893. I en tid ansat hos Hans J. Holm, Wilhelm Petersen og Andreas Clemmensen. Kendt for Palads Teater og Blågård Kirke, som han tegnede sammen med Andreas Clemmensen. Johan Nielsen var enearkitekt på Davids Kirke.</p>
<p>Valdemar Thisted (1865-1935)</p>	<p>Kendt for en række villaer og det nu nedlagte posthus i Middelfart.</p>
<p>Hans Chr. Hansen (1901-1978)</p>	<p>Hans Chr. Hansen var tilknyttet Københavns Stadsarkitekts kontor og står bag en del bygninger, blandt andet transformatorstationer, koblingsstationer og skoler.</p>
<p>Povl Ernst Hoff (1903-1992) og Bennet Windinge (1905-1986)</p>	<p>Arkitekterne Hoff & Bennet Windinge er kendt for Høje Gladsaxe, 1960'erne.</p>
<p>Carl Schiøtz (1878-1957)</p>	<p>Tegnede Samuels Kirken, Messiaskirken og Dyssegårdskirken. Carl Schiøtz er kendt som modstander af modernismen.</p>
<p>Hermann Baagøe Storck (1839-1922)</p>	<p>Stod for byggeriet af Hellig Kors Kirke. H. B. Stock var præstesøn og arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole 1865. En dygtig kirkerestaurator. I 1850 stod han for en omfangsrig renovering af Viborg Domkirke.</p>
<p>Andreas Clemmensen (1852-1928)</p>	<p>Uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1875. Præstesøn fra Slesvig og Kongelig bygningsinspektør 1904-1911. Var i sin studietid ansat hos Johan Daniel Herholdt og Hans J. Holm. Andreas Clemmensen er kendt for Mariakirke, Statens Serum Institut og Immanuelskirken. Sammen med Johan Nielsen har han tegnet Blågård Kirke og Palads Teateret.</p>

Thorvald Jørgensen (1867-1946)	Uddannet tømmersvend og senere arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole 1889. Thorvald Jørgensen var elev af Hans J. Holm og Martin Nyrop. Tegnede Christiansborg, Frihavnskirken, Nathanaels Kirke, Esajas Kirke og Mariendal Kirke. Kongelig bygningsinspektør 1911-38.
Kristoffer Varming (1865-1936)	Østjysk præstesøn. Uddannet håndværker og senere arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole 1892. Ansæt hos J. E. Gnudtmann og arbejde for Morten Borch på Rigshospitalet. Tegnede Solbjerg Kirke 1908, Kingos Kirke 1909-1928 og tårn ved Sions Kirke 1921. Kongelig bygningsinspektør 1923-1936
Otto Valdemar Koch (1852-1902)	Præstesøn fra Falster og uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1879. Da "Det Københavnske Kirkefont" blev stiftet 1890 knyttede man Valdemar Koch til fondet som arkitektonisk rådgiver. Tegnede Kapernaumskirken 1895, Sions Kirke 1896, Sct Lukas Kirke 1897, Kristkirken 1900.
Adam Møller (1883-1971)	Adam Møllers byggeri kendetegnes ved enkelhed og en søgen tilbage til det oprindelige, men i et modernistisk formsprog som for eksempel ses i Aalholm Kirke.
Martin Borch (1852-1937)	I tømrerlærer og blev efterfølgende uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1877. Giftede sig i 1877 med Martin Nyrops søster. Sankt Andreas Kirke er hans hovedværk.
Ludvig Knudsen (1843-1924)	I tømrerlære og senere uddannet arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole 1869. Elev af Hetch. Fik overdraget byggeriet af Stefans Kirke af Hans J. Holm. Har tegnet Sankt Andreas Kirke i Ordrup. Var med til at restaurere blandt andre Garnisons Kirke og Reformert Kirke.
Hans Bech Wright (1854-1925)	Uddannet fra Kunstakademiets Arkitektskole 1875. Gethsemane Kirke er hans eneste kirkebyggeri. Var stadsarkitekt i Københavns Kommune 1907-1925.
Arthur Wittmaack / Vilhelm Hvalsøe	Arkitekterne Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe er begge kendt for Axelborg, Østerbro Svømmehal, Hans Egedes Kirke og Helleruplund Kirke.
Holger Jensen (f. 1918)	Kendt som de små kirkers arkitekt.
Richard Jessen	Kendt for Hendriksholm Kirke.

Politiken, 24. april 2012

VURDERINGSKRITERIER

ARKITEKT

Det forudsættes, at enhver der – såfremt en kirke tages ud af brug som kirke – ønsker bygningsændringer, foretager disse med udgangspunkt i bygningens oprindelige idé og dermed ud fra arkitektens oprindelige tanker.

BYMILJØ

Det forudsættes, at kirkerne, uanset fremtidig brug, fastholder deres udvendige hovedform med tårne, spir, dekorationer og position i forhold til den gade eller den pladsdannelse, kirken ligger ud til.

FORM

Det forudsættes, at alle bygningsændringer overvejes nøje i forhold til den enkelte kirkes arkitektoniske kvaliteter.

Det er muligt at en sådan forudsætning kun er mulig såfremt kirken fredes, men da en regulær fredning vil spænde ben for de fleste ombygninger, vil dette ikke være oplagt som en generel regel. Det foreslås dog, at Kulturstyrelsen overtager ansvaret for at give tilladelse til ombygninger og i særlige tilfælde at opretholde en egentlig fredning.

APTERING

Det forudsættes, at alt kirkerumsinventar, der tilhører de kirkelige handlinger, fjernes, såfremt kirken overgår til andre funktioner. Det forudsættes samtidig, at de bygningsmæssige apteringer som pulpiter, trapper og indretninger, der er bundet til bygningens grundstruktur og dermed dens funktionalitet, i videst muligt omfang bevares. Det samme gælder fresker, dekorationer og bemalinger, der er med til at modulere og variere oplevelsen af rummene. Der tages særlig stilling til alterbilleder, der er malet som fresker.

Tårnure, klokker og orgler forudsættes bevaret og tilset og dermed fuldt funktionsdygtige, såfremt de ikke med fordel kan overføres til, og dermed forbedre forholdene i, aktive kirker.

HVERDAGSBRUG

Der er ikke foretaget en systematisk registrering af hverdagsaktiviteter, men dog oplyst de aktiviteter, der enten er nævnt på de enkelte kirkers hjemmeside eller oplyst ved besøg i kirkerne. Der er således ikke taget stilling til, om aktiviteterne foregår i kirkerummet, i siderum, på loft eller i kælder. Aktiviteterne er alene medtaget for at pointere eksempler på den kirkefontsteologi, der var grundlaget for de fleste af kirkernes byggeprogram, og fremgår derfor af en lille faktaboks ved hver kirke. Der er ikke foretaget egentlige trafiktællinger på hverdage i de enkelte kirker, men der opfordres til, at hverdagsaktiviteterne medtages i vurderingen af, hvilke kirker, der skal tages ud af brug, da aktiviteterne er udtrykt for et stærkt socialt behov i lokalområderne.

ANBEFALINGER

Der har under researchen dannet sig et forholdsvis klart billede af, hvilke kirker der, i kraft af deres form og funktionalitet i dag, nemt, og måske med fordel, vil kunne overgå til andre funktioner. Paletten er bred, når man tvinges til at vurdere så mange kirker på tværs af deres opførelsetidspunkt og arkitektoniske kvaliteter. De foreslåede funktioner er naturligvis kun forslag, men det anbefales, at et evt. salg skal afgøres på baggrund af et aktuelt ombygningsprojekt. Der er tale om en vigtig del af dansk kulturarv. I de tilfælde, hvor alt for voldsomme ombygninger med karakter af, at resultatet vil blive, at "operationen lykkedes, men patienten døde", anbefales der et salg til anden side.

SANKT PAULS KIRKE

Provsti: Holmens-Østerbro Provsti

Sogn: Sankt Pauls Sogn

Adresse: Gernersgade 33, 1319 København K

Arkitekt: J. E. Gnudtzmann

Opført: 1872-77

Matr. nr: 566

ARKITEKT

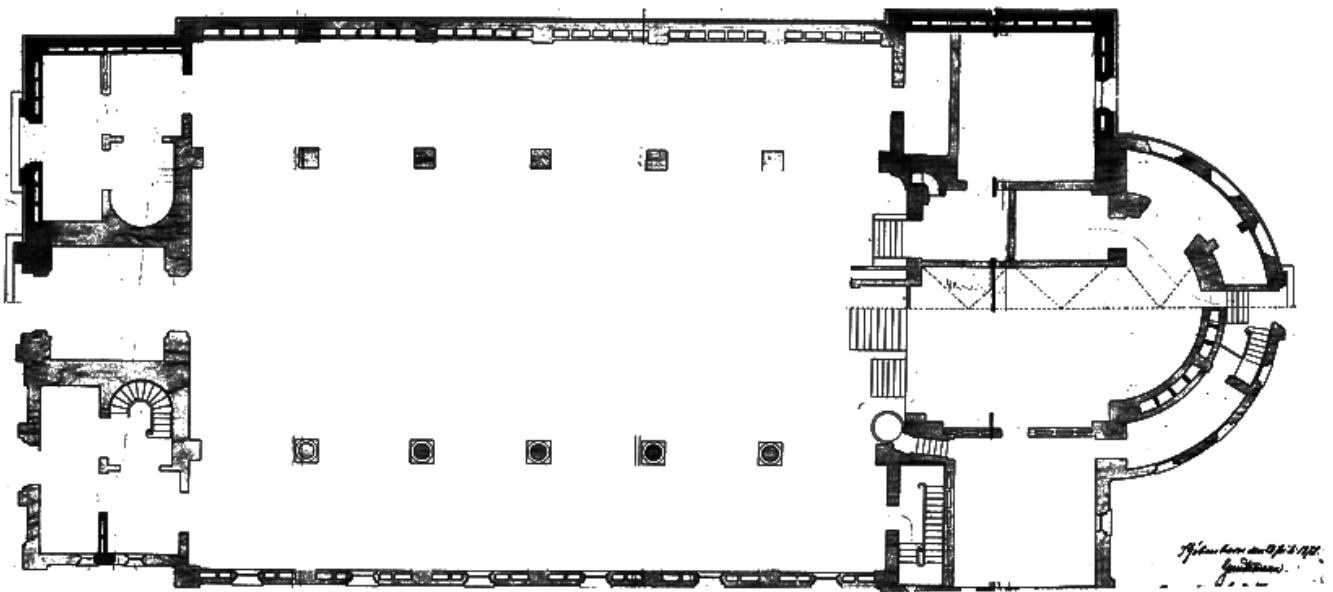
Kirken er tegnet af arkitekt J. E. Gnudtzmann og opført 1872-77. J. E. Gnudtzmann er kendt for den nyeste del af Landbohøjskolens hovedbygning mod Bülowvej, Frederiksberg. J. E. Gnudtzmann var influeret af den herholdtske retnings glæde ved de røde mursten. J. D. Herholdt tilhørte "de nationale" og havde dermed fokus på det simple byggeri som middelalderens borge og kirker. Sankt Pauls Kirke er dog direkte inspireret af den norditalienske, romanske arkitektur, som Herholdt havde anvendt i Universitetsbiblioteket i Fiolstræde. J. E. Gnudtzmann var en dygtig tekniker og praktiker, og han vidste, at arkitektens kunstneriske intentioner byggede på håndværk og konstruktion.

BYMILJØ

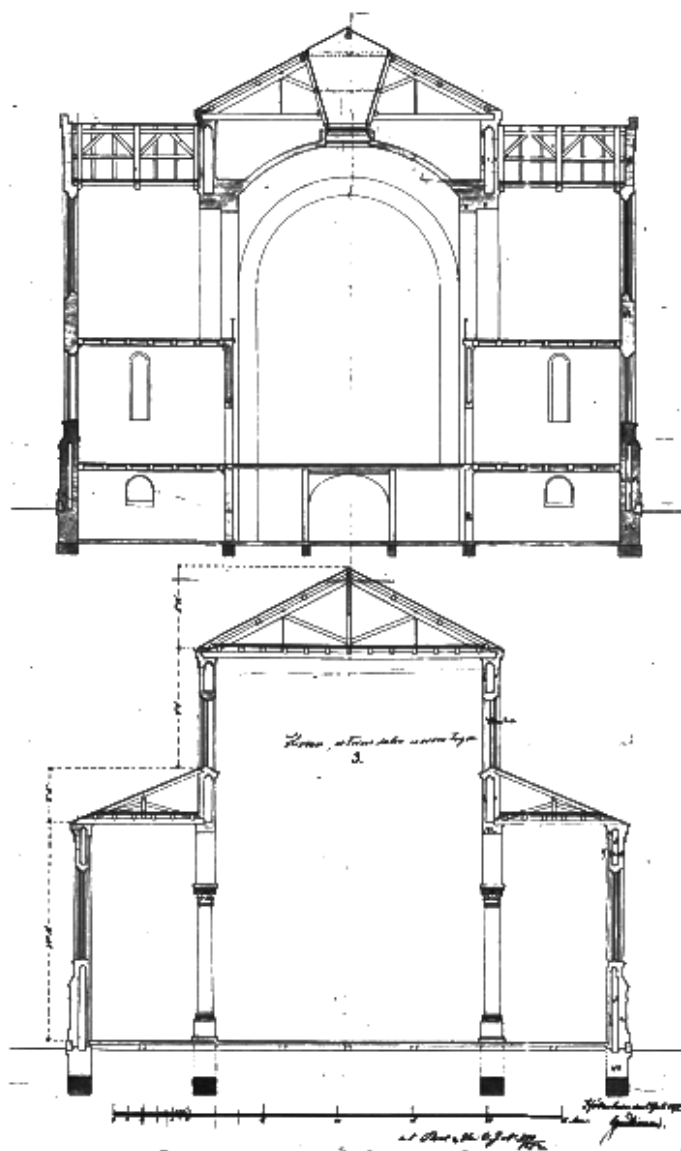
Kirken ligger placeret for enden af akse af Adelgade og dermed midt i Nyboder. Den fremstår markant i det forholdsvis lave omgivende byggeri, og kommer derfor til at virke som kvarterets samlingspunkt. På kirkens langsider findes mindre grønne arealer omgivet af et hegn i støbejern.

SANKT PAULS KIRKE

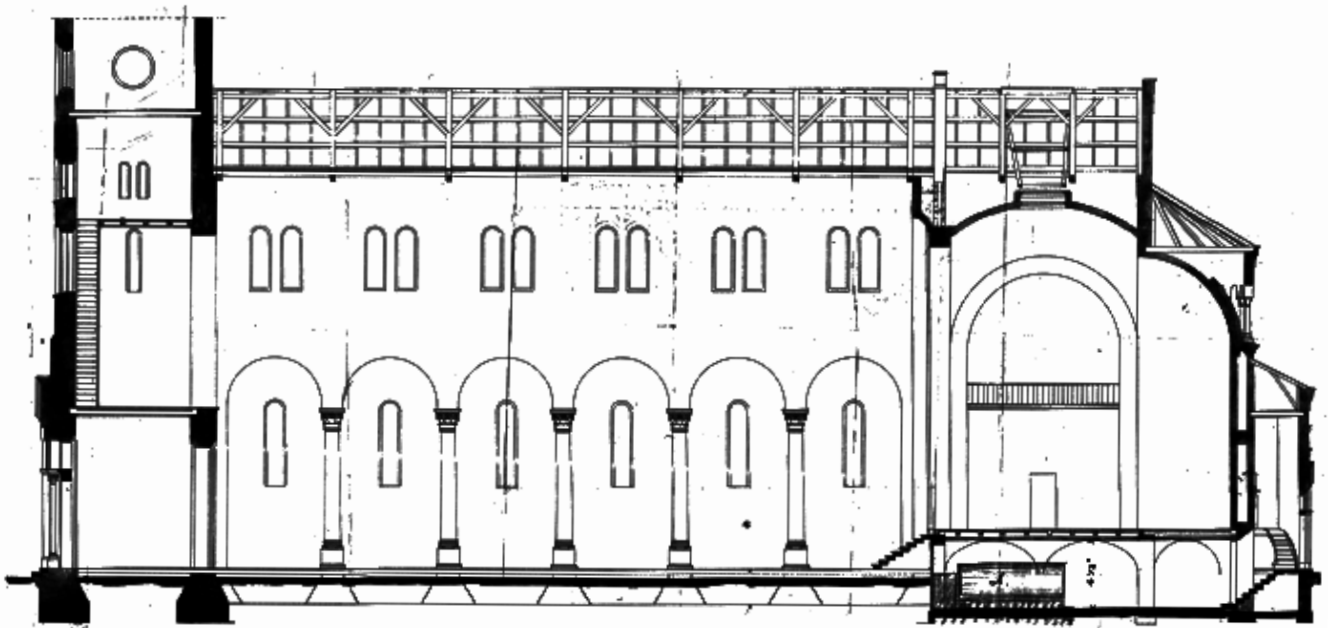

SANKT PAULS KIRKE

SANKT PAULS KIRKE

FORM

Kirkens murværk er formfuldendt varieret med fantasifulde detaljer, hvor især de murede tårne markerer sig. Kirkerummet er stort og lyst og karakteristisk med sin basilikaform. Kirkens lofter er rigt og farvestrålende dekoreret – konsekvent geometriske uden henvisninger til kirkelig symbolik. Kirken er inspireret af norditaliensk romansk teglstensarkitektur.

Kirken er opført i røde mursten over en granitsokkel. Kirken er bygget med en basilika-lignende bygningskrop. Mod nord afsluttes basilikaformen med et kor med apsis og sakristier og mod syd med en forhal. Over forhallen rejser sig et 47 m. højt tårn. Tårnet toppes af et kegleformet, stribet murstensspir. Murene er udsmykkede med blændinger, bueslag, dværsgøjler og pinakler. Indvendig fremstår kirken som den mest fuldendte basilika i København. Det skyldes det høje midterskib omgivet af de lavere sideskibe med flade kassetterede lofter. Lyset falder ind i kirken gennem midterskibets højtsiddende vinduer. Sideskibene skilles fra midterskibet ved arkaderækker af korinthiske søjler udført i poleret granit med baser og kapitæler af kalksten. Gennem en dekoreret triumfbue kommer man ad en bred, syv trin høj trappe op i koret, som i

modsætning til resten af kirken har hvælvinger. Over sakristierne – øst og vest for koret og i skibets sydende over forhallen – er der gallerier mod kirkerummet. Kirkens indre gennemgik en hovedstandsættelse i 1930'erne. I begyndelsen af 1990'erne gav billedkunstner Mogens Jørgensen kirken ny farvesætning. Bænke og trægulv blev udskiftet. Trægulvet danner efter ombygningen i 1990'erne en ensartet flade fra væg til væg, hvilket modarbejder kirkerummets i øvrigt modulerede indre – især set i forhold til det dekorerede loft.

SANKT PAULS KIRKE

APTERING

Det faste inventar skønnes ikke at repræsentere en stor værdi for kirken. Dog bør loftdekorationerne bevares, da de er vigtige for stemningen i rummet og kirkens særlige karakter. Flytbare dele bør vurderes særskilt.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 600 siddepladser.

Kirken udgør både fysisk og socialt midtpunkt i Nyboder.

Sankt Pauls Kirke bliver i dag brugt til blandt andet koncerter, baby-kor, foredrag, folkekor og morgensang. Folkecoret mødes hver onsdag aften i kirken.

Kirken har en særlig tilknytning til Island og der holdes islandske gudstjenester.

Loftudsmykning

SANKT PAULS KIRKE

ANBEFALINGER

Sankt Pauls Kirke skønnes at kunne overgå til anden brug. Den centrale placering ud til bypladsen og det klart definerede byrum foran kirken, og det, at den er omgivet af og hævet over Nyboder, inviterer til, at bygningen bliver et samlingssted for kvarteret og byen.

Den klare basilikaform har historisk set været anvendt til mange andre funktioner end kirkelige. Det store højloftede og lyse rum kan derfor uden radikale ændringer anvendes til andre funktioner, men anbefales at forblive højloftet og som eet rum uden indskudte etagedæk eller underdelende vægge. Muligvis vil kor og apsis kunne adskilles fra basilikarummet, men lyset fra de store runde vinduer på første sal over sakristi og præsteværelse er sandsynligvis vigtige for den samlede lysvirkning af rummet. Som ny funktion kunne man forestille sig, at kirken blev omdannet til kulturhus. Et sted for lokale at mødes med mulighed for at arrangere oplæsning og koncerter og evt. en restaurant. De grønne arealer på kirkens langsider kan med fordel indgå i en nytænkning af kirkens funktionalitet. En optimal udnyttelse af arealerne kræver en åbning i kirkens langside. Dette ses som værende helt i overensstemmelse med basilikaformens funktionalitet.

LUTHER KIRKE

Provsti: Holmens-Østerbro Provsti
Sogn: Rosenvængets Sogn
Adresse: Randersgade 5, 2100 København Ø
Opført: 1918
Arkitekt: Martin Nyrop/Julius Smith
Matr. nr: 5320

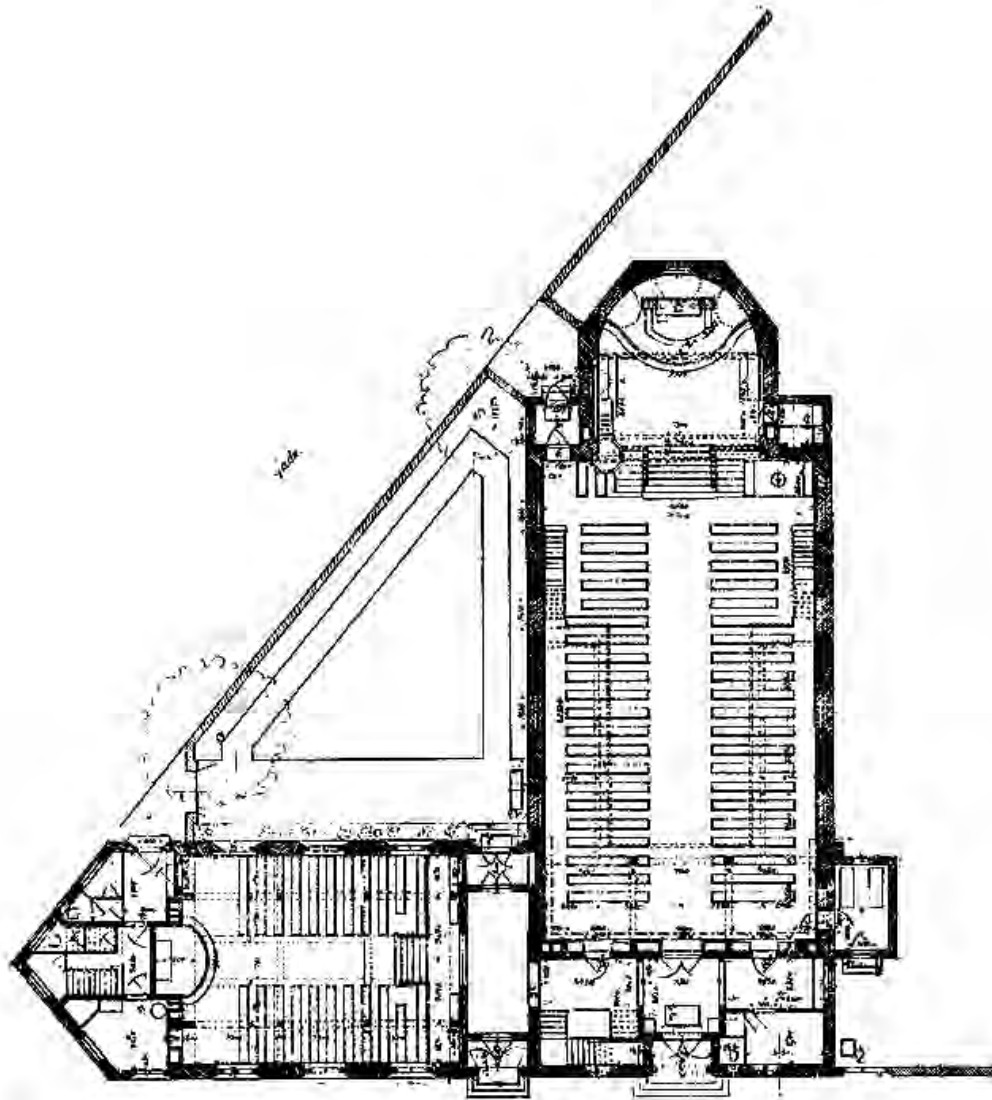
ARKITEKT

Luther Kirke er opført i 1918 og tegnet af arkitekterne Martin Nyrop og Julius Smith. Arkitekt Julius Smith (1861-1943) hører ikke til de mest kendte eller progressive arkitekter, og hans arbejder er ofte gjort i samarbejde med andre. Julius Smith var en dygtig tegner, og hans tegninger har store kvaliteter som f.eks. hans opmålinger af Koldinghus.

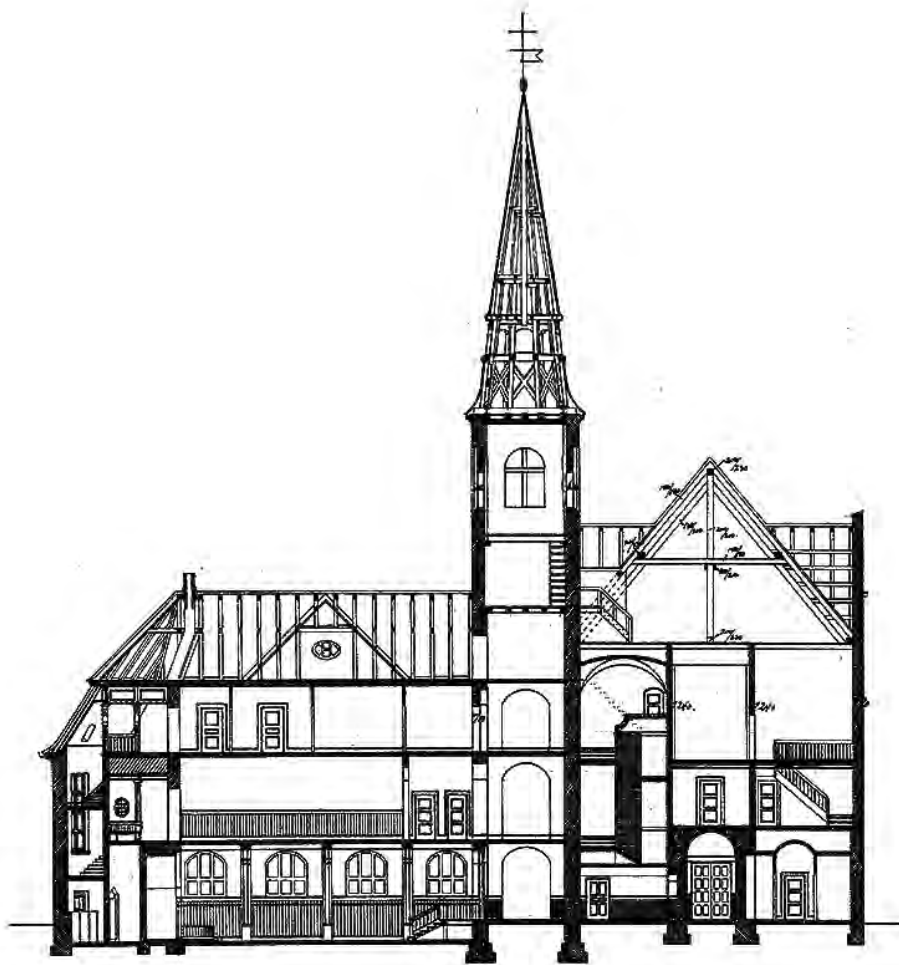
Martin Nyrop (1849-1921) tilhørte den herholdtske retning, men det var Hans J. Holm og Vilh. Dahlerup, der blev vigtigst for Nyrop – Holm tilhørte “de nationale”, Dahlerup “europæerne”. Nyrop gav sine arbejder et personligt, fantasifuldt, historisk farvet udtryk båret frem af et fremragende håndværk og et væld af dekorative detaljer i udførelsen. Nyrop var med til at opføre Luther Kirke i 400-året for reformationen, dog uden at kirken på nogen måde bærer Nyrops klare signatur.

LUTHERKIRKEN

LUTHER KIRKE

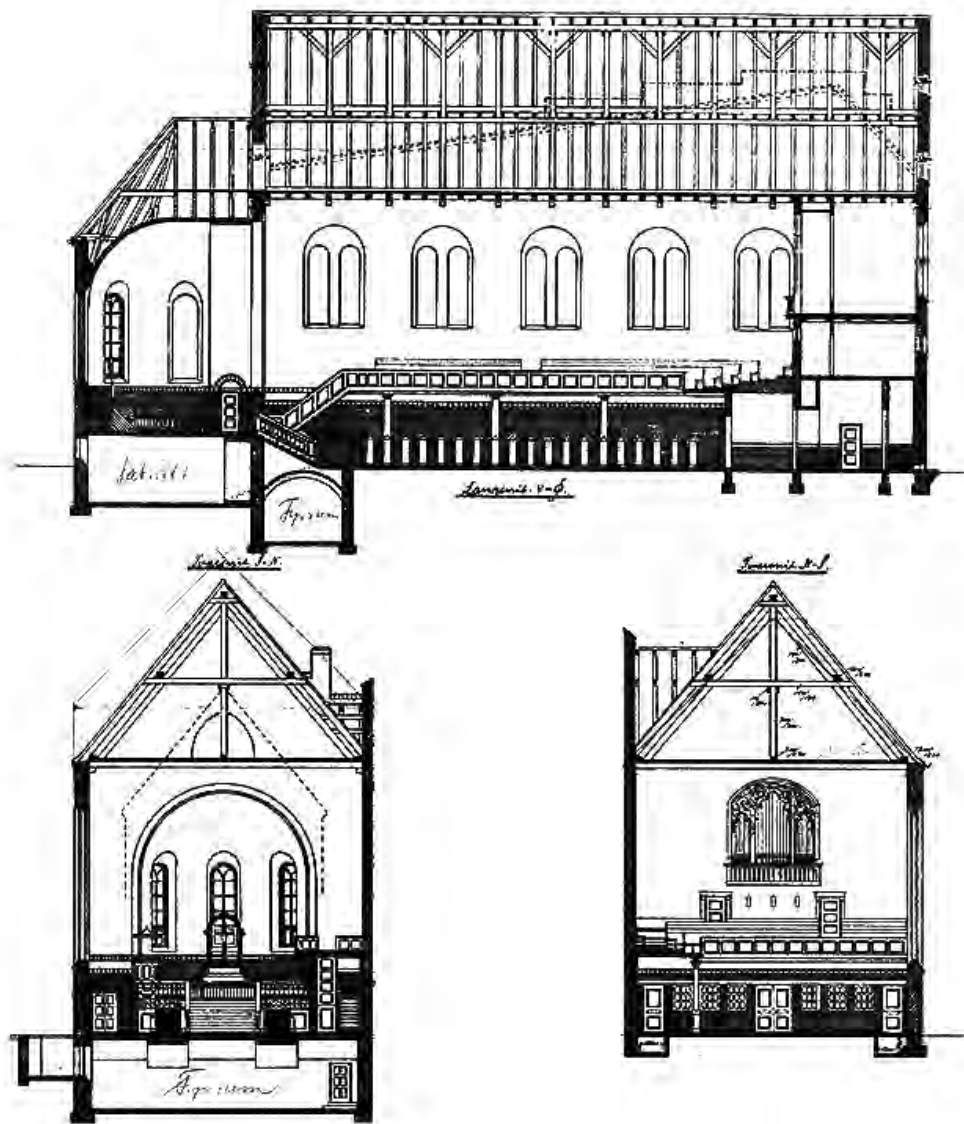
BYMILJØ

Luther Kirke er opført som et vinkelbygget anlæg med selve kirken i den ene fløj og menighedslokaler og præstebolig i den anden. Kirken er bygget i røde mursten og har stilelementer fra såvel romansk som gotisk arkitektur. Taget er forsynet med en ottekantet tagrytter med spir. De store og rundbuede vinduer, indgangsportalens halvsøjler og blændingsdekoration er i romansk stil, og adskiller sig fra alle nabobygningerne med sine lidt grove detaljer og store, rene murstensflader. Kirken indpasser sig hjørnegrundens form, og kirkens monumentalitet er dermed nedtonet, så den opleves som et almindeligt hus, der ligger ud til gaden. Der er tale om et stort, karakteristisk bygningskompleks, der bidrager væsentligt til variation i boligkvarteret. I den vinkel bygningen danner, ligger en lille have omgivet af en mur mod gaden.

Kirkehaven

LUTHERKIRKEN

LUTHER KIRKE

FORM

Indvendigt er kirken overdækket med et fladt, kassetteret betonloft. Der er et pulpitur i kirkerummets bagerste del, og over pulpituret sidder de høje vinduer. Af hensyn til den underliggende krypt er koret hævet otte trin over skibet.

Den hvide rose, som var Luthers våbenmærke, findes flere steder i kirken. Rummets dekorationer i øvrigt er beherskede og er primært placeret, så de markerer de arkitektoniske træk – f.eks. som på korbuen over alteret.

I sidebygningen mod Randersgade ligger i stueetagen en menighedsbørnehave indrettet i eet rum i den tidligere såkaldte "lillekirke". Over børnehaven ligger på første sal menighedsrådssalen sammen med to store mødelokaler og kordegnekantor. På anden sal en præstebolig.

APTERING

Inventaret er af høj håndværksmæssig kvalitet, men skønnes ikke at repræsentere en særlig arkitektonisk værdi, der skal bevares, hvis kirken overgår til andre funktioner. Statuen af Martin Luther foran kirken er udført af Rikard Magnussen og bør bevares.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har ca. 500 siddepladser.
Rosenvængets KFUM Spejdere holder ugentlige spejdermøder i krypten under kirken.
Der afholdes litterær læsecafe en gang om måneden.
Jævnligt afholdes koncerter, kor og rytmik. Hver torsdag over ca. 60 børn, fordelt på to kor, i kirken
Derudover er der dagligt liv i kirken i kraft af børnehaven.

LUTHER KIRKE

Menighedssal

ANBEFALINGER

Luther Kirke rummer et stort antal kvm. og et stort kirkerum, der skønnes nemt at kunne finde anden anvendelse, såfremt kirken tages ud af brug. Det forudsætter dog, at kirkerummet kan ombygges og evt. fyldes med nye funktioner. Det anbefales, at nye funktioner får fordelingsgange ud mod facaden, så de høje vinduer kan bevares. Bevares kirken som kirke anbefales det at åbne den lille gårdhave for offentligheden, så den kan blive et mødested i kvarteret. Det er en lille blomstrende oase, som flere kunne få glæde af. Det anbefales også at indsætte vinduespartier under pulpituret i kirkens to langsider, da den lukkede stueetage giver rummet en uheldig tyngde. Kirken kunne f.eks. overgå til at rumme et plejehjem, hospice eller lignende funktioner. Menighedssal og den tidligere "lillekirke" uden for selve kirkerummet vil kunne fungere som fællesrum. Kirken har en størrelse, så den kunne fungere som undervisningsinstitution med undervisningsrum på etager i det nuværende kirkerum. Dog forudsætter det, at facaderne gennembrydes for at hente dagslys ind i stueetagen.

Menighedsbørnehavn

DAVIDSKIRKE

Provsti: Holmens-Østerbro Provsti
Sogn: Rosenvænget Sogn
Adresse: Koldinggade 11, 2100 København Ø
Opført: 1910
Arkitekt: Johan Nielsen
Matr. nr: 4275

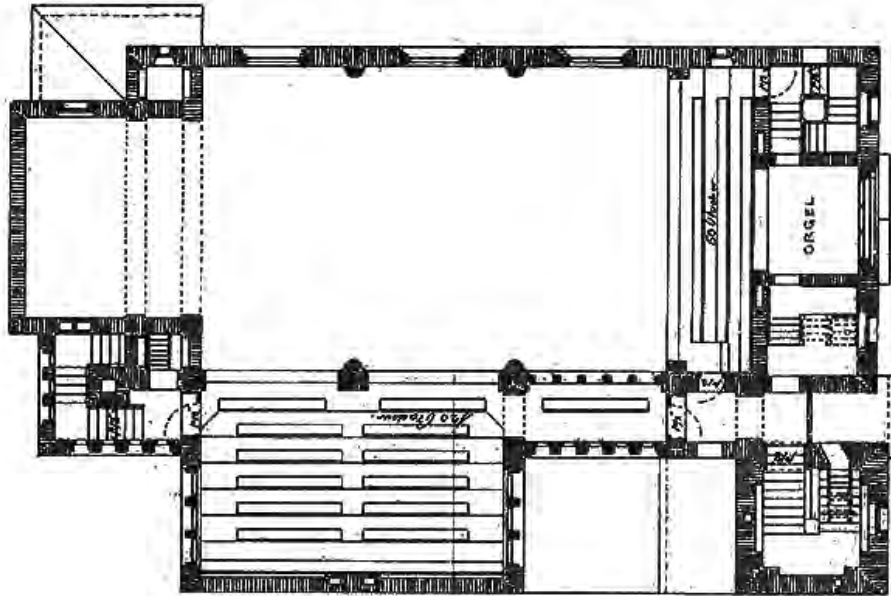
ARKITEKT

Johan Nielsen (1863-1952) arbejdede gennem hele sit virke som arkitekt med det historiske stilsprog og dansk bygnings-tradition. Hans J. Holm var en kyndige læremester, idet Holm gennem talrige restaureringer af kirker og herregårde vakte de yngre arkitekters interesse for den ældre nationale byg-ningskultur.

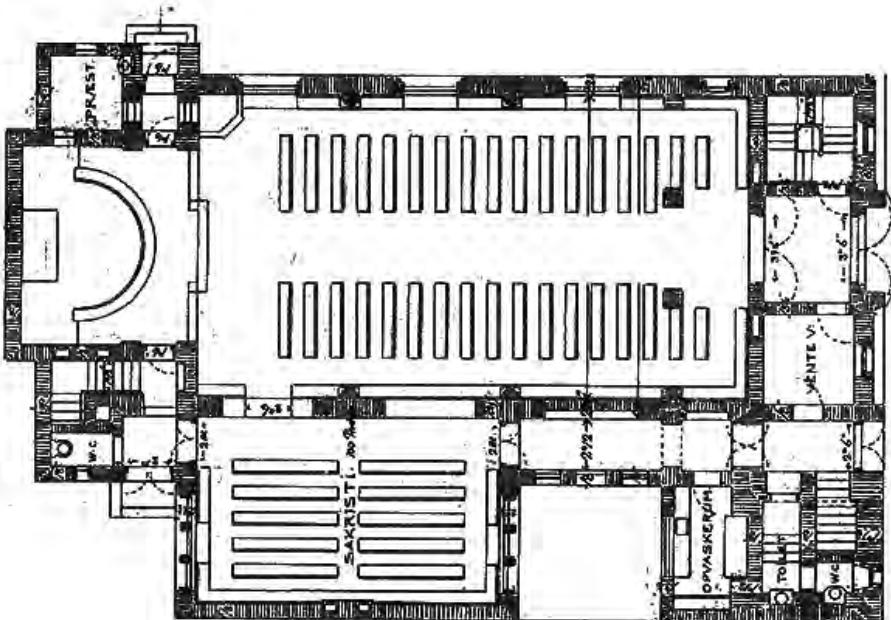

DAVIDSKIRKE

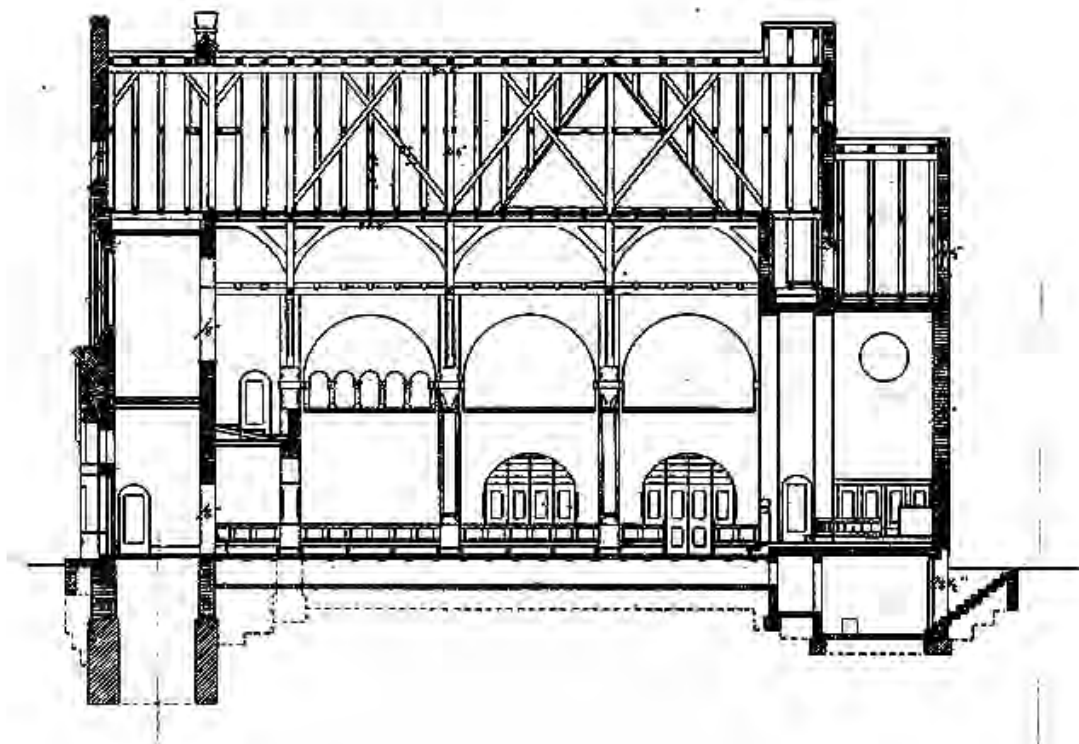
PULPITUR

GULVE

DAVIDSKIRKE

BYMILJØ

Davids Kirke ligger som en fint integreret del af Koldinggades facaderække. Ved kirkens bagside ligger en nyere menighedsbørnehave, hvis legeplads, støder op til kirkens facade. Adgangen til børnehaven sker gennem en pergola bevokset med blåregn langs kirkeskibets langside.

Kirken er orienteret med indgang i syd og kor i nord. Den er opført i røde håndstrøgne mursten på granitsokkel og dækket med rødt tegltag. Kirken er forsynet med et 29 m. højt klokketårn, der er sammenbygget med naboejendommen. Over indgangsportalen er indsat et stort rosevindue i mursten. Gavlen afsluttes af et kortstammet granitkors. Kirken fremtræder som en blanding af skønvirkestil og romansk stil, og adskiller sig stilfærdigt fra husrækken, den indgår i.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 125 siddepladser.

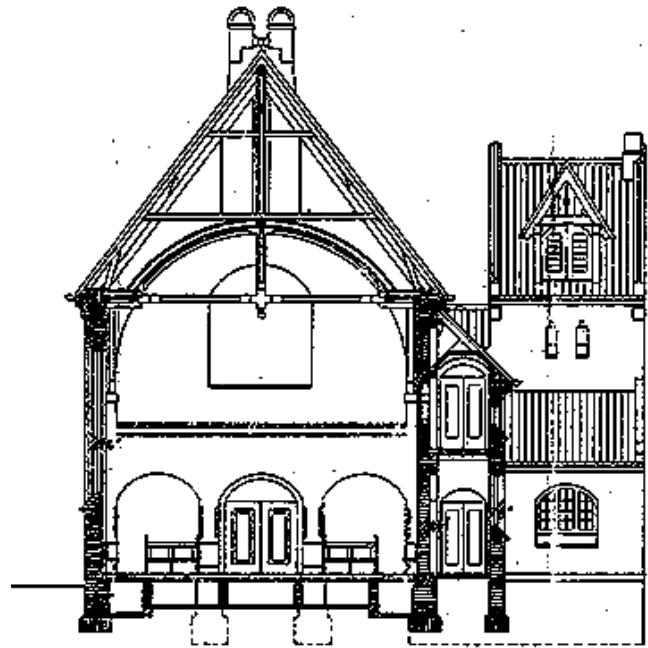
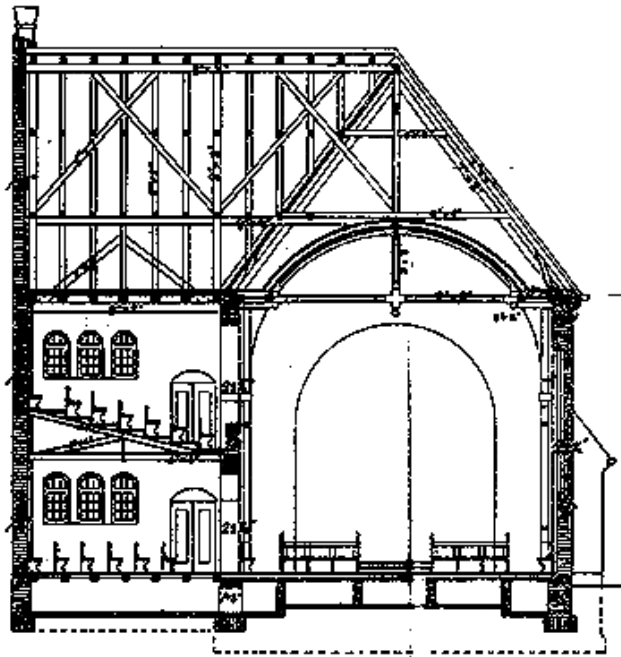
Der afholdes i kirken koncerter, aftengudstjenester, foredrag og teologisk højskole, der består af en sammenhængende række foredrag.

Der tilbydes gymnastik onsdag i kirkens mødesal og efterfølgende kulturcafé med foredrag og ekskursioner.

Kirkens mødesal bliver brugt til udstillinger.

Kirken har særlig tilknytning til Grønland og har regelmæssigt gudstjenester på grønlandsk.

DAVIDSKIRKE

FORM

Kirkens indre, der i længden måler 22,6 m., i bredden 9,4 m. og i højden 10,7 m., er hvidkalket med tøndehvælvet, mørkebrunt og udskåret træloft.

Kirken er eksemplarisk for de kirker, der er opført efter principperne i kirkefontsteologien. Det vil sige, at der i kirken skal være plads, ikke blot til søndagens, men til hele ugens aktiviteter for folk i alle aldre. Det eksemplariske handler om balancen mellem rum til andre aktiviteter og til kirkelige handlinger: Kirkerummet dominerer bygningen og præciserer derfor, at kirken er bygget til gudstjenester. I den lille kirke findes der desuden rum, som kan anvendes både til møde- og legelokaler, kordegnekantor og kontorer for Østerbro provsti m.m. De gamle bænke er erstattet med stole tegnet af Finn Juhl. Trægulvet er i 1984 afløst af ølands-fliser og danner dermed en ensartet flade fra væg til væg. Denne løsning er ikke helt i overensstemmelse med kirkens øvrige detaljer, der fint modulerer f.eks. loftets tøndehvælv. Sidepulpituret, som tidligere havde vinduer ind til menighedsbørnehaven på 1.

sal, er blevet lukket, og der er nu to kontorer. Før pulpituret blev lukket, må der have været et fint lys ind i kirkerummet fra vest. I dag er kirkerummet lidt for mørkt til at have den indbydende karakter, som sidepulpiturernes lys har tilført kirken. Mellem menighedssalen og kirkerummet kan der åbnes to porte, så rummene er sammenhængende.

DAVIDSKIRKE

Fløjde mellem kirkerum og menighedslokale

APTERING

De lyse Finn Juhl stole har en vis kvalitet, men hører ikke til Juhls mest originale designs. Den nuværende "flade", grå nuance trækker rummets farvetoner til den grå side. Af det øvrige faste inventar skønnes det dekorerede loft bevaringsværdigt, ligesom det vil være oplagt at bevare andre af kirkens omhyggeligt formede bygningsdetaljer.

DAVIDSKIRKE

Menighedslokale

ANBEFALINGER

Kirkerummet har en sympatisk størrelse. Det må være nemt at etablere en fortrolig stemning i rummet, selv om rummet ikke er fyldt.

Det anbefales at genåbne pulpiturets vægge på første sal. Skal rummene fortsat være kontor, vil det være optimalt med glaspartier både i væggen ind mod kirkerummet og mellem de to kontorer. Dermed vil den oprindelige idé med et kirkerum, også oplyst af indirekte lys fra førstesalen, være reetableret. Opretholdes kirken, anbefales det at ombygge orgelet, da det nuværende, forholdsvis nye orgel, virker for stort i sin niche og dækker for lysindfaldet fra syd gennem det usædvanlige rosevindue. Tages kirken ud af brug, anbefales det at sælge orgelet for dermed at få mere direkte dagslys ind i kirkerummet. Samtidig anbefales det, at man i den nye funktion bevarer rummet som eet rum med tøndehvælvet intakt.

ANSGARKIRKEN

Provsti: Bispebjerg-Brønshøj Provsti
Sogn: Ansgar Sogn
Adresse: Mågevej 33, 2400 København NV
Opført: 1933
Arkitekt: Valdemar Thisted
Matr. nr: 819

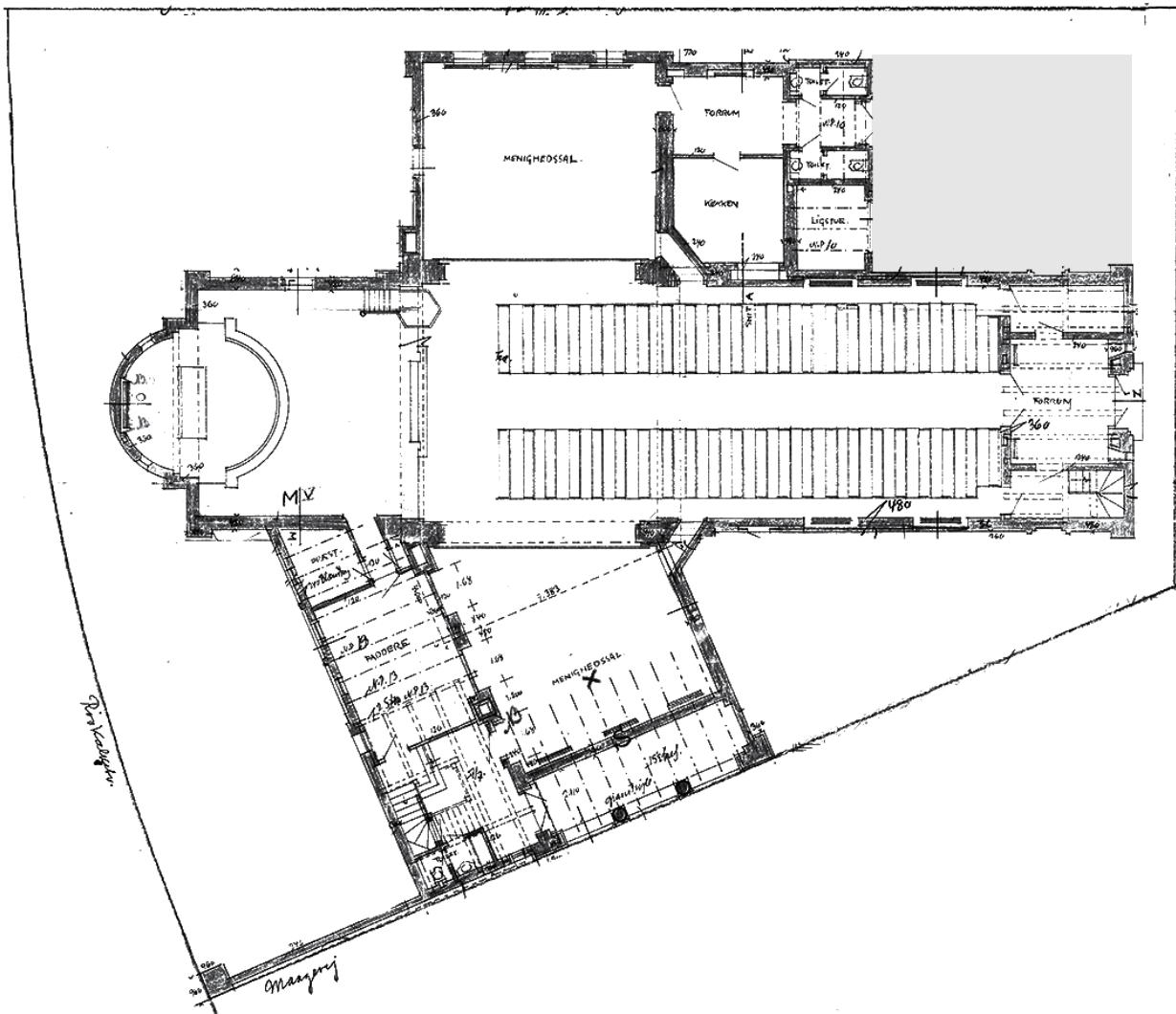
ARKITEKT

Arkitekt Valdemar Thisted (1865-1935) er i tidlige arbejder præget af Hans J. Holm. Thistedes egen villa med prunkløse pudsede facader og helvalmet tegltag opførtes ved udstyknngen af Ryvangskvarteret i begyndelsen af 1900. Ved nordvestkvarterets udbygning i 1930'erne havde Thisted forladt den nationalromantiske stil og Ansgarkirken er bygget i en nøgtern murstenstil, der i et vist omfang er påvirket af funktionalisternes nøgterne, dekorationsløse stil. I 1986-91 er opført nyt sognehus, tegnet af Søren Rassov, i tilknytning til kirken (markeret med gråt på planen).

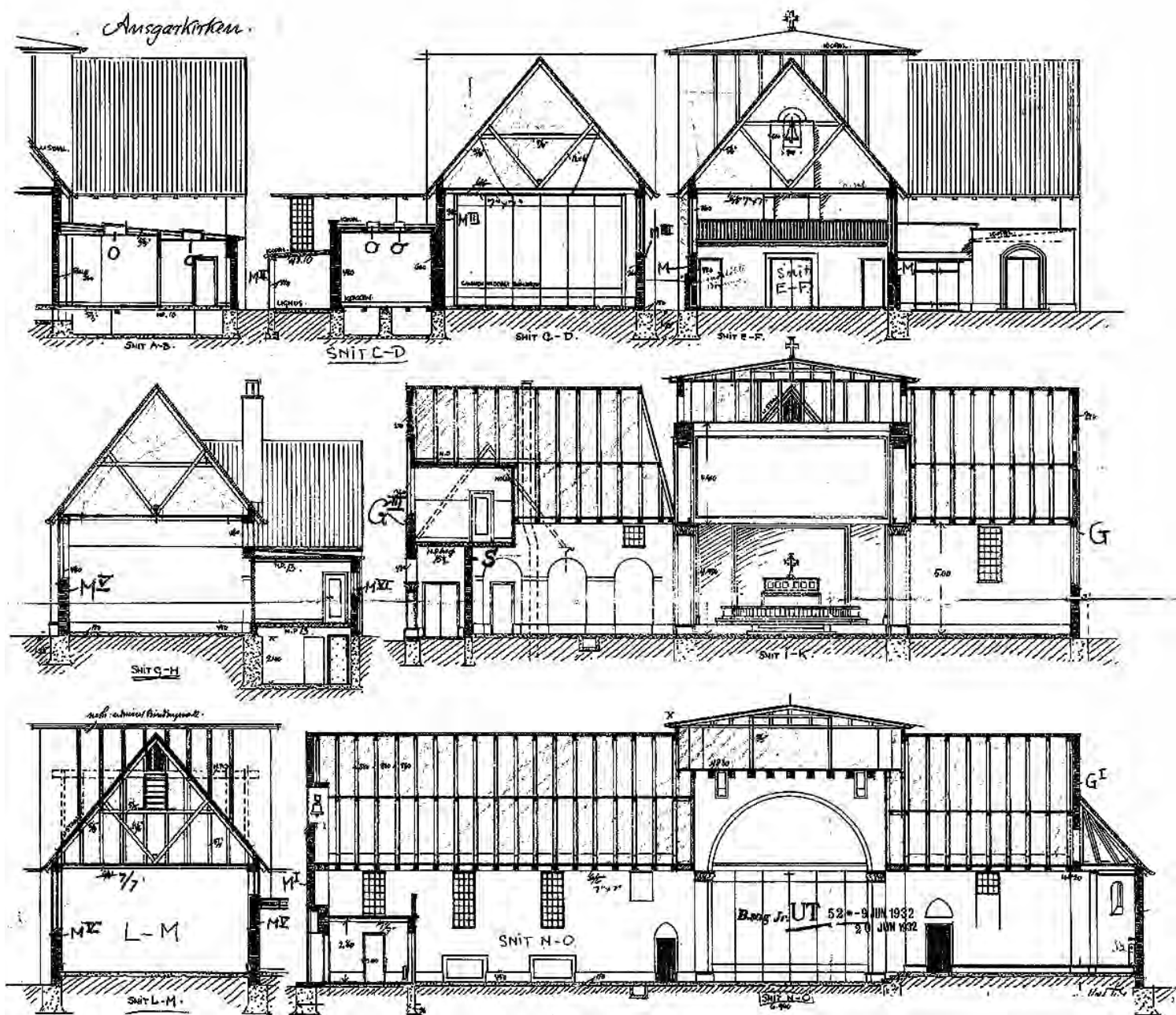

ANSGARKIRKEN

ANSGARKIRKEN

ANSGARKIRKEN**BYMILJØ**

Ansgarkirken ligger som en monumental "klump" omgivet af Mågevejs almennyttige boliger opført i mursten. Kirken har en korsformet plan med apsis ved bygningens sydvestarm. Mellem korsarmene er der et haveanlæg, primært bestående af en græsplæne og enkeltstående træer, omgivet af en klippet hæk. Murhøjden var oprindeligt planlagt til det dobbelte, hvormed kirken ville have markeret sig langt mere manifest end i dag, hvor den til gengæld virker lav. Af økonomiske grunde blev denne højde kun gennemført i korsskæringen, der alligevel fremstår som et lavt, firkantet centraltårn med pyramidetag. Kirkeklokkerne er placeret i en ekstra lille glaspjramide, der har en begrænset fjernvirkning i gadebilledet. På grund af gadelinjerne har korsarmen mod sydøst fået en noget skæv placering og dens facade er blevet udstyret med en lille søjlegang med fire granitsøjler.

FORM

Kirkerummet er hvidkalket og dækket af bjælkeloft. Den ene korsarm – den skæve – er blændet af til orgel og korrum. Den anden korsarm er rumligt ligebyrdig med koret og alterområdet, hvilket opløser oplevelsen af processionsvejen, og gør den samlede oplevelse af kirkerummet "flydende". Denne virkning gør til gengæld kirkerummet egnet til alle mulige andre aktiviteter end netop gudstjeneste.

I den nye tilbygning findes fine, lyse menighedslokaler og køkken, og på førstesalen en ret stor samlingsal med ovenlys. Kirken er tydeligt kirkefontsteologisk, men i modsætning til Davidskirkes tydelige fokus på kirkerummet, og dermed på gudstjenesten, har kirkerummet i Ansgar Kirke et eget bredt fokus rumligt set. Kirkens byggestil er traditionel og dekorationsløs, og giver mindelser om middelalderlige klosteranlæg.

ANSGARKIRKEN

Menighedslokale

APTERING

Der forefindes ikke fast inventar af en karakter, der nødvendigvis skal bevares.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 260 siddepladser, og er ramme om en del sociale arrangementer.

På grund af enkelheden fungerer kirkerummene godt som baggrund for midlertidige kunststillinger.

Ansgarkirken arrangerer blandt andet Café Larsen med fællessang, stressaf-andagt og fællesspisning i sognehuset.

Godnathistorier og andre oplæsningsevents samt rytmisk kor, gospel, gospelworkshops og koncerter.

Kirken er ikke åben, når der ikke er arrangementer.

Kirken fungerer som ramme for møder i en valgmenighed.

ANSGARKIRKEN**ANBEFALINGER**

Ansgarkirken skønnes at kunne tages ud af brug og anvendes til andre formål pga. dens særlige rumdisposition af kirkerummet og de store arealer bygget til andre kirkelige handlinger end gudstjeneste. Kirken vil fint kunne anvendes til forsamlings- eller kulturhus med koncerter, udstillinger, konferencer, spillested, restaurant mv. og til funktioner, der har brug for lyse forsamlingsrum. Kirkerummet kan underledes i mindre rum. I denne forbindelse kunne man trække på de mange kulturer, der er repræsenteret i området omkring kirken. Det vil være vanskeligt at skyde etagedæk ind i kirkerummet, da de enkelte etager vil blive lave og dybe og dermed mørke.

TAGENSBO KIRKE

Provsti: Bispebjerg-Brønshøj Provsti

Sogn: Tagensbo Sogn

Adresse: Landsdommervej 35, 2400 København NV

Opført: 1966-69

Arkitekt: Hans Chr. Hansen

Matr. nr: 1291

ARKITEKT

Tagensbo Kirke er opført 1966-69 og tegnet af arkitekt Hans Chr. Hansen. Hans Christian Hansen (1901-1978) blev færdig som arkitekt 1928. Allerede samme år fik han ansættelse i Stadsarkitektens Direktorat i Københavns Kommune. Poul Holsøe blev i 1943 afløst som stadsarkitekt af F. C. Lund, som Hansen fik et frugtbart kunstnerisk samarbejde med. Hans Chr. Hansen står bag bygninger som Hanstedskolen, der var beundret af samtidens kolleger.

BYMILJØ

Tagensbo Kirke er placeret i den grønne akse fra Grundtvigskirken på Bispebjerg. Kirken udgør et hus i en boligkarréstruktur, som den mimer i skala og materialitet. Facaderne udgøres af et tæt netværk af betonsøjler og -bånd med mellemliggende udmuringer af tegl. Sammen med det påhæftede, åbne klokketårn, bygget af betonsøjler, er den specielle facade de tydeligste beviser for, at her ligger en særlig funktion i bydelen. De omgivende bygninger er hovedsaglig femetagers boligejendomme. Bag hækken på den anden side af gaden ligger Tagensbo Skoles idrætsanlæg.

TAGENSBO KIRKE

FORM

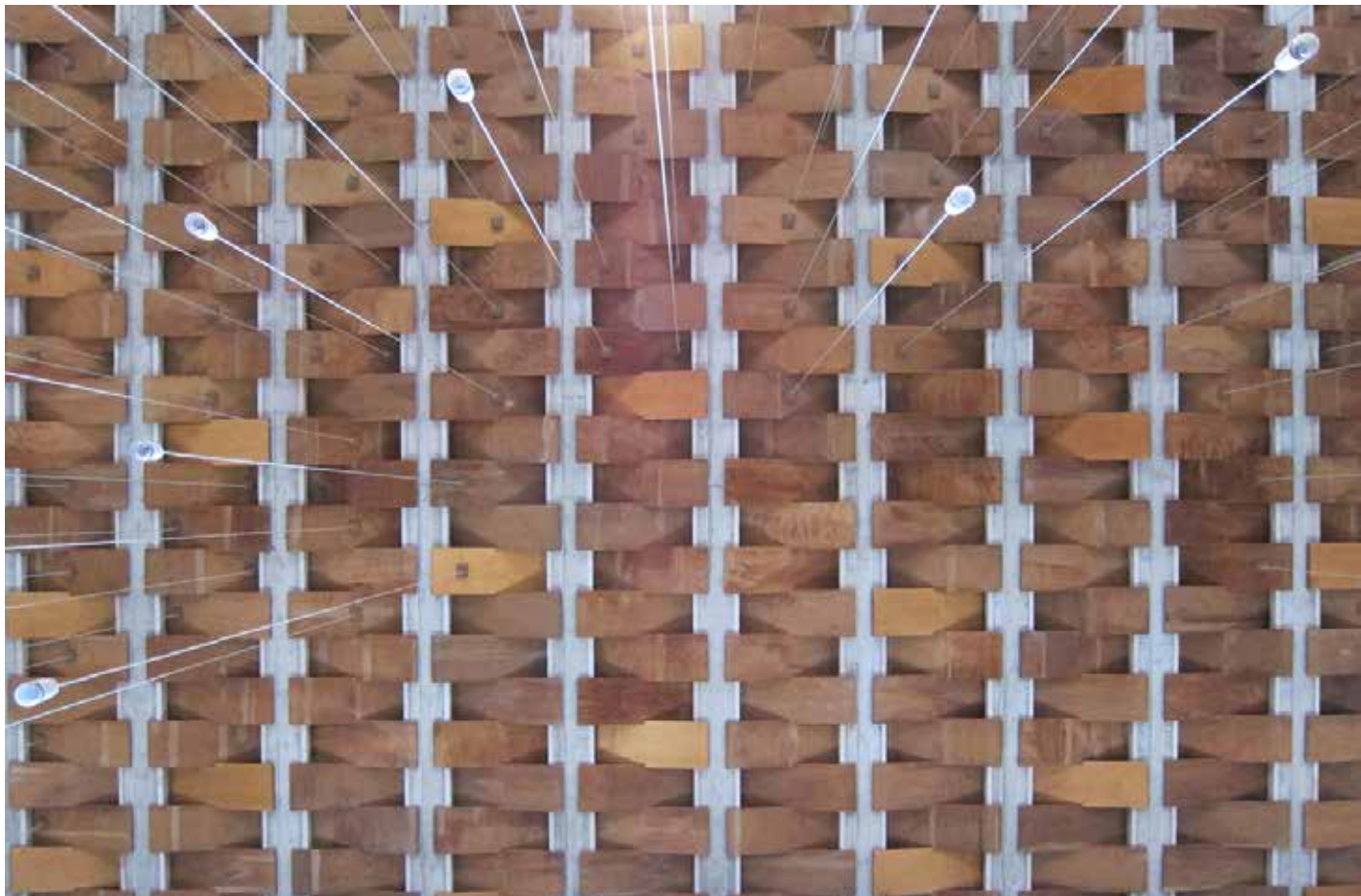
Tagensbo Kirke fremstår som et arkitektonisk eksperiment: Det almindelige over for det særlige. Helt bogstaveligt var det tanken at lade kirken møde hverdagen. Helt bogstaveligt ved at bygge den ind i en boligkarré og i en lang række detaljer anvende de samme løsninger, som man kan finde i de omkringliggende ejendomme. Den er karakteriseret ved et atypisk tværstillet kirkerum med fokus i to skranker op ad den ene langvæg; alter og prædikestol. Den tværvendte sal er især inspireret af Christianskirken på Christianshavn, et fint eksempel på pietismens kirkebyggeri i Danmark.

Kirkebygningen er i fem etager med kirkesal i de tre nederste. Rummet er udstyret med to pulpitter langs de tre vægge. Gulvet i kirkerummet er røde spaltklinker, og de indvendige skalmurede vægge er kalksandsten varieret enkelt inden for murerhåndværkets logik og muligheder. Loftet er et smukt flettet træfinérloft og pulpitterne er malet i lyse pastelfarver, vinduer holdt i violetrød. På tredje sal ligger kontorer, køkken samt sognegårdslokaler. Sognegården er fra 1991 og tegnet af arkitekt Helge Jerichau. Fjerde sal huser en børnehave.

Menighedslokale

TAGENSBO KIRKE

APTERING

Belysningen består af et stort antal nedhængte pærer i varierende højde. Kirken er indrettet med Kaare Klints Kirkestol fra 1934. Isoleret set kan elementer, som for eksempel loftet med en fletlignende træstruktur, have kvaliteter, der er svære at få øje på, når det skal kæmpe med alle de andre særprægede elementer, der indgår i kirkens indretning. Afhængigt af fremtidig brug kan inventaret og alterområdet fjernes.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 400 siddepladser.
Tagensbo Kirke rummer en børnehave på fjerde sal.

I forbindelse med en kirkelig handling i Tagensbo Kirke er det muligt at låne kirkens sognegård til efterfølgende sammenkomst. Der afholdes i kirken koncerter, "Strik og Hør", Onsdagsklub, "Fredagsfamilie", "Tagensbobiffen", studiekreds, babysalmesang og musikalsk legestue.

Den sidste torsdag i måneden kl. 10.30 er der gudstjeneste for alle børn og børneinstitutioner i Tagensbo Sogn. Gudstjenesterne er tilrettelagt for små børn med fortælling, tegninger og skuespil.

Børnehaven i Tagensbo Kirke udgør den faste stok i dette arrangement. Kælderen er udnyttet til opbevaring og yoga.

TAGENSBO KIRKE

ANBEFALINGER

Man kan ikke fraskrive Tagensbo Kirke at være et behjertet forsøg på at demokratisere kirken og bringe den i øjenhøjde med menigheden. Det er spørgsmålet, om denne ambition er kammet over, så det almindelige fik overtaget og den religiøse alvor forsvandt. Uanset religiøs retning, så er livet fuld af absolutte hændelser og vilkår, der ikke for alle kan afhjælpes med demokratisk øjenhøjde. Dilemmaet med den slags arkitektur er, at den nærmest for nemt kan overføres til anden brug, for det er jo blot en sammenstilling af almindelige løsninger. Det tværstillede kirkerum vil derfor være fuldt ud lige så godt som koncertsal, foredragssal eller lignende, ligesom det er nemt at skyde etagedæk ind i det høje rum uden at gøre vold på arkitekturen. Tagensbo Skole har baghave ud til Landsdommervej og kunne tænkes at bruge kirkerummet til foredrag. Bevares kirken som kirke anbefales det at nyindrette forsamlingsrum i kælderen og finde ekstra kvm. til børnehaven, der ligger lidt klemmt på 4. etage. Endelig er det en mulighed at etablere fritidshjem eller andre aktiviteter til Tagensbo Skole i bygningen.

UTTERSLEV KIRKE

Provsti: Bispebjerg-Brønshøj Provsti

Sogn: Utterslev Sogn

Adresse: Rentemestervej 107, 2400 København NV

Opført: 1963

Arkitekt: Hoff & Windinge

Matr. nr: 1382

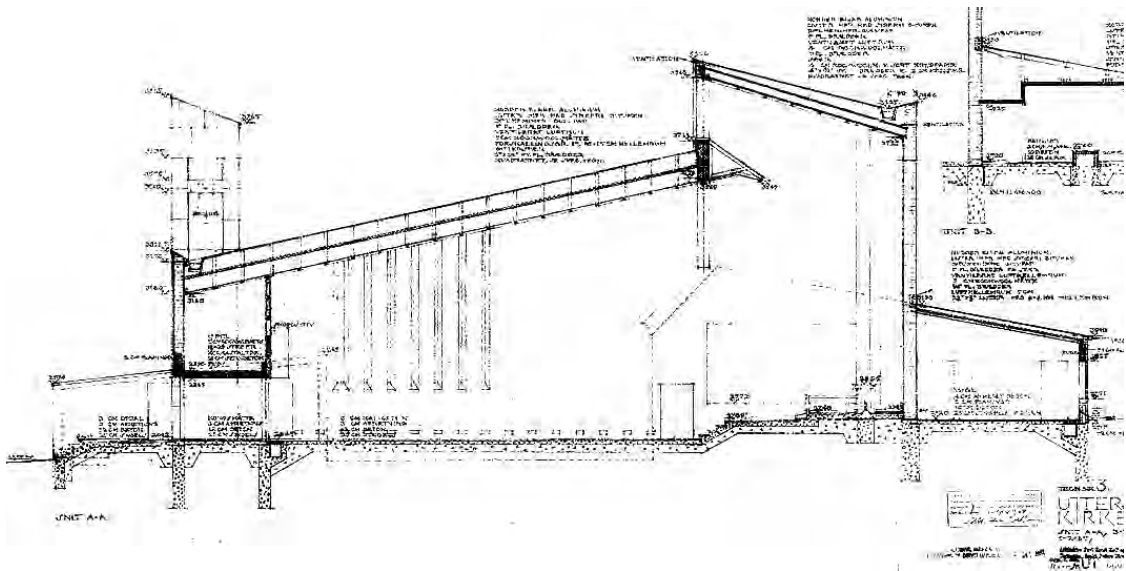
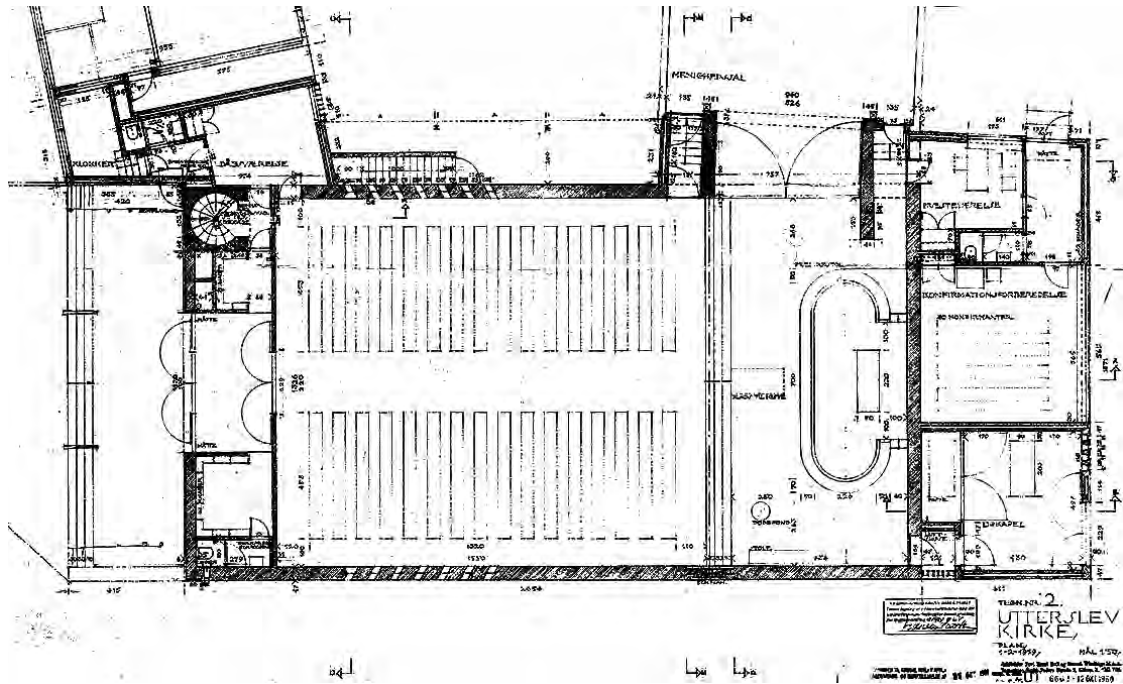

ARKITEKT

Kirken er tegnet i 1963 af Povl Ernst Hoff (1903-1992) og Bennet Windinge (1905-1986). De to arkitekter var især berømte for deres fine boligbebyggelse Søndergårdsparken i Gladsaxe fra 1949-50. Husene er opført omkring en stor, fælles, centralt placeret grønning. Senere blev Hoff og Windinge partnere i det team, der byggede Høje Gladsaxe, som består af højhuse, skoler, børneinstitutioner og kirke. Karakteristisk for deres byggeri er, at det ofte er anlagt, så det tegner sig markant i forhold til omgivelserne, fremstår enkelt og udført i en form, der har rødder i dansk funktionalisme.

UTTERSLEV KIRKE

UTTERSLEV KIRKE

Legeplads Utterslev Kirkes Børnegård

BYMILJØ

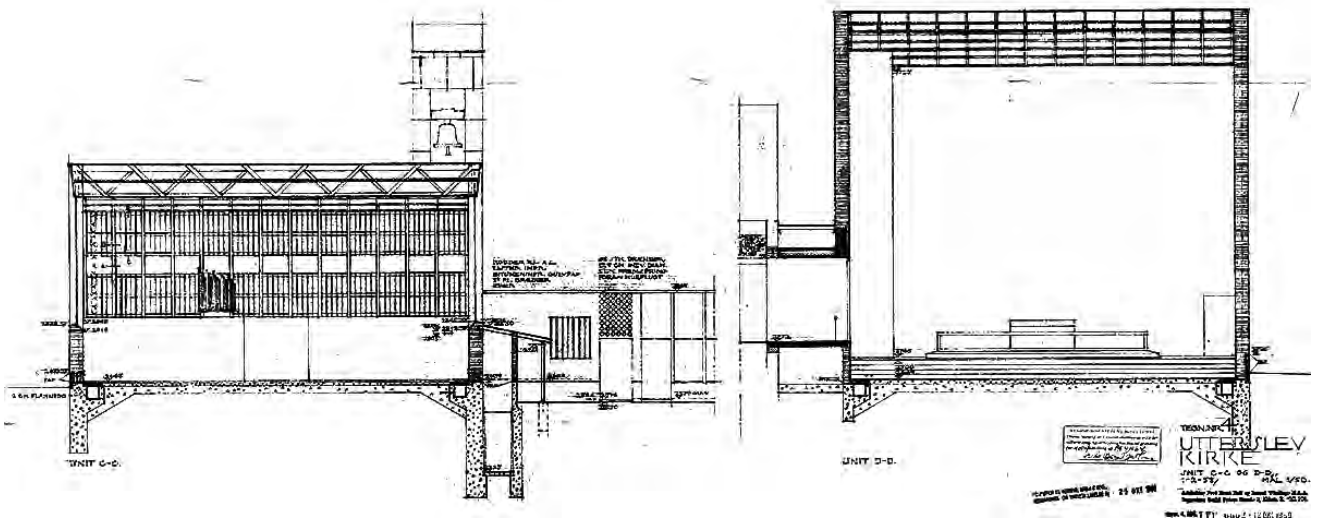
Utterslev Kirke danner en fint proportioneret, klosterlignende gård sammen med Utterslev Kirkes Børnegård og kirkens ældre menighedshus. Gården ligger som en beskyttet verden mellem bygningerne. Kirken orienterer sig mod det nordskrånende Utterslev Torv, hvor der er anlagt en ny kirkeforplads i sort granit i 2002. Torvet rummer gadekær og børnekulturhuset Sokkelundlille. Kirken er enkel og asketisk af ydre, præget af to hvide kubiske blokke med taghældning hver sin vej. Mod nord sidder et lille klokketårn.

HVERDAGSBRUG:

Der er 320 siddepladser i Utterslev Kirke. Kirken har en del arrangementer, der henvender sig til familier og det yngre publikum. Blandt andet rockgudstjeneste og "Grill og Gud". Kirkerummet har en god akustik, og bliver omdannet til Rockkirke et par gange om året. Børnegården bruger kun kirken til højtidere.

UTTERSLEV KIRKE

UTTERSLEV KIRKE

FORM

Kirkerummet er bredt og enkelt i sit udtryk med blankt murværk i blødstrøgne sten og lyse fuger. Altervæggen står som een muret flade. Alterområdet er hævet fire trin over kirkerummet. Dette skaber en problematisk afstand mellem præst og kirkegænger. Træloftet er delt i to forskudte plan, og i sprækken mellem de to plan sidder der et ovenlys, der kaster sollys ned på altervæggen. Kirken har en god akustik i kraft af det akustikregulerende trælamelloft.

Kirken er tegnet med tydelig inspiration fra den finske arkitekt Alvar Aalto. Gårdrummets skæve form, hovedformens forskydninger, og den indlevede tilpasning til terrænet, viser en interesse for stedet og for givne forudsætninger sådan som også Aalto formede sine bygninger med naturen som den store inspirator. Især i de helt små detaljer, som de organisk formede messinghåndtag på kirkedørene til våbenhuset, og de simpelt foldede eller knækkede messingplader, der udgør lyseholderne på hvert stolestade, er udført efter et sympatisk tankesæt, der er tæt på Aaltos.

APTERING

Inventaret er meget tidstypisk. Holdt i brune nuancer og lakeret træ, der godt kan være lidt tungt sammen med gule mursten. Inventaret låser rummet og kunne med fordel fjernes, såfremt kirken skal overgå til andet brug. Træloftet, og de smukt formede detaljer i døre og andre almindelige funktioner, kan med fordel bevares.

UTTERSLEV KIRKE

Menighedssal

ANBEFALINGER

Utterslev Kirke og menighedshus kan med fordel anvendes til andre formål, og den skønnes derfor mulig at tage ud af brug. Der er direkte adgang fra Utterslev Kirkes Børnegård til kirken, men ingen visuel forbindelse. Børnegården har, i kraft af sin placering og navn, allerede et vist slægtskab med kirken. Kirkerummet kunne blive et større kreativt værksted, hvor børnene kunne udfolde sig. Sokkelundlille er et aktivt kulturhus, der ligger ud til den samme plads som Utterslev Kirke. Man kunne forestille sig, at kirkerummet kunne invitere til et samarbejde mellem institutioner. De lidt ældre børn fra Sokkelundlille kunne deltage i arrangementer sammen med børnene fra Utterslev Kirke Børnegård. Utterslev Kirkes børnegård har arbejdet meget med miljøbevidsthed. Kampanjer, forsøg, indsamling af skrald o.l. Kirken kunne fungere som miljøværksted åben for børn udefra. Et kreativt værksted med plads til udfoldelse, nytænkning og eksperimenter. Der er god plads til en scene, værksted o.l. Utterslev Kirke kan måske få en øget kvalitet ved at underopdele den, men rummets gode akustik og almindelige funktioner som forsamlingsal og aktivitetsrum vil gå tabt.

SAMUELS KIRKE

Provsti: Nørrebro Provsti
Sogn: Kingo-Samuel Sogn
Adresse: Thorsgade 65, 2200 København N
Opført: 1924-32
Arkitekt: Carl Schiøtz
Matr. nr: 5071

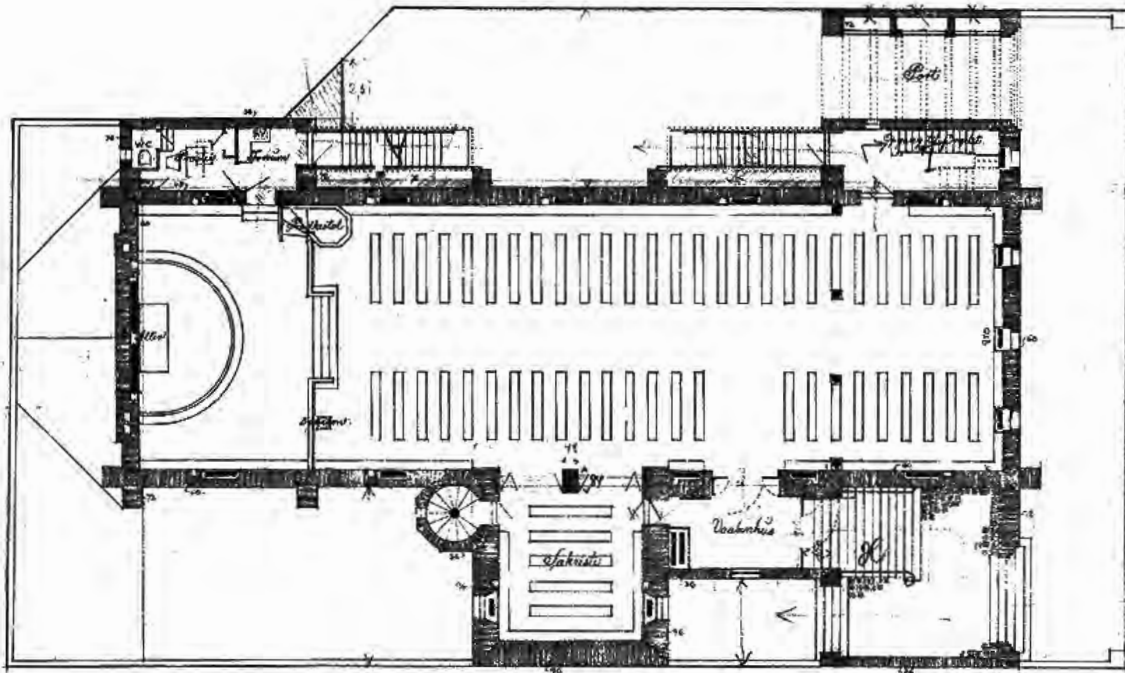

ARKITEKT

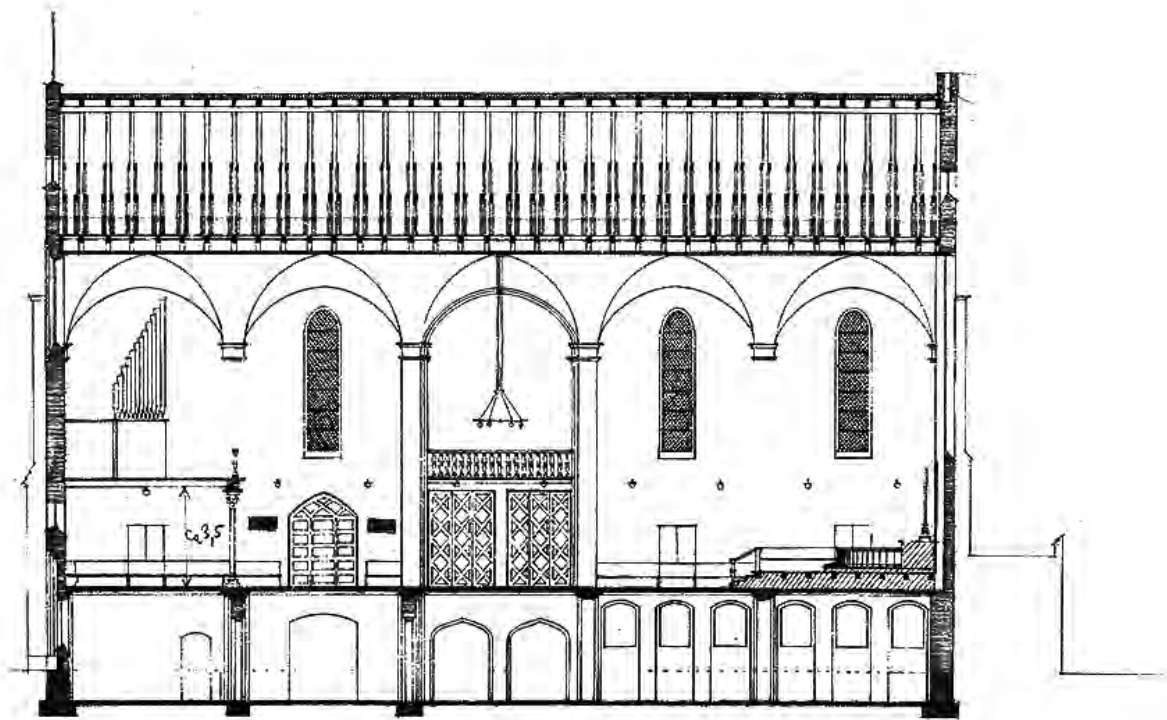
Kirken er tegnet af Carl Schiøtz og opført 1924-32. Carl Schiøtz (1878-1957) hørte til den gruppe unge arkitekter, der i 1909 stiftede Den Fri Arkitektforening i opposition mod både Kunstakademiets Arkitekturskole og Akademisk Arkitektforening. Med et par af sine medstuderende forlod Carl Schiøtz i 1902 Akademiet i frustration over den utidssvarende undervisning, og søgte i stedet til P. V. Jensen Klint, der fik stor indflydelse på Schiøtzs arbejde. Carl Schiøtz var arkitekt på Dyssegårdsskolen fra 1929.

SAMUELS KIRKE

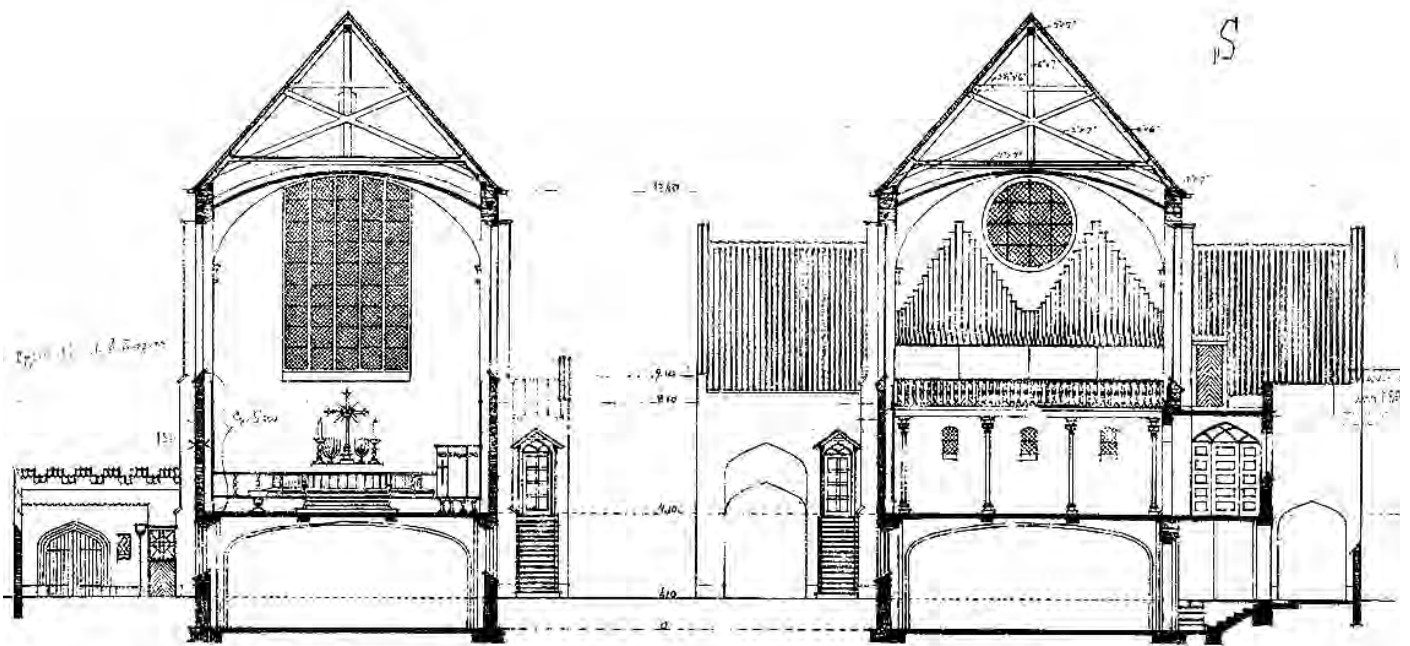
SAMUELS KIRKE

BYMILJØ

Samuels Kirke ligger fint og passer sig ind i gadebilledet som afslutning på P. D. Løvs Allé, og bygget ind i en husrække i Thorsgade. Kirken fremstår monumentalt – trods mangel på tårn – i kraft af sit udtryk, størrelse og placering i forhold til de omgivende boligkarreer. Den høje østgavl er udstyret med et stort rundt mosaik-vindue og et kors på toppen. Facaden har gotiske træk, men buerne over vinduer og døre er lidt lavere med engelsk inspirerede tudorbuer. Kirken har to lavere sidebygninger. Den ene fungerer som indgang til kirken, og den anden til kirkens kontor.

SAMUELS KIRKE

FORM

Kirkebyggeriet startede med en krypt, der blev indviet til kirke i 1925. Selve kirkerummet stod færdigt 1932. Krypten blev herefter taget i brug som menighedslokaler. Det formfuldendte, uvendige murværk er en stor kvalitet ved kirken. Indgangstrappen gennem sydporten, og bagindgang og adgang til menighedskrypten gennem nordporten, er fine arkitektoniske løsninger. Interiør og inventar er nøgternt, hvidkalket og dekorationsløst. I koret findes en stor farvet mosaikrude over alteret. Kirkens indre vender ryggen til Thorsgade. De vinduer, man ser ude fra gaden, fører ind til små kontorer og toilet. Den høje lyse krypt fungerer som menighedssal. Kirken gennemgik en omfattende istandsættelse i år 2000.

HVERDAGSBRUG:

Der er 400 siddepladser i kirken.

Samuels Kirkes Sogn blev i 2008 slået sammen med Kingos Kirkes Sogn og kirken bruges ikke længere til traditionelle søndagsgudstjenester. Den færøske, den serbiske og den koptiske menighed i København bruger kirken, der også har onsdagsgudstjeneste.

Samuels Kirke er en Diakonikirke, hvilket vil sige, at den hjælper de hjemløse, fattige og svage.

Der afholdes fællesspisning og Samuels café i krypten. Derudover tilbyder man koncerter, legestue, børnecafé og en del arrangementer sammen med Kingos Kirke. Mange af disse arrangementer finder sted i et fælleshus i Hermodsgade.

På menighedsrådsmøde torsdag den 24. maj 2012 har rådet valgt at lukke Samuels Kirke, men på den præmis, at kirkens aktiviteter kan videreføres i Kingos Kirke eller andre lokaler.

Kirken fungerer i forbindelse med det tilstødende værested. Kirken bidrager også til lokalsamfundet ved at servere mad inden gudstjenesterne.

SAMUELS KIRKE

APTERING

Kirkens indre detaljer påkalder sig ikke større opmærksomhed. Der er tale om gedigent udført håndværk på enkle løsninger, der ikke peger specielt på kirkefunktionen, men snarere blot løser funktionelle problemer på enkel vis.

SAMUELS KIRKE

ANBEFALINGER

Kirken skønnes at kunne overføres til anden funktion. Kirkerummets enkle form vil gøre det enkelt at underdele rummet med etagedæk uden at skæmme særlige arkitektoniske detaljer. Det enkle udvendige murværk på langsiderne vil, uden at underminere bygningens kvaliteter som "klump", kunne tilføjes vinduer i øjenhøjde med gulvet i kirkerummet. Kirkens enkle form betyder, at det må være muligt at tænke i boliger, kontorer eller lignende nyindretninger af kirkerummet. Kirkens facade mod Thorsgade, og de to gårdrum på hver af kirkens langsider, bør så vidt mulig bevares. Krypten med tilhørende køkken er behagelige og velfungerende samlingsrum, der ligeledes bør bevares.

HELLIG KORS KIRKE

Provsti: Nørrebro Provsti
Sogn: Blågårdens Sogn
Adresse: Kapelvej 38, 2200 København N
Opført: 1890
Arkitekt: Hermann Baagøe Storck
Matr. nr: 2013

ARKITEKT

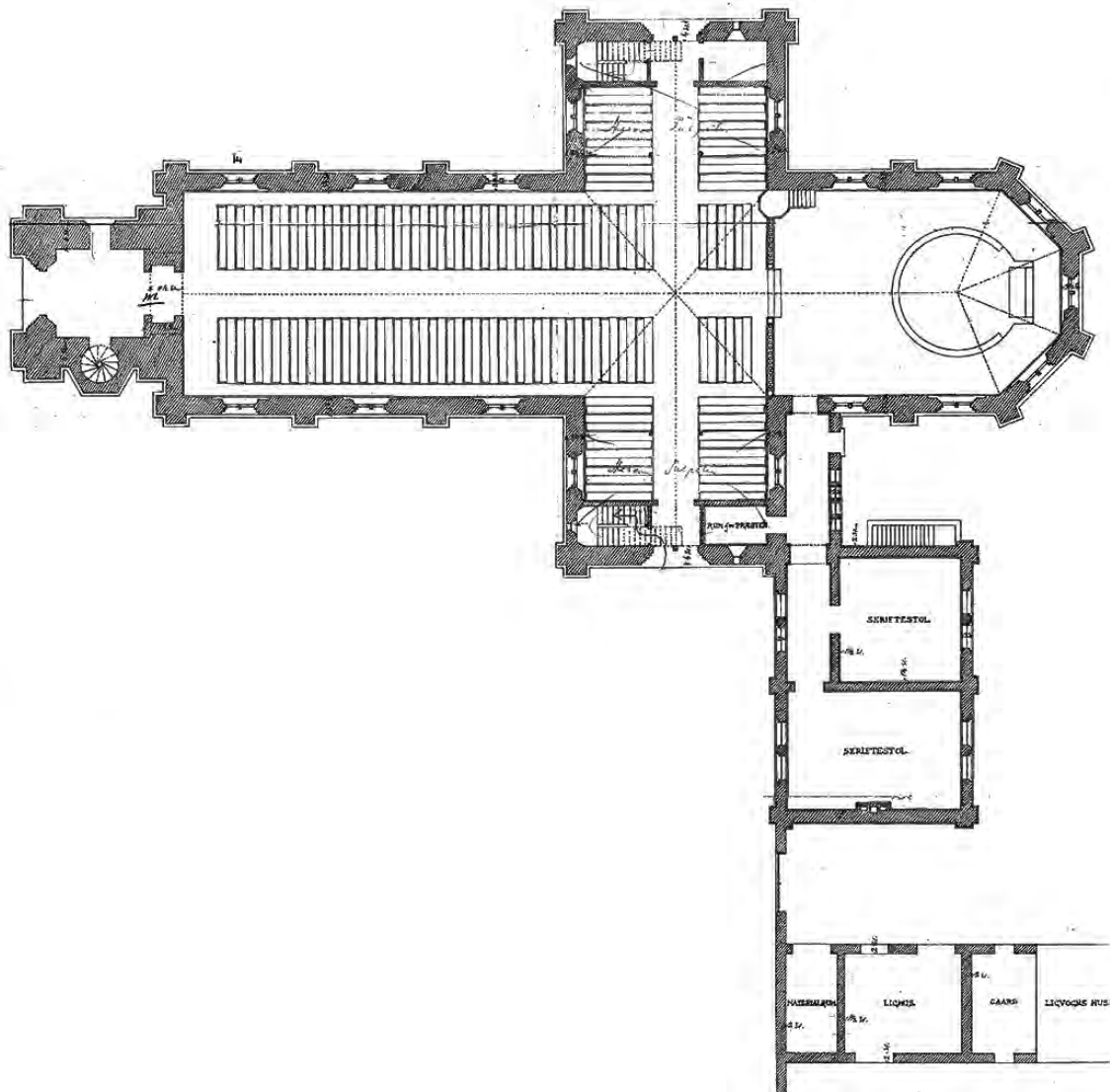
Kirken er tegnet af Hermann Storck og opført 1890. Hermann Baagøe Storck (1839-1922) efterfulgte J. H. Nebelong som konduktør ved Viborg Domkirke. Kirken, der er en af de få danske kirker, der er blevet udsat for et hårdhændet tilbageføringsprojekt, stod færdig og Storck skulle tegne inventaret. Arbejdet med Viborg Domkirke bragte ham i kontakt med J. J. A. Worsaae, der på mange måder kom til at påvirke Storcks restaureringssyn. Såvel Høyen som Worsaae hyldede tilbageførelsesprincippet. Selv om Storck med sit eget restaureringssyn hyldede den oprindelige arkitekts idé, så kunne tilføjelser efter opførelsen måske ikke leve op til Storcks kvalitetskrav og blive fjernet i en ombygning efter tilbageføringsprincippet. Bjernede Kirke har været udsat for et af Storcks berømte og berygtede tilbageføringsprincipper.

Storck foretrak ikke en historisk stilperiode frem for en anden, men hentede især inspiration i den italienske renaissance, og fandt her inspiration til at udnytte sit udtalte talent for dekorative elementer og polykromi. Storck var i 1907 medstifter af Foreningen til gamle Bygningers Bevaring, og tegnede bl.a. Den Hirschsprungske Samling.

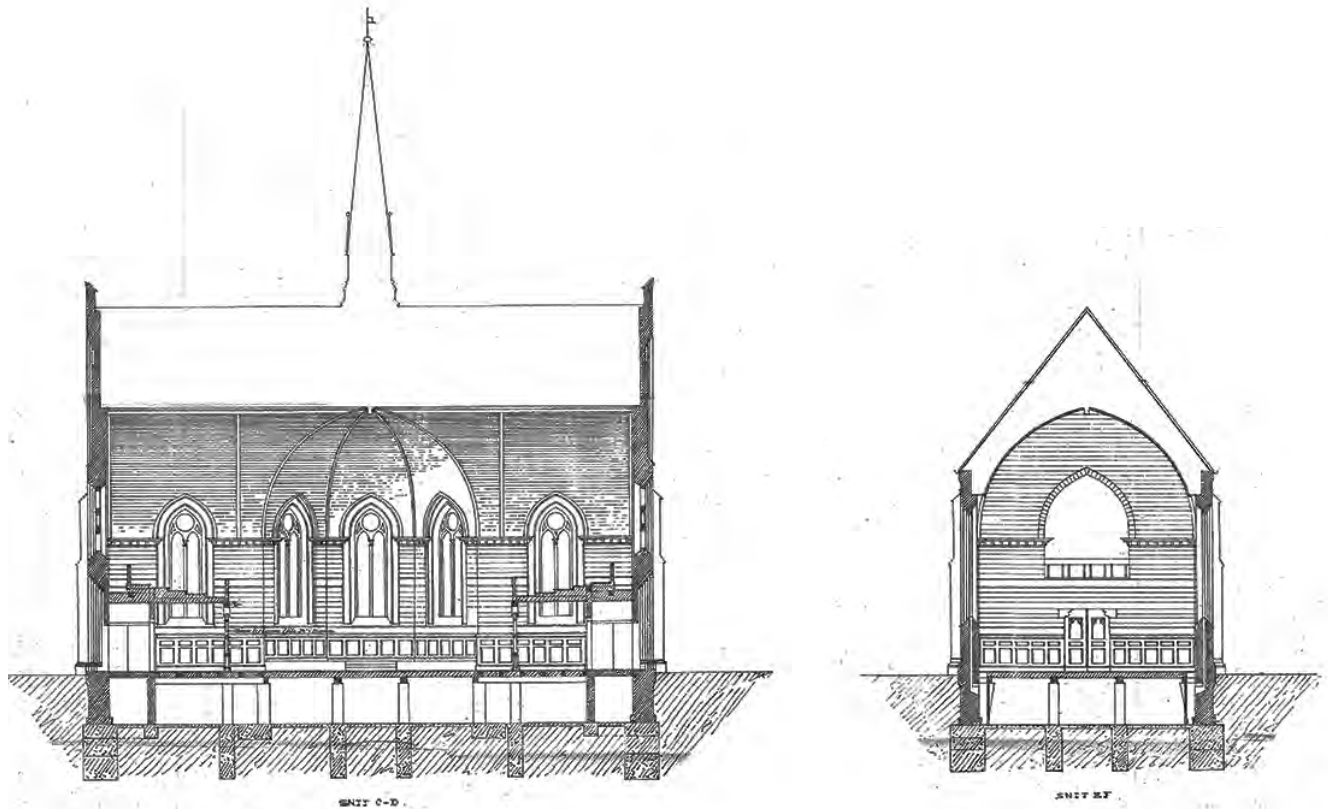

HELLIG KORS KIRKE

HELLIG KORS KIRKE

BYMILJØ

Kirken ligger som en stor, rolig, majestætisk bygning omgivet af beboelseskarrer og en stemningsfuld have. I direkte forlængelse af kirken ligger Hellig Kors Menighedsbørnehave, Linden. Linden er en selvejende menighedsinstitution med 81 børn i alderen 0-6 år, og kirke og børnehave deler gård og have. Hellig Kors Kirke markerer sig med et 55 m. højt tårn med kobberspir i gadebilledet og i byområdet. Orienteringen mod Korsgade gør, at tårnet er placeret i øst og koret i vest. Et nyt kapel og kordegnekontor fra 1997, tegnet af Fogh & Følner, afslutter forpladsen med forhave ud mod Kapelvej.

FORM

Kirkens byggestilen er nordtysk gotik. Murene er delt i fag af stræbepiller og gennembrudt af spidsbuede portaler og vinduer. Der er benyttet flere typer røde og gule mursten, samt glaserede formsten i forskellige farver. Kirken afspejler Stocks store viden om middelalderarkitektur, men ellers fremstår de indvendige dekorationer som dansk nationalromantik, f.eks. er ornamentbånd dannet over egebladets figurtegnings. Det spidshvævede bejdsede træloft giver et lidt mørkt indtryk af kirkerummet. De to tværskibsarme har pulpiter bygget

i bemalet træ. I 1960 fjernede man balustraden mellem kor og skib samt de fire forreste bænkrækker, og et utidssvarende orgel blev udskiftet med et kæmpeorgel i lakeret træ og ophængt på grove betonkonstruktioner, der står umalede og uden dekoration.

Kirkerummet er holdt i gråt, grønt og rødt, suppleret med små felter af gult og blå omkring vinduerne. Korsformen er dannet af slanke korsarme, der giver en meget lang afstand fra de bagerste stolerækker til præst og alter, og giver så dybe tværarme, at man ikke kan overskue det samlede kirkerum fra andre placeringer end i skæringspunktet for korsarmene. Rum og dekorationer smelter konsekvent sammen til et samlet arkitekturværk, der kan sammenlignes med et "gesamtkunstwerk".

HELLIG KORS KIRKE

APTERING

Kirken bærer præg af et imponerende oprindeligt inventar, der giver kirken et helstøbt udtryk og en særlig atmosfære. Store dele af inventaret er tegnet af H. B. Stock, og udgør en uadskillelig del af kirken. Alterbordet er grønlandsk marmor. Prædikestolen og altertavlen i træ er udført af C. Aarsleff og H. C. Berg. Den ottekantede døbefont er tegnet af Valdemar Koch. Kirkens orgel er et Starup orgel fra 1965 med 29 stemmer. Det moderne orgel bidrager ikke positivt til kirkens udtryk. Derudover har kirken erhvervet sig et mindre orgel, der er placeret på gulvet ved en af korsets arme, og kan anvendes til mere intime arrangementer.

HVERDAGSBRUG:

Der er i dag 600 siddepladser i kirken.

Kirken bruges som ramme om kunstneriske initiativer og events.

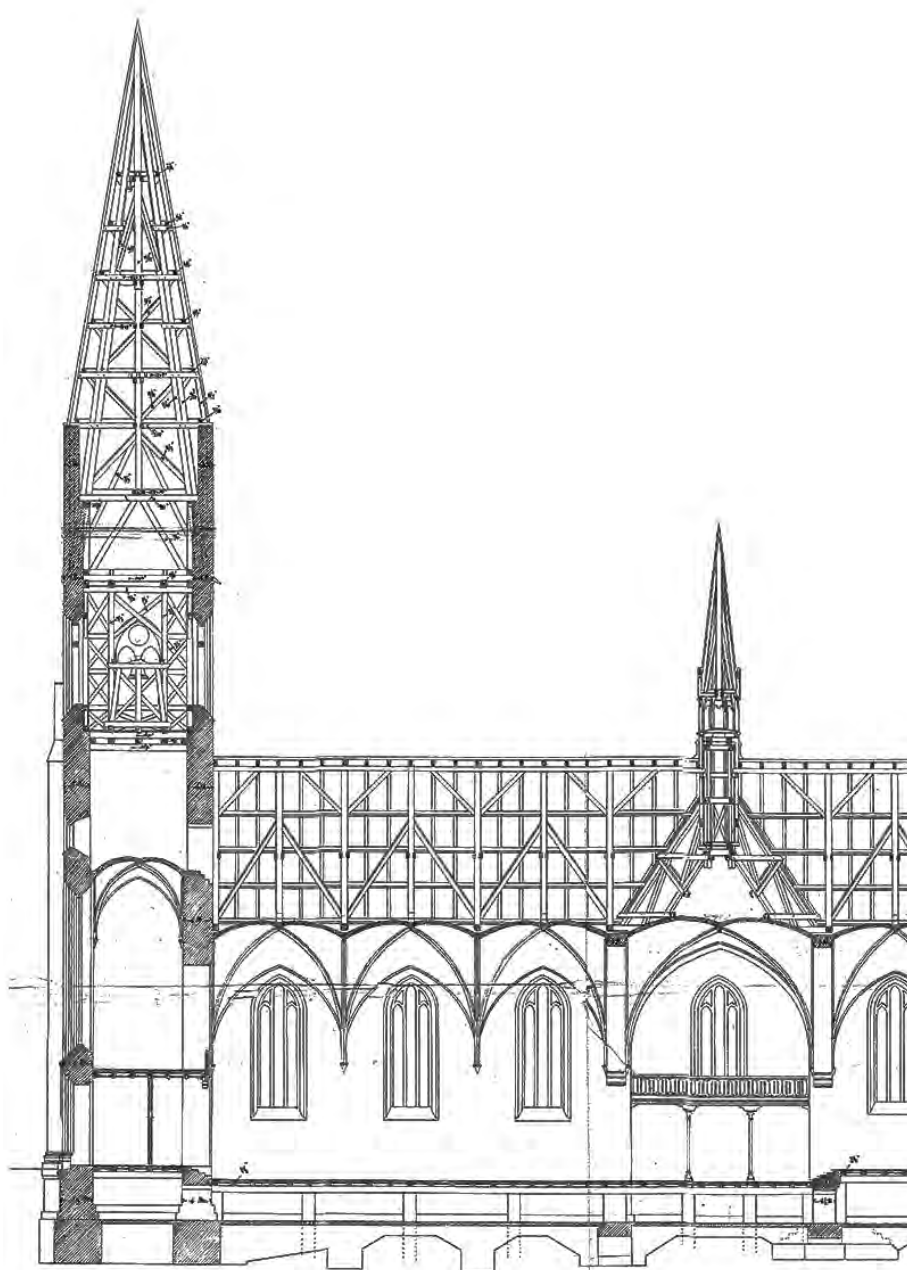
Kirken tilbyder fællesspisning to gange om ugen og morgenkaffe hver morgen.

Derudover er kirken ramme om skolegudstjeneste, kirkeskole, månedlige foredrag, kaffebord for ældre, koncerter, vesper, salontorsdag, natkirke, baby Musik, småbørns Musik og kor. Anonyme narkomaner holder møder i kirken, og et særligt dialogmøbel i haven inviterer til samtaler. Haven på sydsiden af kirken er ved at blive indtaget af kvarterets beboere som små dyrkede haver.

Nattens Kirke afholdes hver fredag aften fra kl. 21. Et åbent arrangement med akustisk musik, bønner og meditativt samvær.

Derudover holder den armenske menighed til i kirken.

HELLIG KORS KIRKE

HELLIG KORS KIRKE

ANBEFALINGER

Kirkens atmosfære og udtryk fungerer godt som kirke. Det er oplagt, at Hellig Kors Kirke forbliver at fungere som kirke. Der er en del aktivitet i kirken på nuværende tidspunkt. Man kunne eventuelt arbejde med en nytænkning af de kirkelige funktioner, så det bliver muligt at holde mere intime gudstjenester (en lillekirke i kirken). Inventaret bør bevares, da det fortæller en fin historie og giver rummet sin særlige karakter. Der bør ikke lægges dæk ind eller på anden måde foretages underdelinger af det store kirkerum, da rummets størrelse, dimension og dekorationer er en bærende fredningsværdi som et "gesamtkunstwerk".

Det anbefales at udvide de små dyrkningshaver, så de indtager det meste af græsarealet rundt om kirken. Dels giver det et klart tilhørsforhold til kirken, dels kunne grøntsager dyrket her anvendes til bespisning i kirken. Det anbefales desuden at finde en løsning for flugtveje fra kirkens krypt, så den kan indtages som møde og aktivitetsrum.

BLÅGÅRDS KIRKE

Provsti: Nørrebro provsti

Sogn: Blågårdens Sogn

Adresse: Blågård Plads 6A, 2200 København N

Opført: 1925-26

Arkitekt: Andreas Clemmensen og Johan Nielsen

Matr. nr: 3373

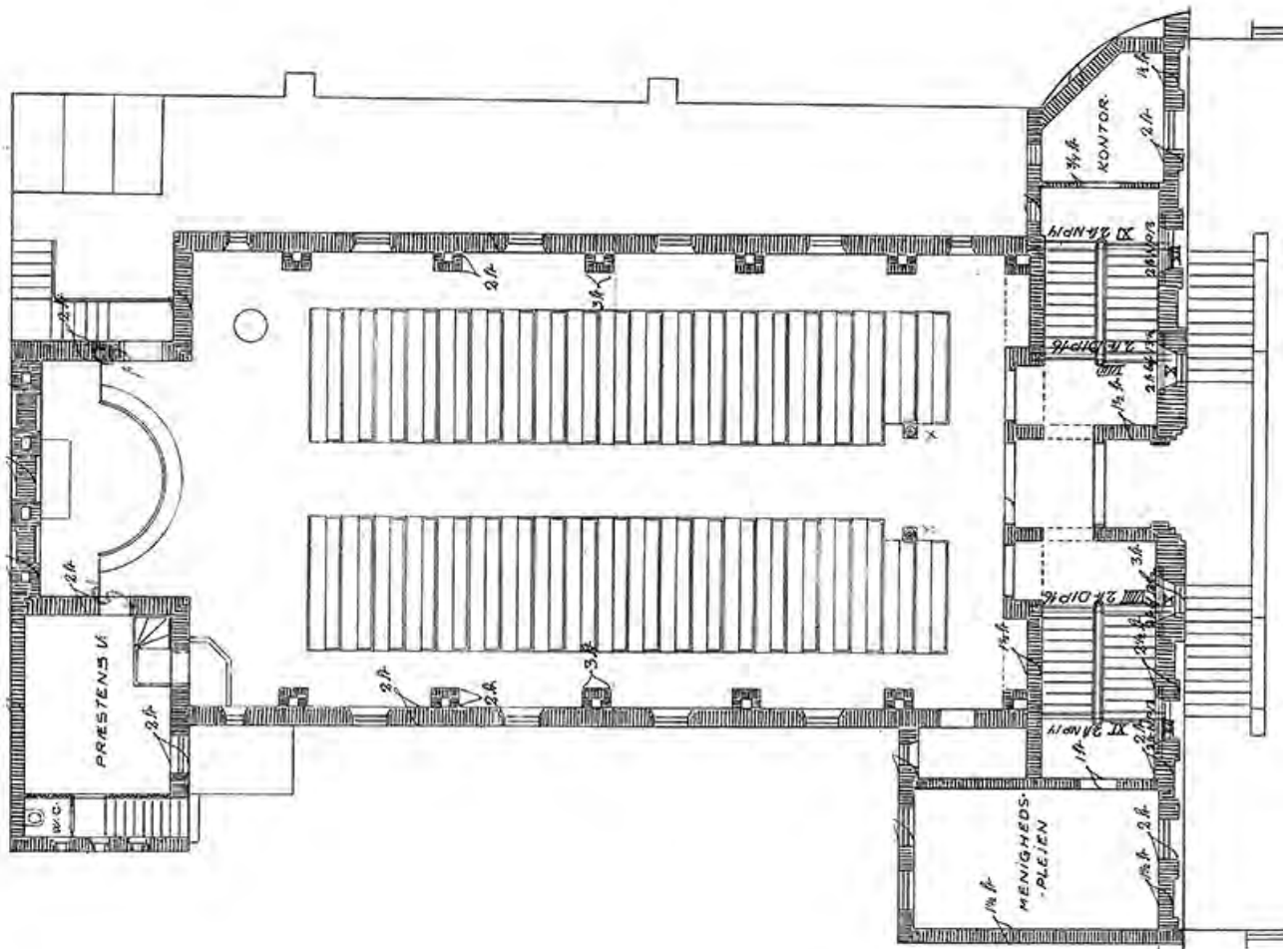

ARKITEKTER

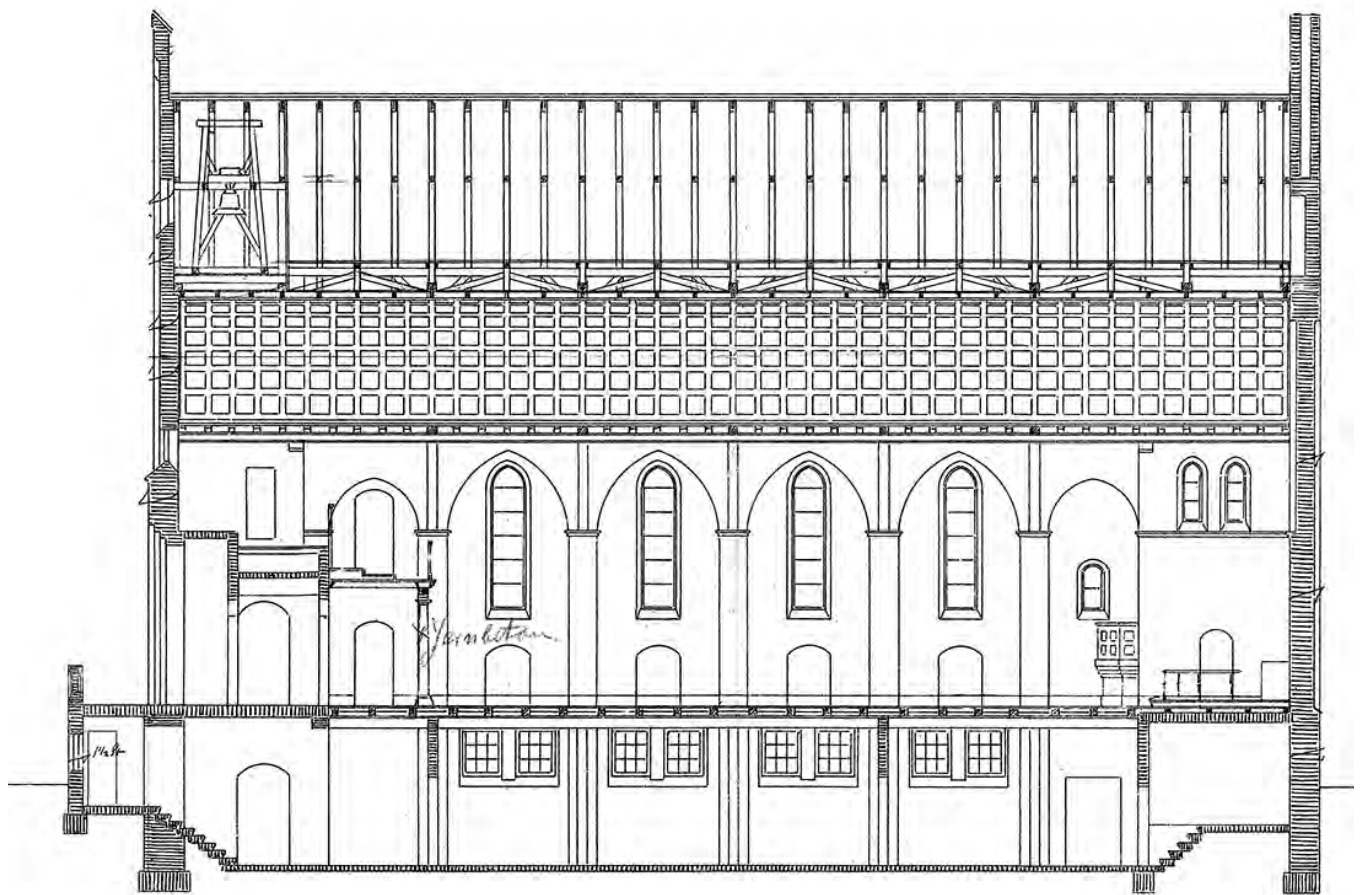
Kirken er tegnet af Andreas Clemmensen og Johan Nielsen. Johan Nielsen: Se Davidskirke. Andreas Clemmensens (1852-1928) var en af banebryderne for en større arkitektonisk enkelhed og klarhed som reaktion på de forudgående årtiers stærkt effektsøgende og dekorationsglade arkitektur. Clemmensen var oplært af J. D. Herholdt og havde dermed fokus på kvaliteter i byggeteknik og håndværk.

BLÅGÅRDS KIRKE

BLÅGÅRDS KIRKE

BYMILJØ

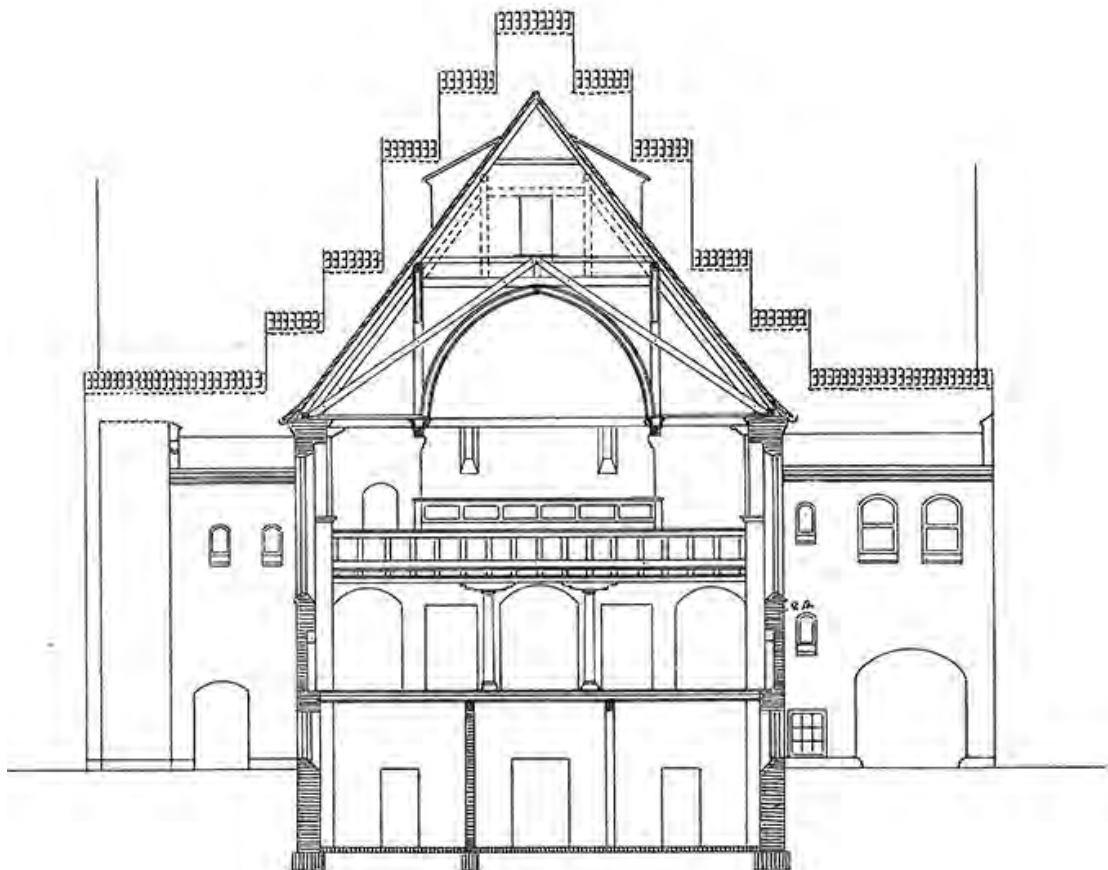
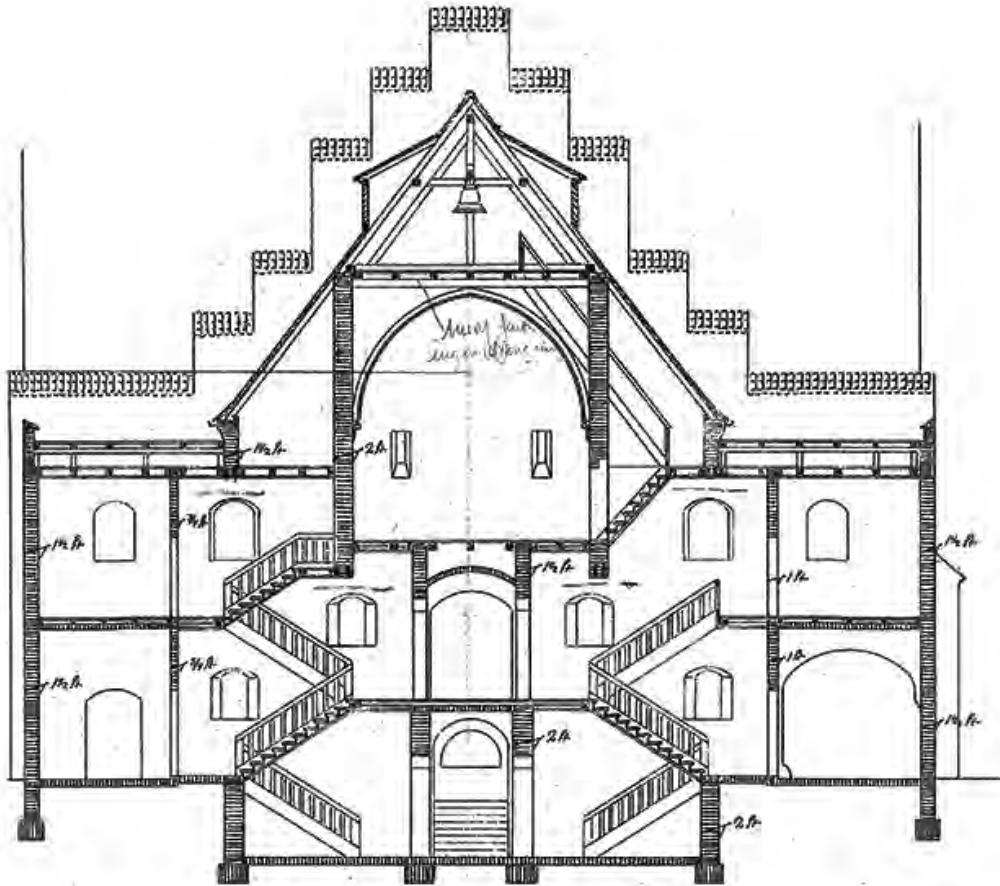
Blågård Kirke ligger med sydfacaden ud til Blågårds Plads. Den danner foran sig et fint lille pladsrum – en form for sideplads til den store Blågårds Plads, der blev anlagt 1912-16. En dobbeltløbet granittrappe fører op til kirkens symmetrisk placerede hovedindgang på en høj stueetage. Lave mellembygninger med port- eller døråbninger forbinder kirke og de omgivende boligblokke. Kirken er opført i røde håndstrøgne sten og hvidkaldede blændinger på facaden mod pladsen, og i gule sten på de øvrige facader. Facaden mod Blågårds Plads fremstår i røde mursten, men bygningen bagved er af blandede gule og røde sten med tag i røde tegl. Stilen er nygotisk i en meget forenklet udgave af gotisk arkitektur.

Blågårds Plads

BLÅGÅRDS KIRKE

BLÅGÅRDS KIRKE

FORM

Kirken har en stor krypt, der rummer menighedslokaler og storkøkken. Væggene i kirkerummet er hvidkalkede. Loftet er hvælvet træloft i brune nuancer. Korets tre vinduer var oprindeligt spidsbuede fyldninger. Efter gårdrenoveringen af Nørrebro i 1980'erne blev der etableret vinduer. Mogens Jørgensen er kunstneren bag de nye vinduer fra 1993. Kirkerummet fremstår, trods vinduerne i langsiderne, noget mørkt. Krypten er et enkelt rum uden modulerende, arkitektoniske detaljer, dvs. en anelse trist.

APTERING

Alterbordet og en del af væggen over det er beklædt med farvede fliser i Kähler keramik. Alteret er indrammet af et gavlhus, der hviler på søjler.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 350 siddepladser.

Blågårds Kirke blev officielt nedlagt i sommeren 2008.

Kirken har dog stadig en række funktioner, bl.a. benyttes den i weekenden af Serbisk-ortodoks menighed til gudstjenester.

I efteråret 2009 blev kirken udnyttet som koncertkirke efter tysk forbillede.

Kirken benyttes til begivenheder arrangeret af LiteraturHaus på Nørrebro.

Tre dage om ugen er der fællesspisning i kirkens krypt.

De mange kulturer, der er repræsenteret i befolkningen omkring pladsen, afspejler sig i kirkens liv.

Ved menighedsrådsmøde 15. august 2012 bestemte menighedsrådet med stemmetallet syv mod en, at Blågårds Kirke indstilles til afhændelse. Bepisningen bevares, evt. i nye lokaler.

BLÅGÅRDS KIRKE**ANBEFALINGER**

Det er vedtaget, at Blågårds Kirke er indstillet til afhændelse. Kirken serverer gratis mad til omkring 60-100 mennesker tre gange om ugen. Dette foregår i menighedslokalerne i kirkens krypt. Med afsæt i dette kunne man arbejde på at indtage selve kirkerummet med en kulinarisk funktion. Kirkens placering er ideel i forhold til at etablere et større spisehus eventuelt med etniske relationer. Der er mulighed for at benytte den lille gård på kirkens nordvestside til udeservering.

Man kunne forestille sig at forstærke relationen til Blågårds Plads ved at ændre det monumentale trappeparti, så det i højere grad åbnede sig mod pladsen. Det anbefales at bevare kirkerummet som eet rum, mens krypten gerne må underdeles i mindre rum efter funktionsbehov. Det anbefales desuden at trække lys ind i kirkens langsider gennem nye vinduer eller dørparker. Gavlparket med de gotiske blændinger anbefales bevaret, mens den del af facaden, der svarer til en almindelig rumhøjde i niveau med gulvet i kirkerummet, gerne må lukkes op ud mod en evt. ny trappe.

BRORSONS KIRKE

Provsti: Nørrebro Provsti
Sogn: Blågårdens Sogn
Adresse: Rantzausgade 49, 2200 København N
Opført: 1901
Arkitekt: Thorvald Jørgensen
Matr. nr: 2622

ARKITEKT

Thorvald Jørgensen (1867-1946) var elev af Hans J. Holm og Martin Nyrop, og hans tidlige arbejder er klart prægede af den Herholdt-Holmske skole med danske middelaldermotiver i ubehandlet eller vandskuret blankmur, tunge granitdetaljer og dekorative trækonstruktioner med nordiske motiver. Jørgensen er i øvrigt kendt for Det Kgl. Teaters "Stærekasse" og Christiansborg Slot.

BRORSONS KIRKE

Menighedslokale i kælderen

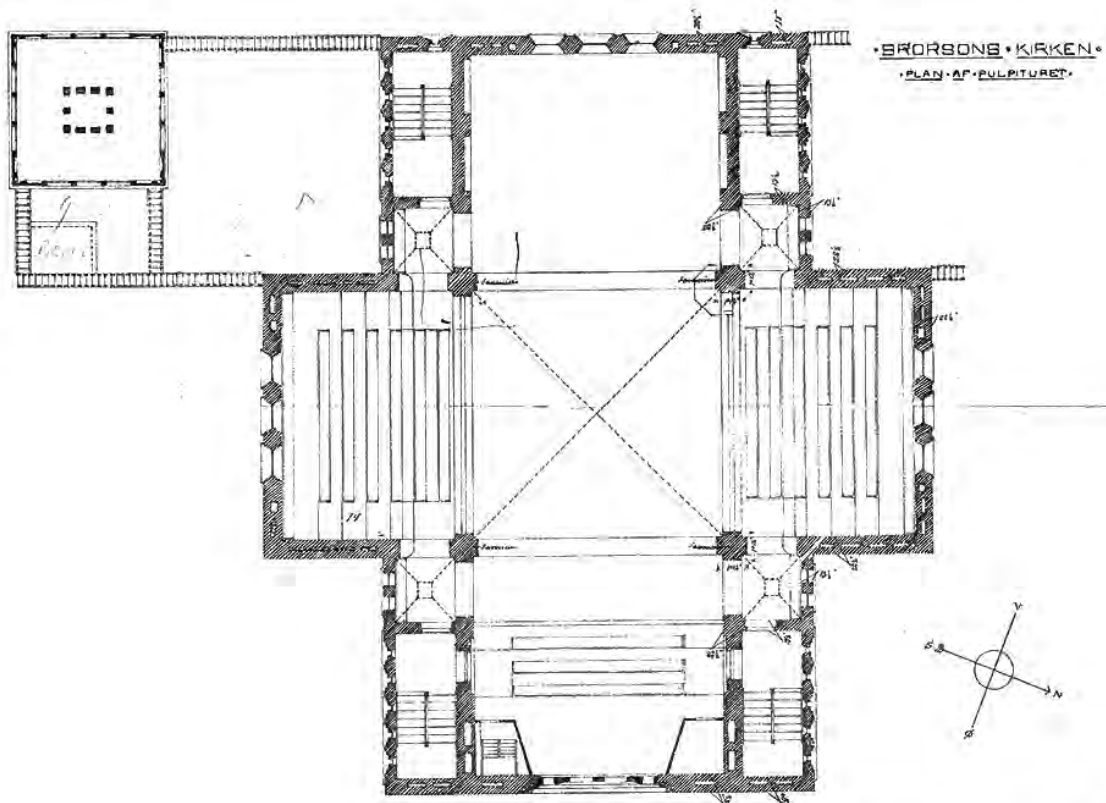
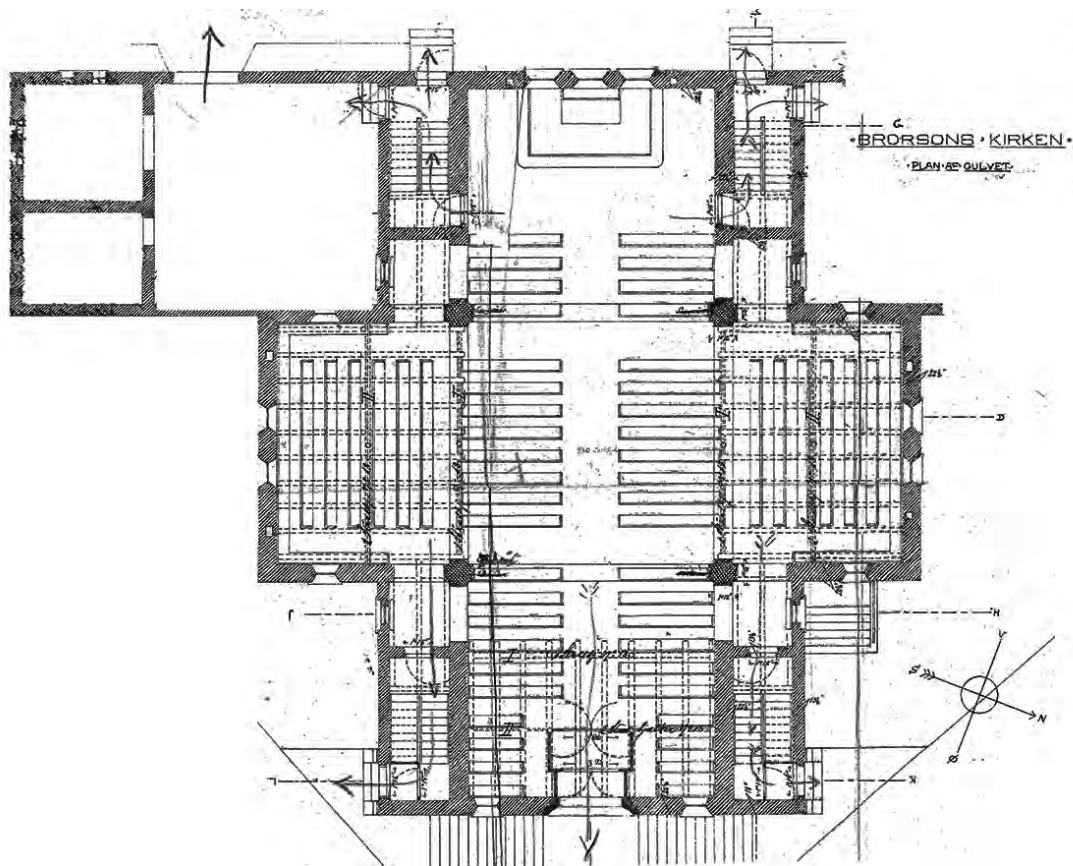
BYMILJØ

Bygningen er formet som en "klump" og ligger markant på hjørnet af Rantzausgade og Jesper Brochmands Gade. De mørkerøde munkesten og den mørkpatinerede granit understreger denne virkning. Selv om kirkens klokketårn er en mindre separat bygning udgør kirkens tunge form og høje bygningskrop et markant indslag i bybilledet. En dobbeltløbet granittrappe fører op til kirkens hovedindgang i førstesals højde.

FORM

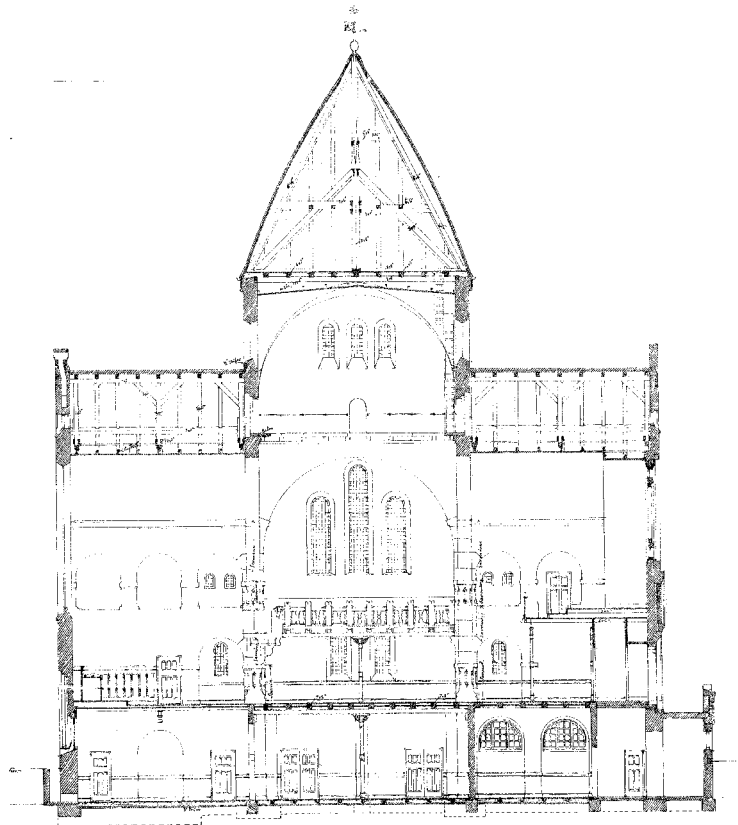
Kirken er bygget som en liggearmet korskirke. Byggestilen er byzantinsk inspireret med detaljer fra den romanske og gotiske periode bl.a. med rundbuede vinduer og en stor vinduesrose. Over korset rejser der sig et monumentalt korshvælv, og i korsarmene er der mørke træpulpiturer. Pulpiturerne bæres af tynde jernsøjler udsmykket med blomster i skønvirkestil. Korpartiet er hævet to trin over resten af kirken. Kirken er dekoreret på hvælv, korbue og pulpiturer. Efter den seneste renovering i 1982-83 fremstår gulvet lyst og lakeret og udgør en uheldig samlet flade fra væg til væg. Krypten er højloftet og lys og etagedækket bæres af de samme støbejernssøjler som pulpiturerne i kirkerummet.

BRORSONS KIRKE

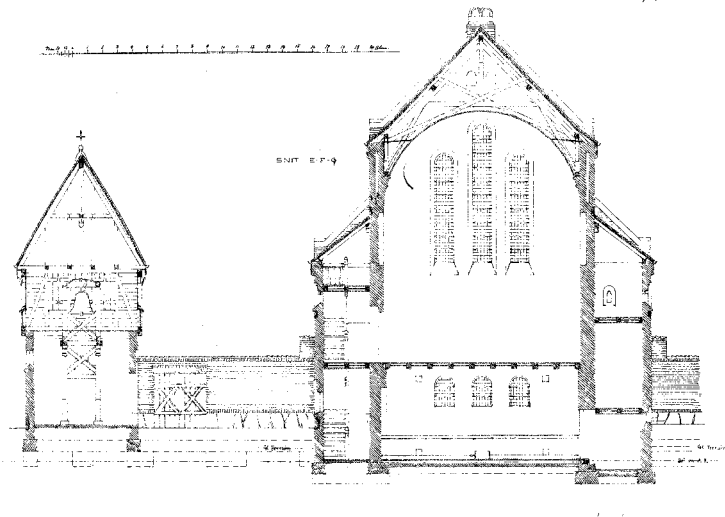
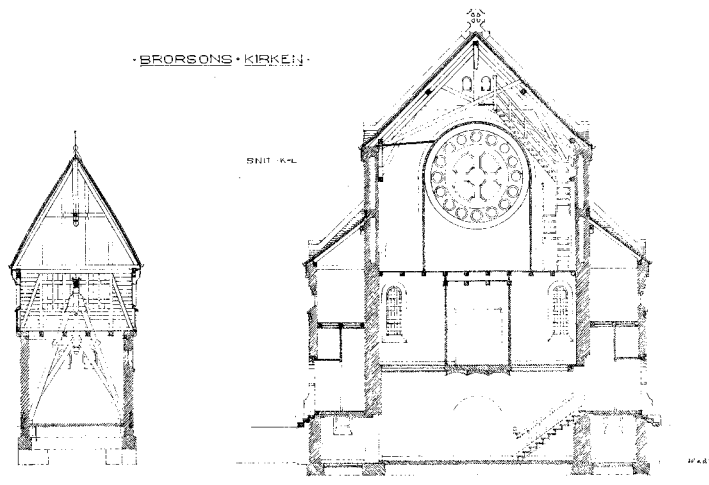

Thomas H. Hansen

BRORSONS KIRKE

BRORSONS KIRKEN

BRORSONS KIRKE

APTERING

Stolene fjernes jævnligt og gør plads til andre aktiviteter som f.eks. dans og koncerter. Der er monteret lys og lysudstyr i kirken, der gør dette muligt.

Kalkmalerierne er udført af maler Axel Hou. Tårnhvælvet domineres i dag af en lysekroner med 64 arme tegnet af Arkitekt Erik Herløw. Altertavlen er malet af Poul Steffensen i 1903. Granitprædikestolen er højt hævet og skabt i skønvirkestil. Den er skabt i et samarbejde mellem Hauch, Bonnesen, Wagner og Bundgaard. Døbefonten er også hugget af Anders Bundgaard, manden bag Gefionspringvandet. Kirken har ved jubilæet i 2001 fået nye Nanna Dietzel stabelstole. Disse afløste 250 biografsæder, der blev installeret i 1961. Kirkens orgel er et Busch orgel fra 1901 med 16 stemmer. Det blev restaureret i 1974 af Frobenius og udvidet til 20 stemmer. Orglet anvendes aldrig, men det er svært at skille sig af med det.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 250 siddepladser. Idet kirken er næsten kvadratisk giver det gode muligheder for fleksibel brug af rummet. En elevator gør det muligt nemt at flytte de løse stole ned i kælderens. Brorsons Kirke fungerer som børne- og ungdomskirke i sognet. Der afholdes bl.a. rockgudstjeneste og arrangementet "himmelsk stener". Derudover kan man deltage i "bøn og brunch", "Pick Up Gudstjenesten", "tro og tapas" samt lignende events. Disse har til formål at møde sognets unge på deres egne præmisser.

De løse stole gør det muligt at afholde et stort bredt udvalg af arrangementer.

BRORSONS KIRKE

ANBEFALINGER

Kirken har allerede arbejdet sig radikalt i retning af at fokusere på andre arrangementer end selve gudstjenesten. Alle de kreative tiltag, der er i gang i kirken, skulle gerne nå ud til et endnu bredere publikum end de gør i dag.

Kirken skal måske een gang for alle gå fra at være kirke til at være danse- og koncerthus i stedet for at lægge sig midt imellem. Dette kan betyde, at der skal ske akustiske og indretningsmæssige ændringer. Der skal måske etableres café og bar.

Pulpiturdetalje

SOLBJERG KIRKE

Provsti: Frederiksberg Provsti
Sogn: Solbjerg Sogn
Adresse: Howitzvej 34, 2000 Frederiksberg
Opført: 1908
Arkitekt: Kristoffer Varming
Matr. nr: 60g

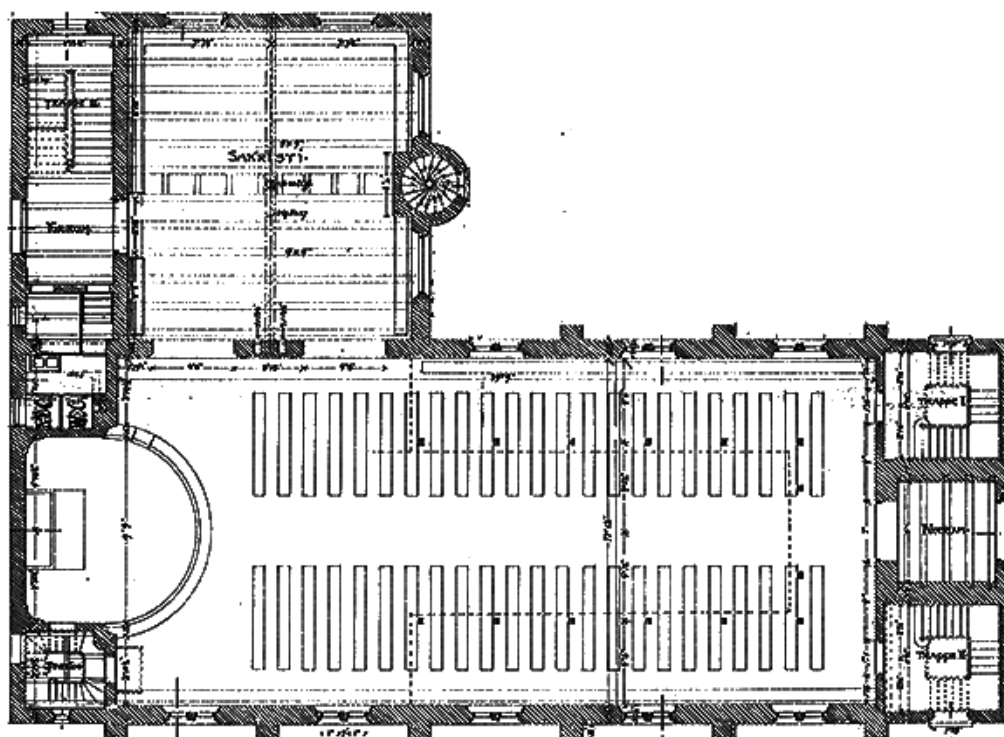

ARKITEKT

Kristoffer Varming (1865-1936) var fætter til Martin Nyrop, der, sammen med Hans J. Holm, må siges at være hans egentlige læremestre, og hele hans virke præges af en udpræget trang til at bygge dansk. Brugen af rød blankmur og barokke stiltræk, inspireret af Ulrik Plesner, præger arbejderne efter 1910. Ikke kun i de mange kirker, hvoraf Kingos Kirke må fremhæves, men også i hospitalsbyggerierne. Her skiller hospitalet i Nykøbing Sjælland sig ud med sine sikre variationer over markante træk i dansk 1700-talsarkitektur. Landsretsbygningen i Viborg og domhuset i Horsens er eksempler på den afklarethed og balance, nybarokken nåede inden overgangen til nyklassicismen, som var Varming fremmed. Det mærkes i det sidste arbejde, Universitetsbibliotekets 2. Afd.

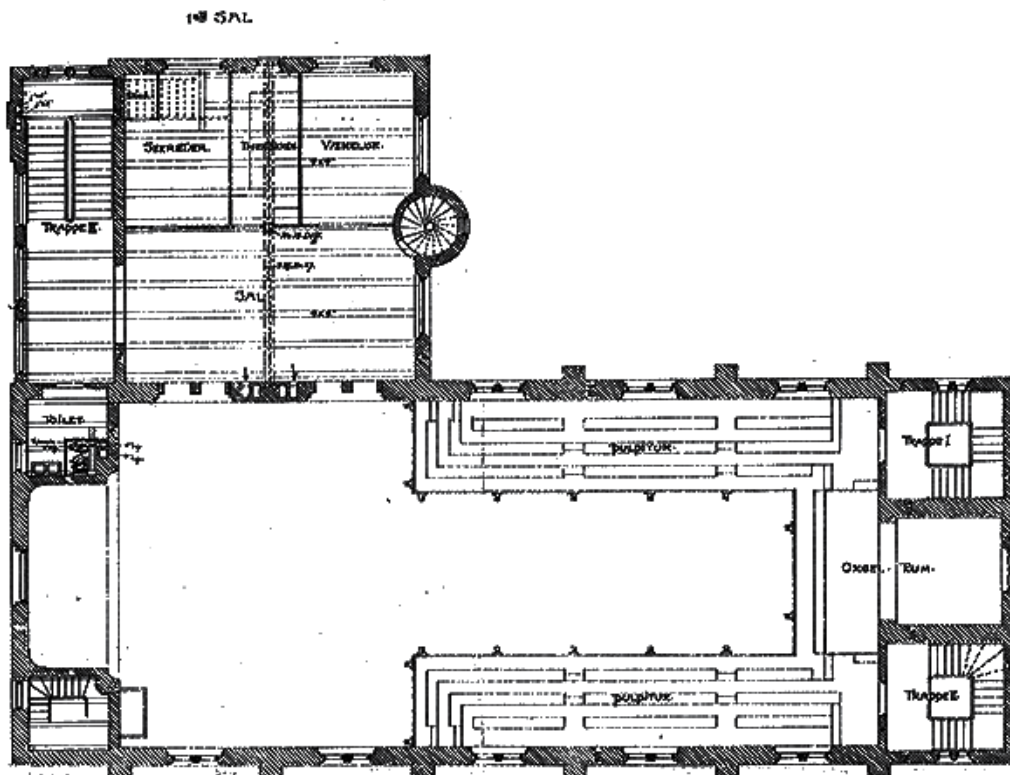

SOLBJERG KIRKE

SOLBJERG KIRKE

KIRKEN. PAA. HOWITZVEJ.

BYMILJØ

Kirken er gået fra at ligge for sig selv til at ligge tæt omgivet af bygninger. Kirken ligger bygget sammen med Frederiksberg Domhus, Brand- og Politistation. Arkitekt og professor Hack Kampmann står bag politi- og brandstation. Politistationen stod færdig i 1919. Domhuset blev indviet i 1921. Arkitekt K. Gottlob færdiggjorde arbejdet efter H. Kampmanns død i 1920.

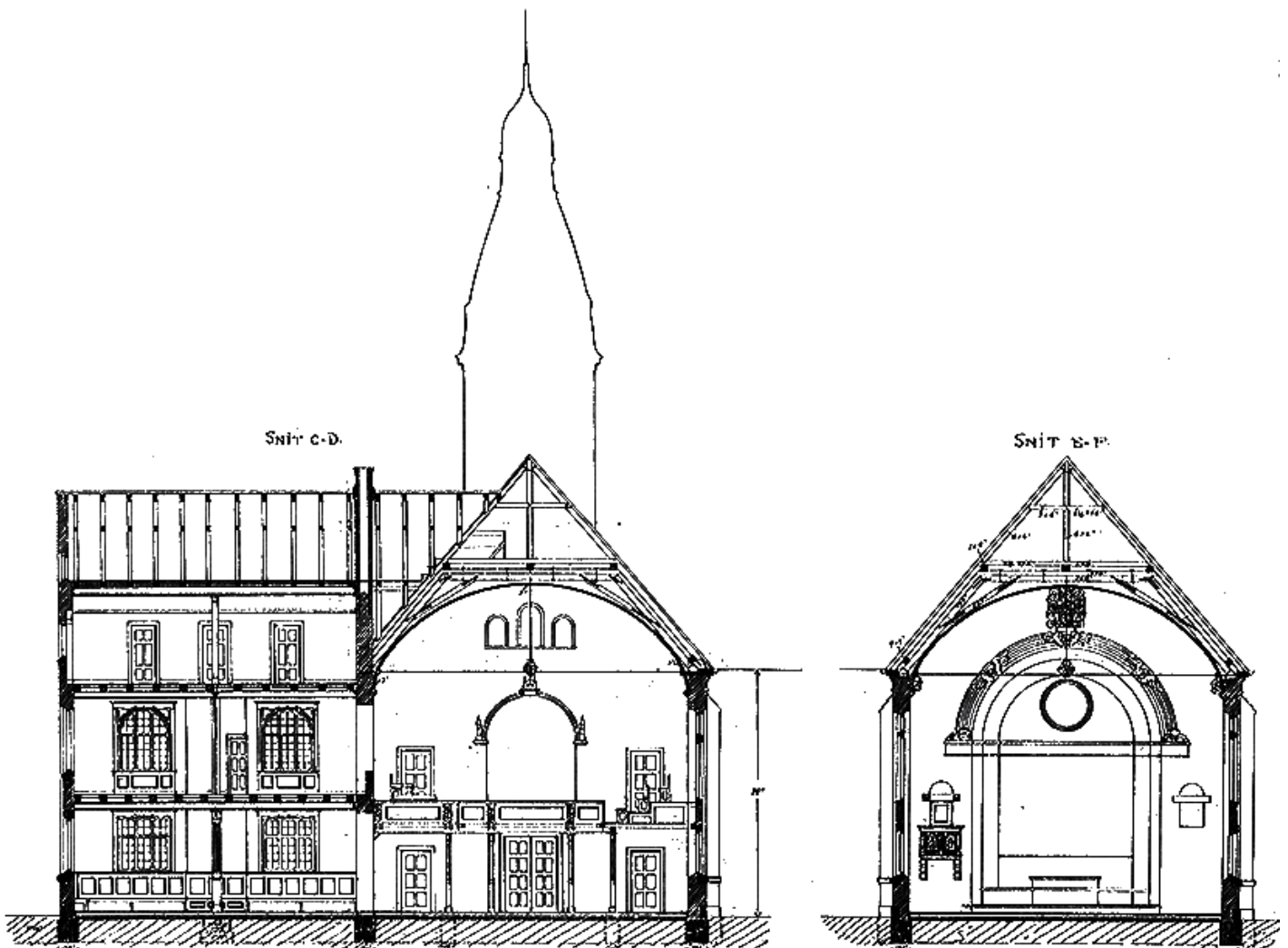
Sammen danner bygningerne et stemningsfyldt pladsrum. En græsplæne med et vandbassin i midten og et brostensbelagt areal omkring. Bassinet blev i 1930 omdannet til et springvand med en lille bronzestatue, "Herkules som slangedræber", i midten.

Solbjerg Kirke er bygget i røde mursten og rødt tegltag. Stilen er middelalderlig blandet med en form for baltisk barok. Vestfacaden prydes af et tårn på 36 m. og hovedindgangen er en sandstensindrammet portal.

Kirken set fra pladsrummet

SOLBJERG KIRKE

FORM

Solbjerg Kirke har form som et rektangulært langhus med tårn indbygget i vest. Ved korpartiets sydside ligger en tværfløj med menighedsrådet og kontorer. Kirkerummet er hvidkalket med rundbuede vinduer. Loftet er tøndehvælvet. Menighedsrådslokalet kan ved hjælp af døre sættes i forbindelse med kirkerummet. I 1977 blev pulpiter ved vinduerne nedtaget. I 1980 fik kirken nyt interiør efter en brand. Det nye interiør er i lyse farver, og belysning blev fornyet ved arkitekt Gustav Valentiner. Derudover fik kirken en ny totaludsmykning udført af maler Bodil Kaalund.

SOLBJERG KIRKE

APTERING

I forbindelse med kirkens 100 års jubilæum 2008 blev der lagt nyt trægulv i Douglas fyr som afløser for et gråt tæppe. Der kom ligeledes en ny prædikestol, alterbord og knæfald. Prædikestol, alterbord, knæfald, bænke og belysninger af arkitekt Gustav Vallentiner. Det nye inventar tillægges ingen særlig værdi. Bodil Kaalunds fresco bag alteret og øvrige udsmykning af kirken i 1980 udgør en værdi. Orgel fra 1977 af Jensen og Thomsen med 25 stemmer.

HVERDAGSBRUG:

Der er 400 sidepladser i kirken. Solbjerg Kirke arrangerer Kulturcafé med foredrag og fællessang. Derudover babysalmesang og ugentligt korsang efter højskolesangbogen. De lokale spejdere holder til i det grønne værelse på 2. sal. Kirken er dagligt åben for besøgende, og det er muligt at få en samtale med en præst. Den har også en besøgsordning, hvis man har brug for jævnligt besøg i sit hjem af en fra menigheden.

Fra Solbjrg Kirkes Jubilæumsskrift i anledning af 100-året. Kirken som den så ud i 1950.

SOLBJERG KIRKE

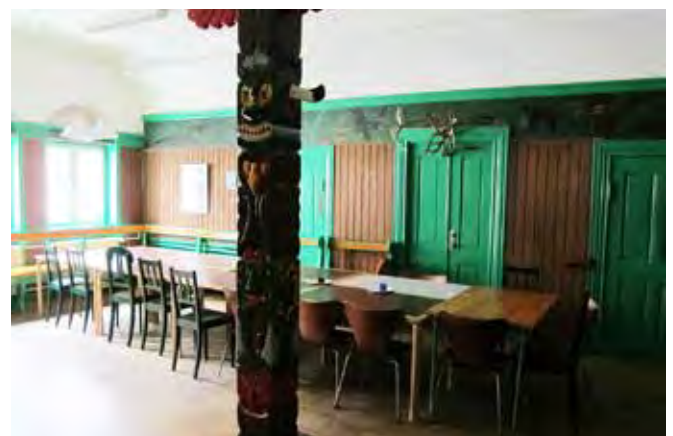

Menighedssal

ANBEFALINGER

Solbjerg Kirke kan godt tages ud af brug som kirke og benyttes til andet formål. Den omfattende renovering har gjort, at kirkens indre udtryk i dag ligger langt fra det oprindelige. Kirken kan derfor godt bære, at man arbejder frit med det indre og tilføjer et nyt lag til en bygning, der har været igennem meget.

Idet kirken allerede er omdannet i høj grad, kan man godt åbne op for muligheden for en radikal omdannelse af kirkerummet. Inventar kan fjernes uden at dette forringer kirken, dog skal der tages stilling til Bodil Kaalunds frescoer.

"Det grønne rum"

SCT. LUKAS KIRKE

Provsti: Frederiksberg Provsti
Sogn: Sct. Lukas Sogn
Adresse: Christian Richardts Vej 1A, 1951 Frederiksberg C
Opført: 1897
Arkitekt: Otto Valdemar Koch
Matr. nr: 13ce

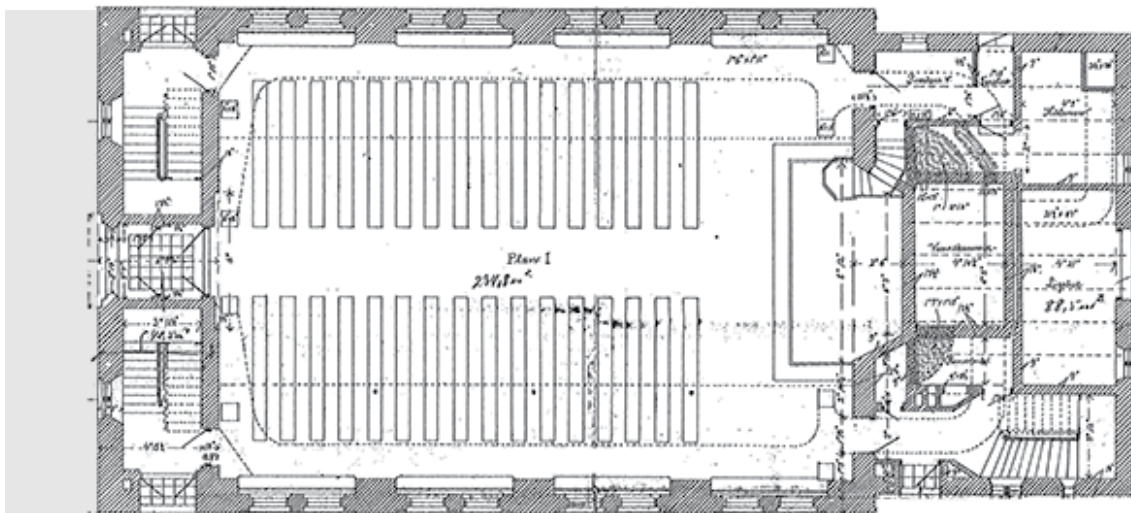
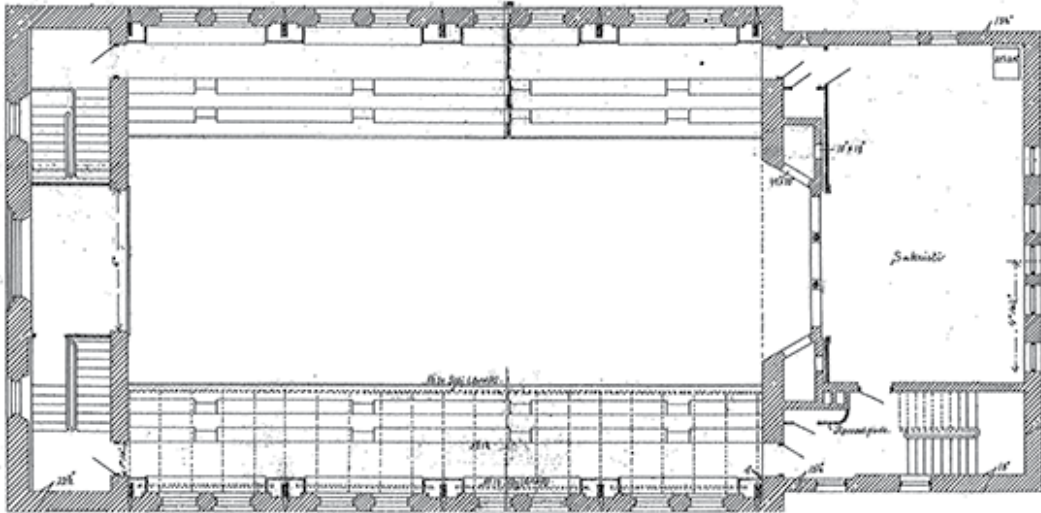
ARKITEKT

Kirken er opført i 1897 og tegnet af Otto Valdemar Koch (1852-1902). Kochs kirker er præget af stor indsigt i bygningsarkæologi og arkitekturhistorie, hvilket indimellem resulterer i nybyggeri med et noget tørt, arkæologisk præg, dog ofte kontrasteret af fint komponerede detaljer. Koch var oplært i J. D. Herholdts dansk-italienske retning og arbejdede hen imod større kunstnerisk frihed og en mere national karakter i arkitekturen. Ud over bygningsarkæologi var Koch optaget af entomologi – især biller og botanik, hvilket var af betydning for hans naturalistiske dekorationer.

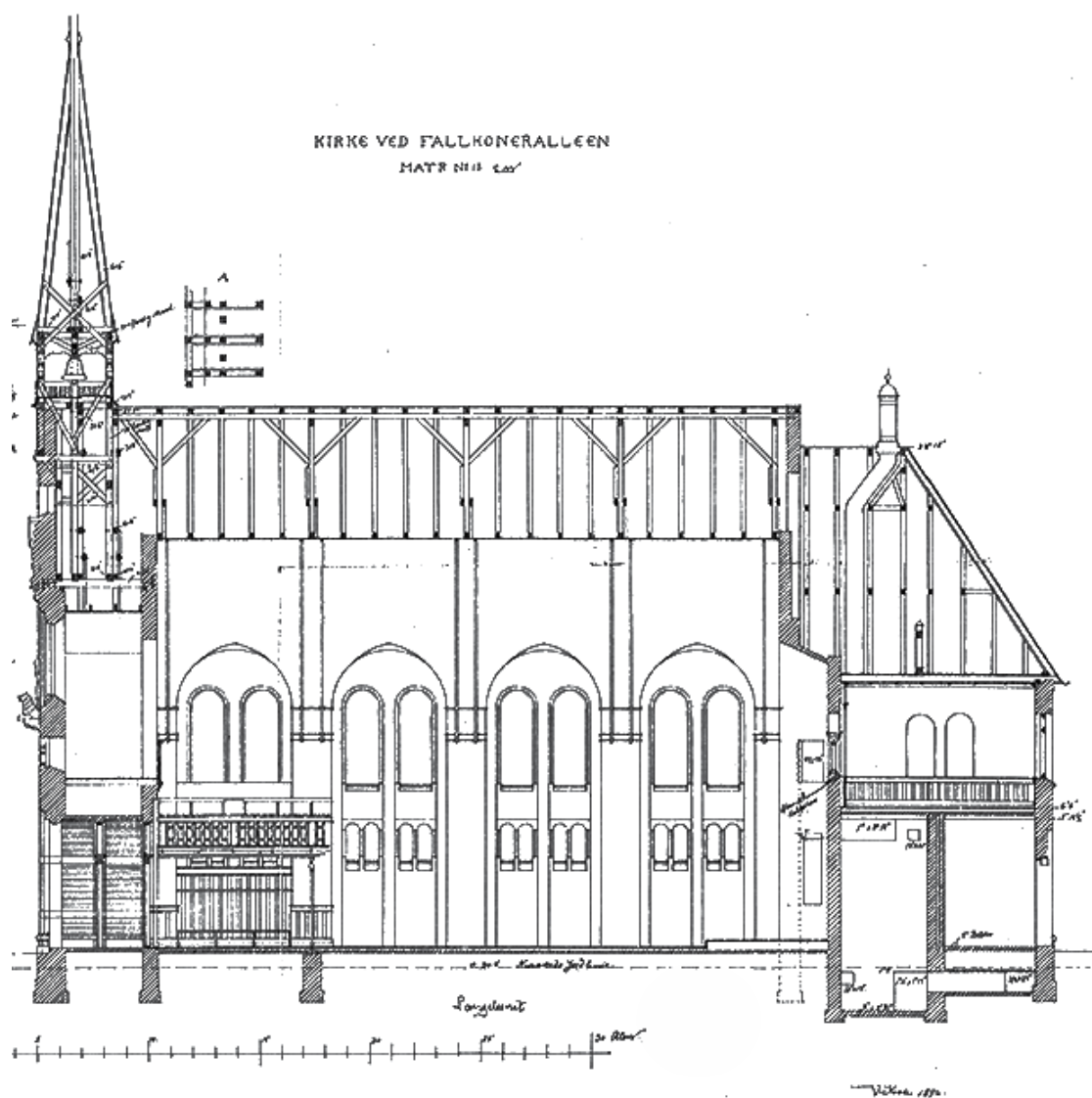

SCT. LUKAS KIRKE

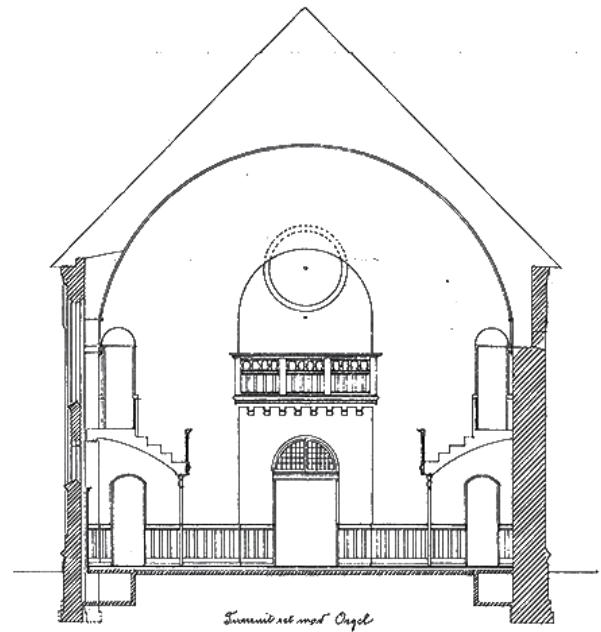
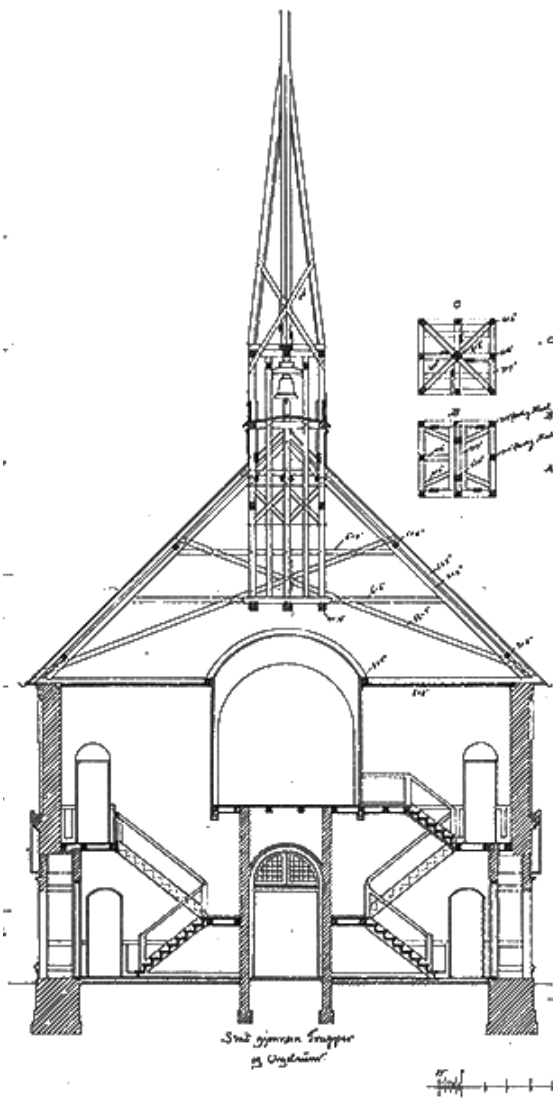
SCT. LUKAS KIRKE

BYMILJØ

Sct. Lukas Kirke ligger tilbagetrukket mellem høje boligblokke og danner en lille forplads eller have ud for hovedindgangen. Den ligger som et levn fra en svunden tid – inspireret af romansk arkitektur. Kirken markerer sig – sin lidenhed på trods – i forhold til de omkringliggende bygninger i kraft af sit fremmede udtryk. Kirken er et eksemplarisk byggeri inden for historicismen med den romanske kridtstensarkitektur som udgangspunkt. Den er opført i røde mursten med relief og båndudsmykninger i lysere kridtsten og savonniere-sten. Over vestgavlen er placeret et mindre pyramidespir tækket med skællet skifer ligesom resten af kirken.

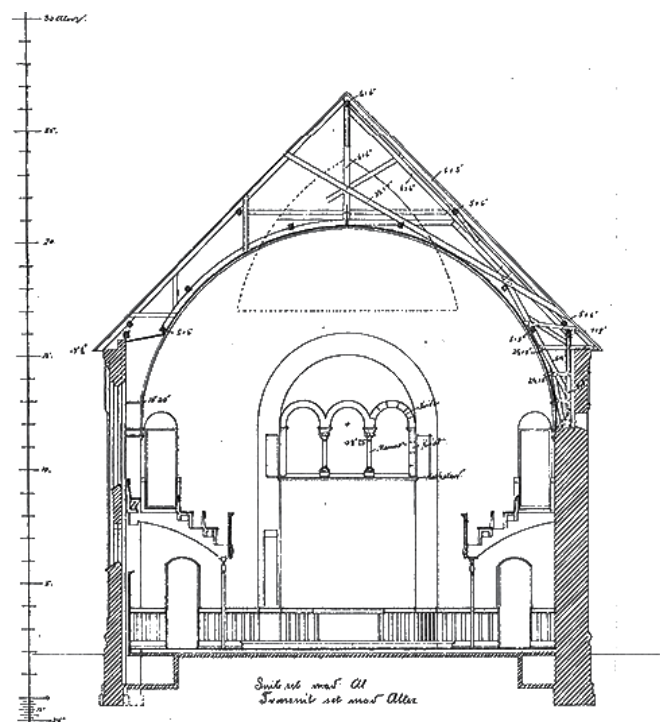
SCT. LUKAS KIRKE

FORM

Kirken er bygget som et langskib med tøndehvælv og en smallere bagbygning mod øst med forskellige funktioner.

Kirken blev opført efter de nyeste tanker om, at kirken ikke kun var til søndagsgudstjenester og kirkelige handlinger. Den skulle også kunne bruges i løbet af ugen af menigheden. Derfor blev kirken forsynet med et køkken i forbindelse med sakristiet, der fungerer som mødesal, og som via skodder i en triforiebue af marmor kan åbnes til kirkerummet og gøre dette større. Pulpiturerne på de to langsider bæres af spinkle støbejernssøjler. Gulvet står i dag i lyst, lakeret træ som en ensartet væg-til-væg løsning. Oprindeligt havde kirken ikke noget våbenhus, men fik en lille tilbygning i 1964. Den blev i 1995 erstattet af det nuværende våbenhus med venteværelse og handicaptolet. Markeret med rødt på planen.

SCT. LUKAS KIRKE

Kochske paradislamster

APTERING

Loftet er ligesom prædikestolen, sidepulpiturerne og andet af kirkens træværk dekoreret med Korchske paradislamster som i Kochs øvrige kirker. Hovedparten af inventaret er autentisk og tegnet af Otto Valdemar Koch, dog er bænke skiftet ud med løse, moderne stole. Orgelet er fra 1971 fra Starup. Det har 16 stemmer. Døbefont er hugget i bornholmsk granit.

HVERDAGSBRUG:

Kirken kan rumme 500 siddende gæster. Der er mulighed for at deltage i babysalmesang og aftensang. I kirkens sognelokaler, "Falken" på Falkoner Allé 40, finder en del af kirkens arrangementer sted, herunder fællesspisning og kunstudstilling.

SCT. LUKAS KIRKE

Loftudsmykning

ANBEFALINGER

Alle arkitektoniske detaljer er fornemt samarbejdet og afstemt i forhold til hinanden som een samlet komposition, et "gesamtkunstwerk", hvor gulvet og de moderne stole dog slår fra i forhold til den Koch'ske logik. Både indvendigt og udvendigt er det helstøbte, stilmæssige udtryk og hovedformens relation til omgivelserne en bevaringsværdig kvalitet for området.

Historicismen har gennem det meste af 1900-tallet være uglest, og mange af periodens værker er blevet ombygget uden at opfatte bygningerne som egentlige værker. Sct. Lukas Kirke vil være en fornem repræsentant for denne arkitekturretning. Bevares kirken som kirke, anbefales det at ændre gulv og stole til en form, der anerkender Kochs værk. Overgår kirken til andre funktioner anbefales det, at der er tale om en funktion, der kan bevare rummets arkitektur intakt.

AALHOLM KIRKE

Provsti: Valby-Vanløse Provsti
Sogn: Aalholm Sogn
Adresse: Bramslykkevej 18B, 2500 Valby
Opført: 1939
Arkitekt: Adam Møller / J. Bruus-Jensen
Matr. nr: 2499

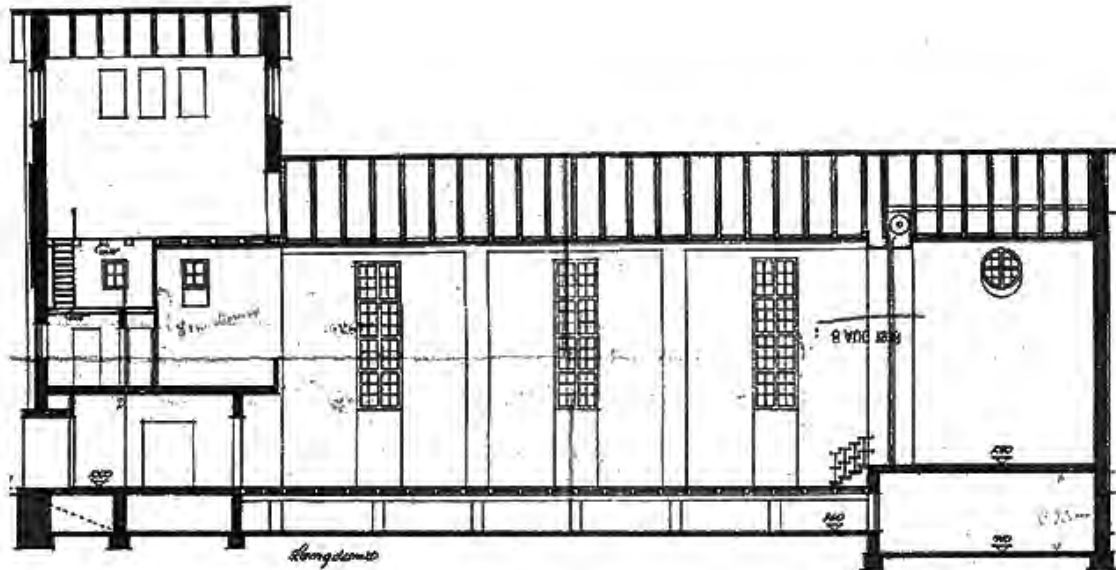
ARKITEKT

Aalholm Kirke er opført 1939 og tegnet af Adam Møller (1883-1971). Arkitekt J. Bruus-Jensen tegnede i 1969 en tilbygning til kirken i form af lave udbygninger på begge kirkens langsider. Adam Møllers byggeri kendetegnes ved enkelhed og en søgen tilbage til det oprindelige, men i et modernistisk formsprog.

AALHOLM KIRKE

BYMILJØ

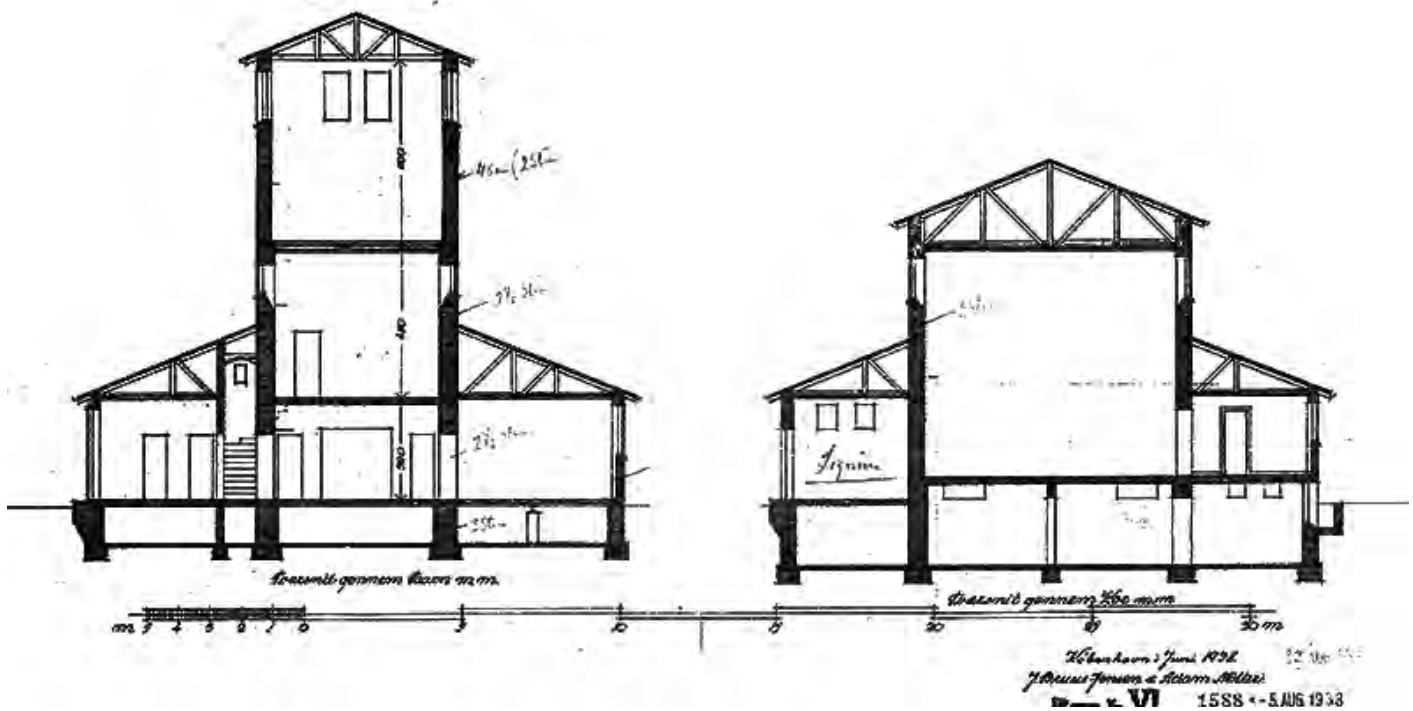
Aalholm Kirke er et naturligt samlingssted i lokalområdet. Mod Roskildevej er kirken dog skjult bag et overgroet, offentligt beskyttelsesrum. Aalholm Kirke er en nøgtern bygning i en moderne og funktionel stil. Det moderne og funktionelle er et radikalt brud med den foregående periodes historiserende arkitektur.

Bygningen er opført af gulbrune sten med tilbageliggende fuger i en enkel stil med lave, udhængende tage og orienteret nord-syd. Kirken har næsten ingen ornamentering ud over to murede reliefkors i facaden. De giver en fin balance mellem kirke og de omgivende boligbebyggelser, der er opført i de 10-år, hvor dansk arkitektur var domineret af den såkaldte funktionelle tradition – dvs. godt håndværk, traditionelle løsninger og fokus på de funktioner, der skulle opfyldes med byggeriet.

AALHOLM KIRKE

FORM

Kirken er bygget med koret mod nord, skibet nord-syd, og tårn og våbenhus mod syd. Kirken er således oplyst af øst- og vest-lys og dermed af dagens varme lys. Skibet er udformet som et rum med højt op til det flade træloft. Både skib og tårn har tilbygninger med lave sidefløje. Koret er hævet fire trin over det øvrige kirkerum, hvilket gør koret egnet som scene. I "korbuen" er der skjult i en vægniche et gardin, der kan trækkes for alterområdet, hvormed kirken omdannes til et neutralt samlingsrum. Orglet befinder sig på et pulpitur over våbenhuset.

AALHOLM KIRKE

Menighedslokale – den ene vinge.

APTERING

Stolesæderne er i brunt træfinér med brunt læder og er visuelt tyngende for rummet. Især virker de klassiske stolerækker som en stivbenet opstilling, når rummet er så bevidst tænkt til at skulle kunne rumme mange andre funktioner end gudstjeneste. Lampernes geometriske “drueklaser” er det eneste inventar, der anslår en anden stemning end det funktionelle.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 295 siddepladser.
Kirken afholder kirkebazar, der sammen med Aalholmstuen og Genbrugsen er med til at skaffe penge til menigheden.
KFUM og KFUK holder ugentlige møder i kirkens kælder og konfirmationslokale.
Kirken arrangerer koncerter, foredrag, ældreudflugter, sommermøder i kirkens have og baby-børne-træf.

ANBEFALINGER:

Hvis bunkeren mod Roskildevej blev fjernet, ville kirken stå tydeligere frem.

AALHOLM KIRKE**ANBEFALINGER**

Kirkerummet egner sig med sin neutrale udformning til andre funktioner end kirke. Herunder forsamlingshus. Aalholm Kirke ligger tæt ved Ålholm station og Ålholm busholdeplads. På den anden side af Ålholm station ligger Ålholm Skole. I skolens bygning finder man også Ålholm Fritidshjem. De har tilknyttet 60 fritidshjemsbørn og 80 klubmedlemmer. Man kunne etablere en idrætshal eller andet fælles aktivitetsrum i det store kirkerum. På den modsatte side af Bramslykkevej ligger en åben plads med en række træer mod vejen og omkranset af boligbebyggelse. Man kunne arbejde med i højere grad at skabe forbindelse mellem kirken og uderummet.

Bevares kirken som kirke, anbefales det at ændre inventaret og kirkens indretning og udtryk. Som repræsentant for funktionalistisk arkitektur er det oprindelige inventar ikke så karakteristisk, at det ikke med fordel vil kunne udskiftes. Det skønnes muligt at indskyde et etagedæk eller en anden form for opdeling af rummet, hvis det er nødvendigt for en ny funktion, eftersom kirkerummets bredde er begrænset.

SANKT ANDREAS KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti

Sogn: Vor Frue Sogn

Adresse: Gothersgade 148, 1123 København K

Opført: 1898-1901

Arkitekt: Martin Borch

Matr. nr: 351

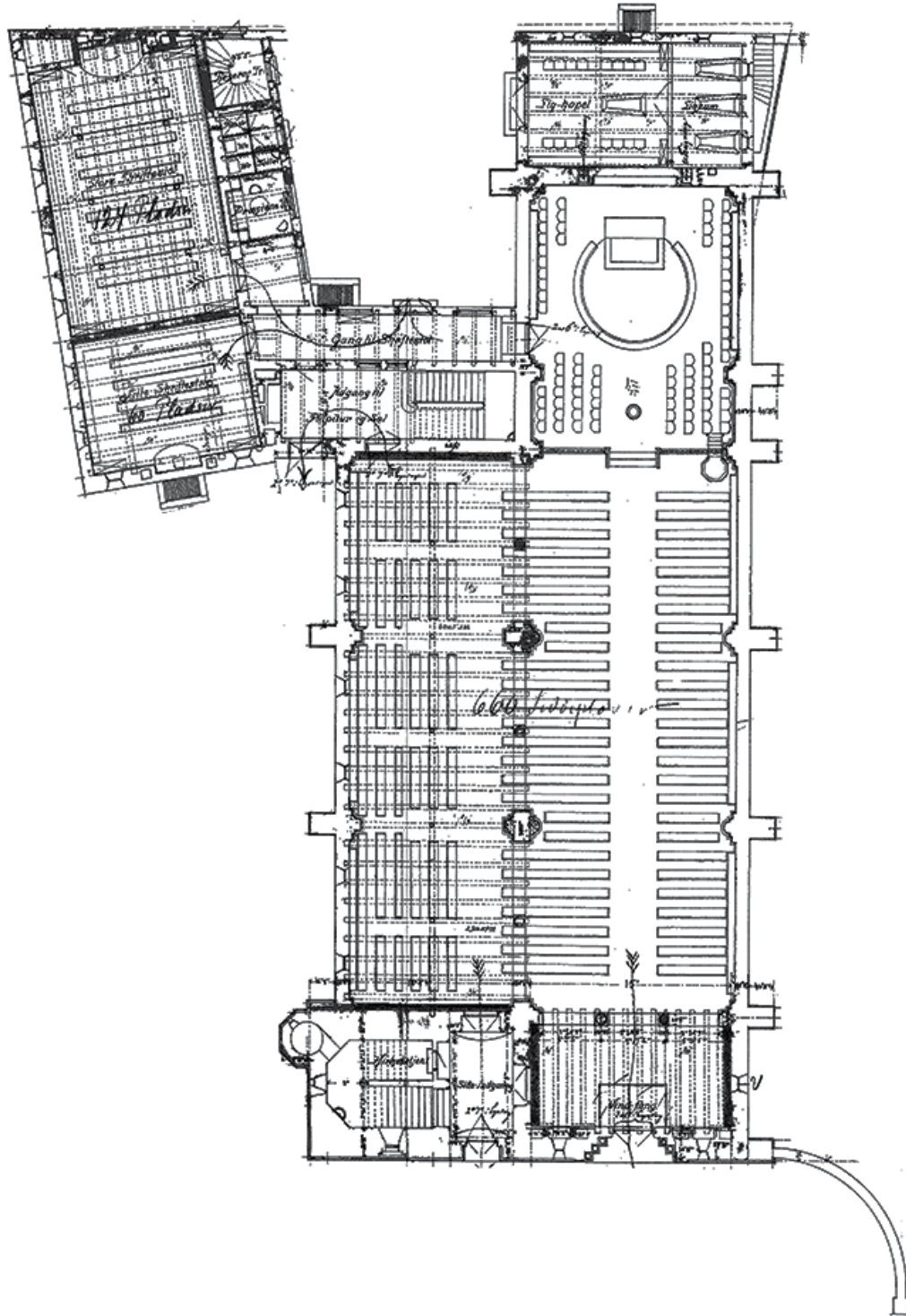

ARKITEKT

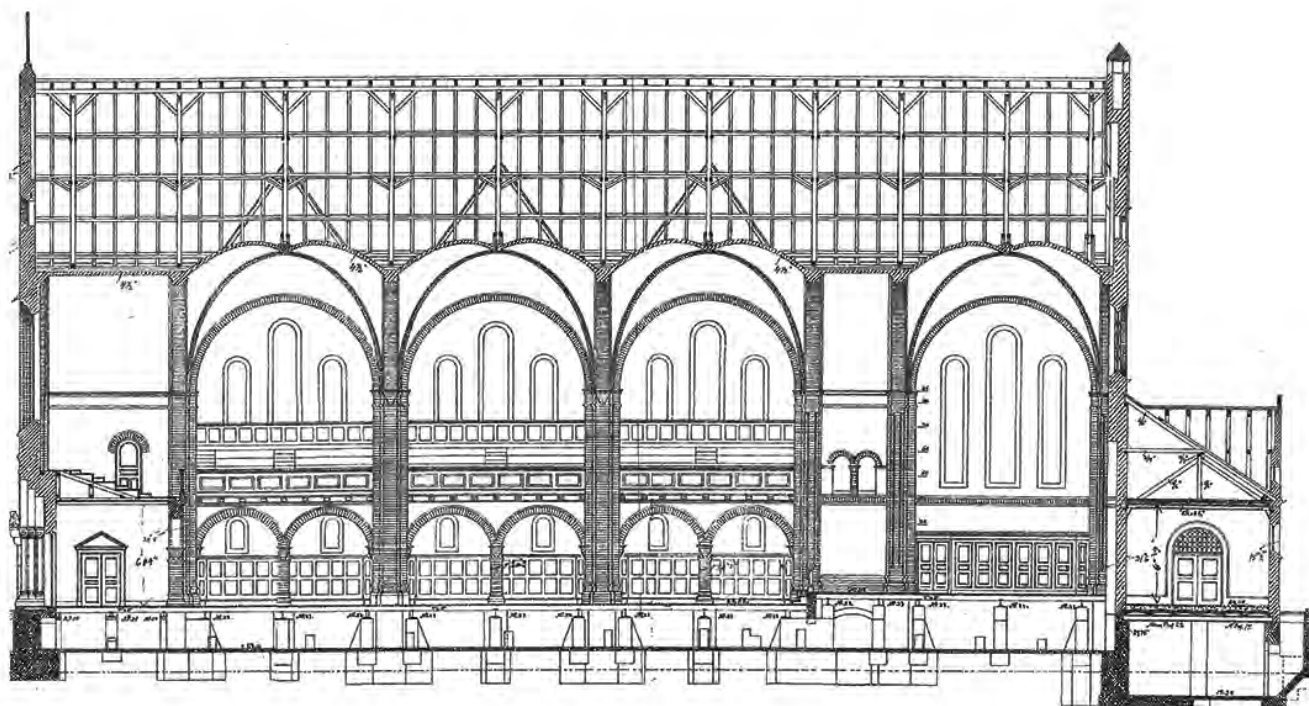
Martin Borch (1852-1937) arbejdede inden for tidens historici-stiske retning. Martin Borch forestod adskillige restaurerings-opgaver og bidrog i aktuelle debatter med mange artikler, især i Architekten.

SANKT ANDREAS KIRKE

SANKT ANDREAS KIRKE

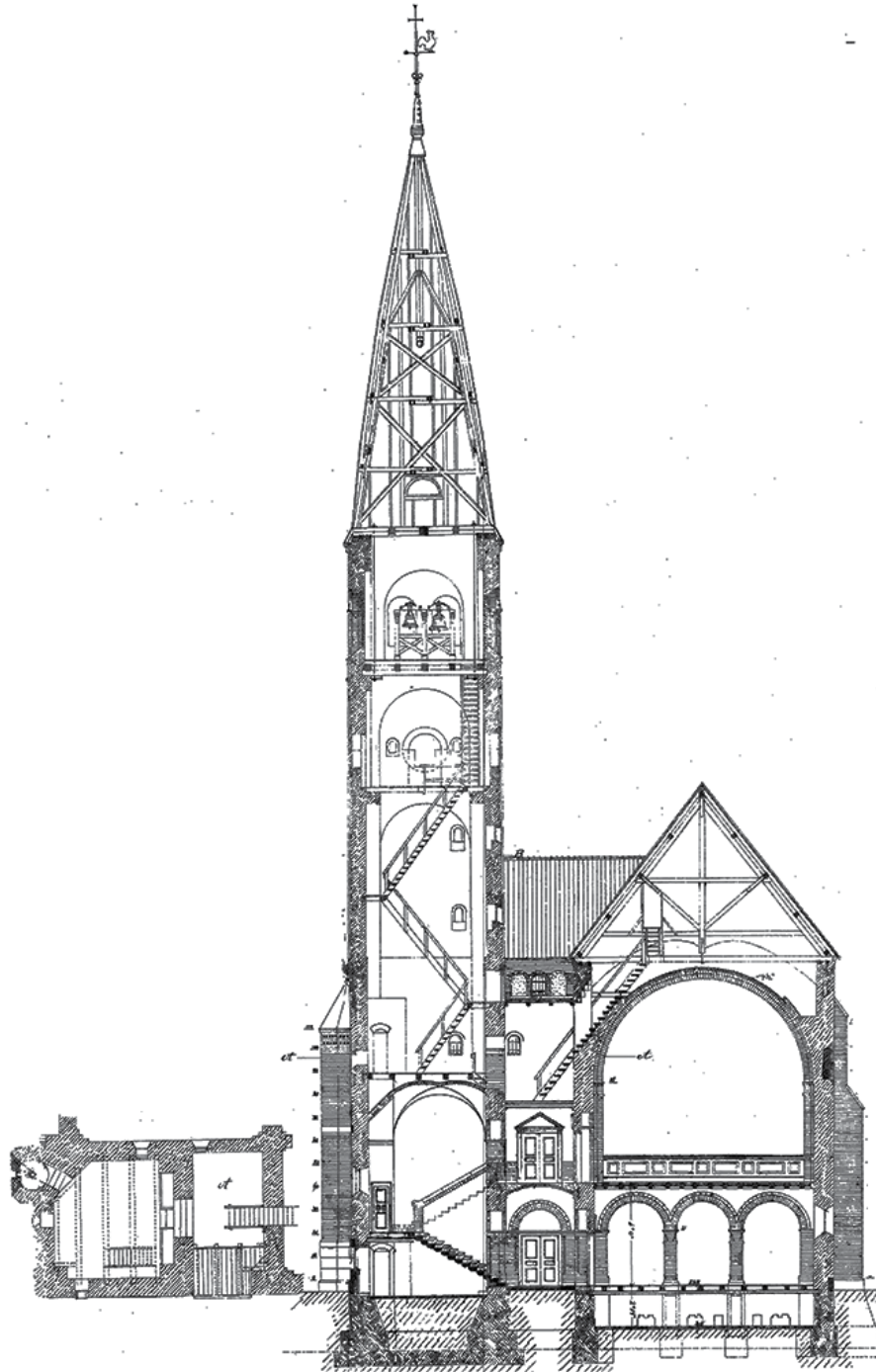

BYMILJØ

Sankt Andreas Kirke er velkendt grundet sin centrale placering på hjørnet af Gothersgade og Østre Farimagsgade ved siden af Kommunehospitalet. Kirkebygningen og menighedshuset danner et fint disponeret og formet bygningskompleks, der omgiver en lille gård mod Bartholinsgade. Det var den skæve byggegrund, der gav kirken sin form. Koret blev dermed placeret mod nordvest og hovedindgangen mod sydøst. Ud mod Gothersgade danner kirke og menighedshus en fin lille plads med solbeskinnede bænke i læ i dagtimerne.

Kirkens eksteriør er sen-romansk med motiver fra sjællandske landsbykirker bygget i mursten, og ligner derfor ikke nogle af kirkens nære naboer. Murene er opført i røde munkestenslignende tegl med to løbere for hver binder. Herunder en granit-sokkel. Vinduerne er samlet i grupper af tre. I korvæggen mod vest er der en stor vinduesrose. I det sydøstlige hjørne et 53,3 m. højt tårn med udbuet kobbertækt spir. Tårnet ses fra mange steder og hele kirkens komplekse bygningskrop træder tydeligt frem på charmerende vis set fra de omkringliggende gader. Hovedportalen er lavet af billedhuggeren Anders Bundgaard.

SANKT ANDREAS KIRKE

SANKT ANDREAS KIRKE

FORM

Med Sankt Andreas Kirke indtrådte omkring år 1900 en drejning imod et nyt og skærpet forbillede i den middelalderinspi- rerede, danske arkitektur. Denne tendens kom også til udtryk i det samtidige projekt til Privatbanken. Kendetegnende for disse bygninger er en vis tyngde i bygningskroppen, en stærk plastisk karakter og stor stofflighed, der opstår i samspillet mellem bygningsmassen og teglstenen. Steen Eiler Rasmussen kendetegnede den type arkitektur som "klump", hvilket var positivt ment: som gjort af eet stykke, altså med stor integritet. Det dominerende byggemateriale var teglsten, og med den knyttedes de enkelte bygningsdele sammen i en helhed, og anvendtes sammen med formsten til en enkel, dekorativ detal- jering af murværket. Sankt Andreas Kirke er særligt repræ- sentativ for denne formgivning. Som en genfortolkning af den danske landsbykirke tilstræber den gennem sine tunge mure i munkesten at genskabe lidt af middelalderkirkens stemning.

Den skæve byggegrund medførte i det indre, at der kun blev plads til eet sidepulpitur. Alligevel fremtræder kirkerummet balanceret og harmonisk. Alle bygningsdetaljer og dekoratio- ner i interiøret er udført i skønvirkestil: geometrisk dekoreret

inventar og malede vægbort-er – mange steder med et gardin- motiv mellem bort og gulv. Farver, dekorationer og detaljer er smukt afstemt inden for en skala af jordfarver. Kirkens kor er hævet tre trin over skibet. Kirken er 45 m. lang og meget rummelig. I menighedshuset er alle vinduer rundbuede og med blyindfattede ruder, hvis yderste felter er med grønt glas. I stueetagen bæres etagedækket af spinkle søjler. På første- salen bæres taget af et stort, langsgående tøndehvælv i træ i etagens eneste rum. Hele menighedshuset er lige så gennem- ført i farver, dekorationer og detaljer som selve kirken. Hele bygningskomplekset fik lagt nyt tag og udført genopretning af facademurværkets fuger i 2011. Kirken fremstår usædvanlig velholdt og velordnet.

SANKT ANDREAS KIRKE

APTERING

Det originale inventar udgør en vigtig og uadskillelig del af kirkens identitet og helstøbte udtryk. Af særligt inventar kan nævnes den lille samling på pulpituret af orgler indsamlet fra forskellige landsbykirker. Orgelsamlingen består pt. af ni orgler, der vedligeholdes gennem frivillig arbejdskraft.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 1.200 siddepladser.

Sankt Andreas Kirke har siden 1939 specialiseret sig i arrangementer for døve og hørehæmmede.

Derudover arrangeres børnegudstjenester, koncerter (herunder natkoncerter), digtoplæsning, foredrag og et antal månedlige sangaftener med mere.

Alle har mulighed for at leje Festsalen, Søjlesalen eller Kapelsalen.

Jævnligt afholdes Café Andreas, der er et åbent hus-arrangement, hvor alle kan komme og deltage i en debat. Aftenen har et tema og starter med et oplæg. Derefter kan alle byde ind.

Kirken besøges af mange turister, der bruger kirkerummet som et stillerum på rejsen.

ANBEFALINGER

Sankt Andreas Kirke er den smukkeste og mest helstøbte og velholdte af de kirker, der er indstillet til at blive taget ud af brug. Et "gesamtkunstwerk" der absolut bør bevares som sådan uden nogen former for radikale ombygninger. Kirken anbefales derfor fortsat at være i brug til funktioner, der har et kirkeligt formål, gerne med offentlig adgang som f.eks. museum, bibliotek eller en lignende institution. Såfremt kirken tages ud af brug og får en anden funktion med tilknytning til kirkelivet i Danmark, kan det eventuelt overvejes fortsat at lade kirken være indviet og funktionsduelig som kirke, blot uden højmesseforpligtigelse. Pulpituret og rummet under pulpituret har begge en størrelse, der kunne gøre det muligt at drive både museum, bibliotek eller lignende og kirke på samme tid – eller rettere fra tid til anden.

FREDENS KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti
Sogn: Fredens-Nazaret Sogn
Adresse: Ryesgade 68B, 2100 København Ø
Opført: 1899 og 1906
Arkitekt: Ludvig Knudsen / Martin Nyrop
Matr. nr: 323

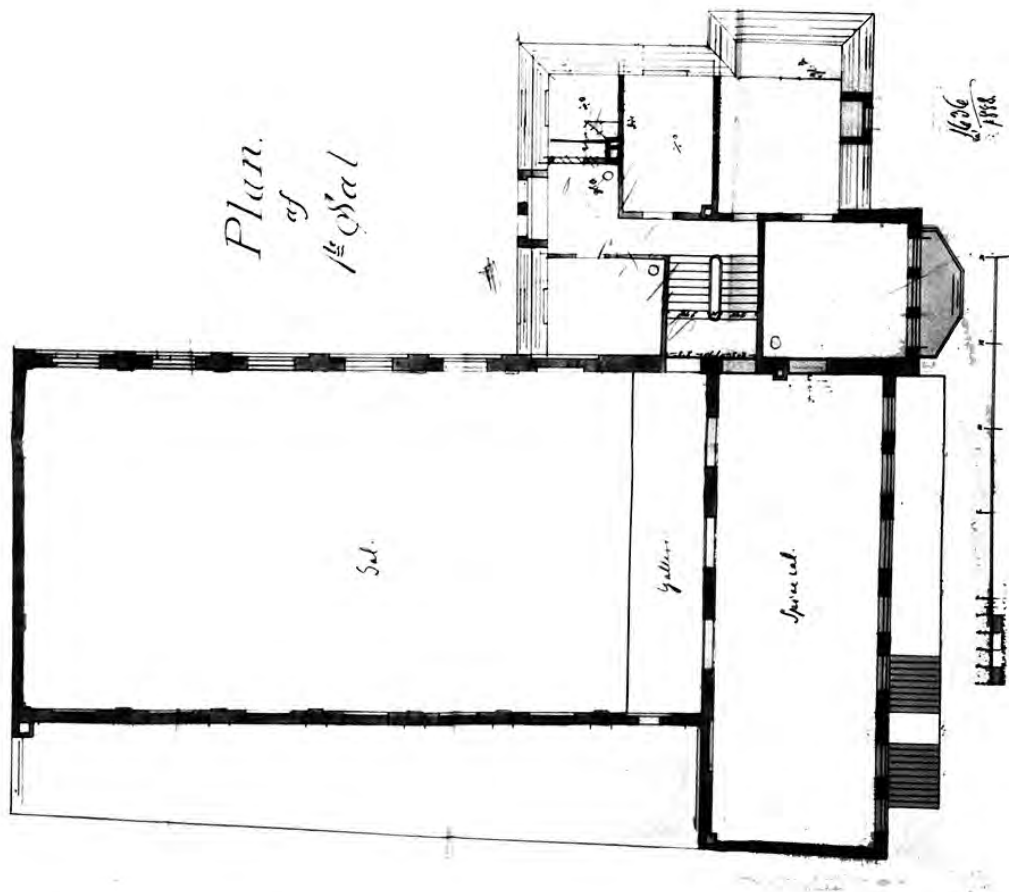
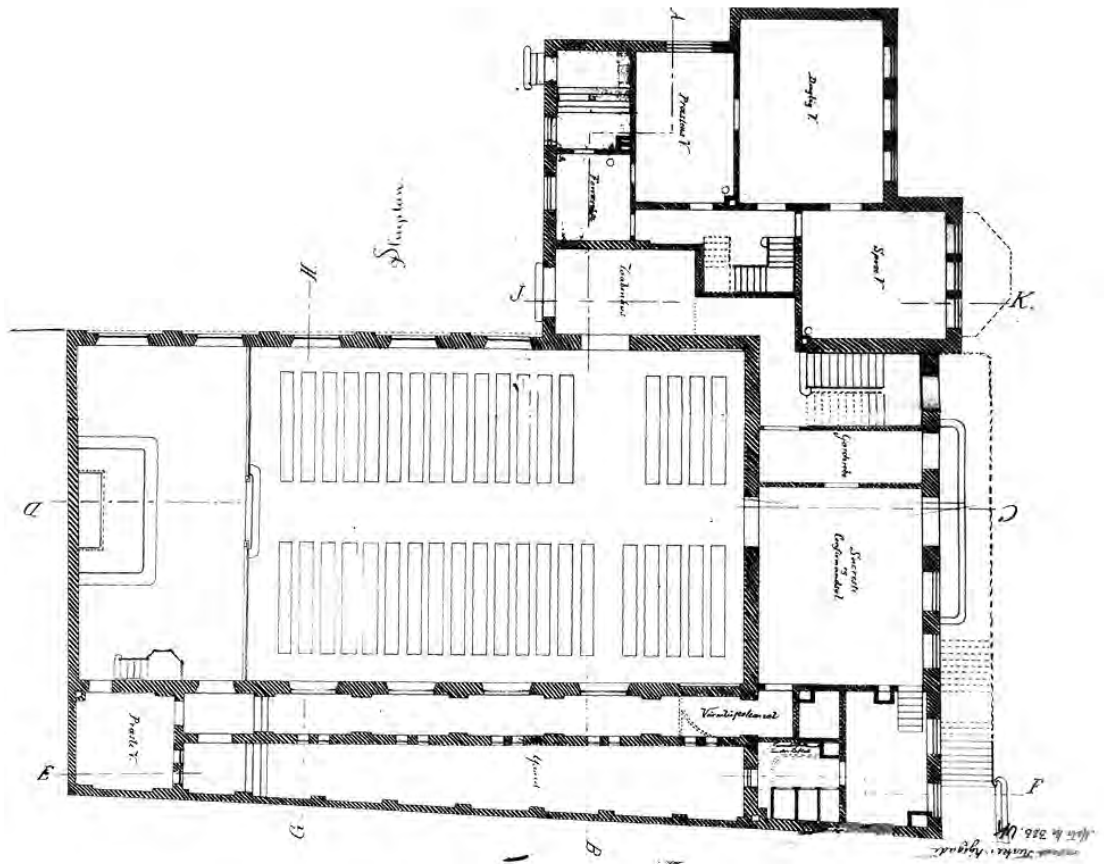

ARKITEKT

Ludvig Knudsen (1843-1924) var ansat hos F. Meldahl under restaureringen af Fredensborg Slot. Knudsen arbejdede som ægte historicist med forskellige stilarter til forskellige opgaver uden dog for alvor at markere sig personligt. Muren i Skydebanegade på Vesterbro er måske hans kendteste byggeri. Tårnet er tegnet af Arkitekt Martin Nyrop (Se Luther Kirke).

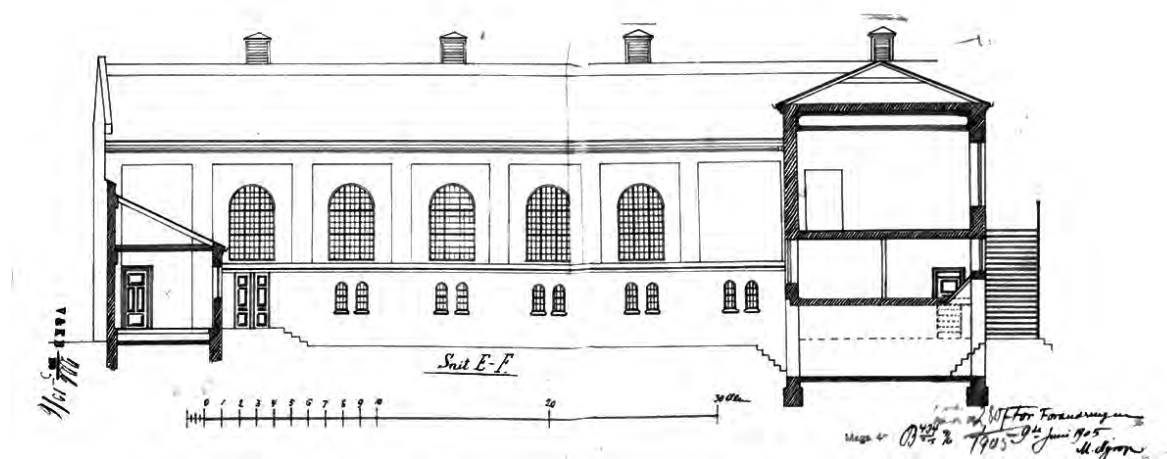

FREDENS KIRKE

Plan.
of
1te Sølv

FREDENS KIRKE

BYMILJØ

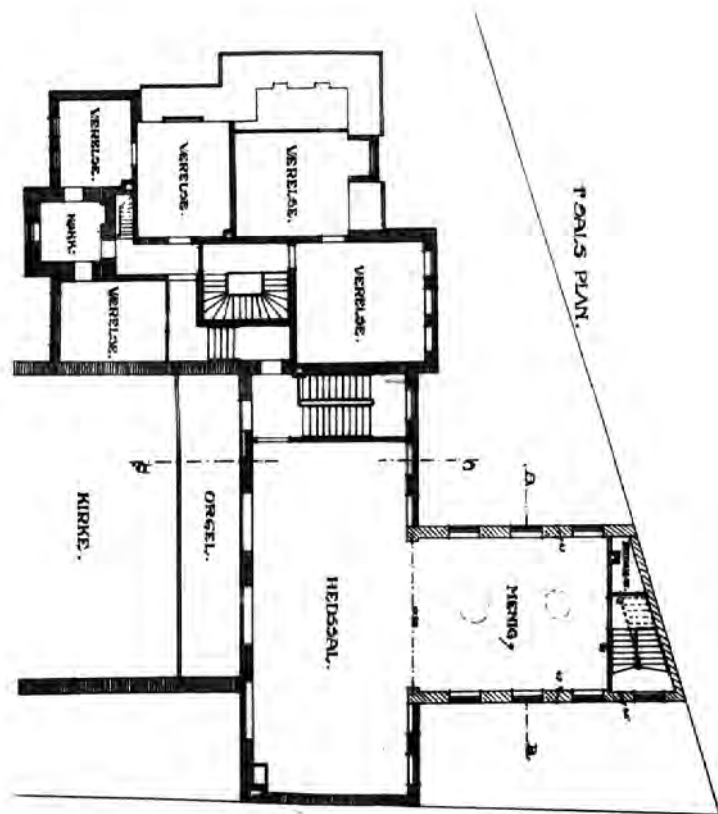
Fredens Kirke ligger lidt tilbagetrukket fra Rymsgade for enden af en lille stikvej. Kirken rummer en vægterbolig på andensal og på hjørnet over for kirken ligger en villa, der fungerer som præstebolig. Fredens Kirkes menighedsbørnehave holder i dag til i kirkens tilbyggede lokaler. En dag om ugen har de mulighed for at benytte kirkens andre rum. Kirken deler gård- og gaderum med de tilstødende boligkarreer efter en gennemgribende gårdsanering.

I slutningen af 1800-tallet husede bygningen forlystelses-etablisementet "Sortedamslund". Forlystelsen blev i 1898 købt af Den Københavnske Kirkefont. Den oprindelige bygning havde een etage bygget i røde mursten med et tagpaptækket tag med lav rejsning. I 1906 fik kirken tillagt en tværfløj i to etager, der indeholdt våbenhus og sakristi samt en menighedssal på etagen over. Dette blev tegnet af Ludvig Knudsen. Bygningen har hvidmalede vinduer, rektangulære i nederste etage og rundbuede i øverste. Man tilførte ligeledes et spinkelt tårn. Kirkens område afgrænses mod Rymsgade af et smedejernsgitter båret af murstenspillere med sandstensdetaljer.

Plads foran kirken

FREDENS KIRKE

FORM

Det enkle kirkerum er orienteret mod sydvest og er i klassicistisk stil. Kirkens gulv er i dag dækket af et væg-til-væg tæppe, og det store trærelief bag alteret er en moderne tilføjelse. Kirkens andre rum er velfungerende og lyse pga. de åbne gårdarealer mellem kirke og boligkarreer.

FREDENS KIRKE

Menighedslokale på 1. sal

APTERING

Kirkerummets inventar påkalder sig ikke den store opmærksomhed. Men der er fine elementer i kirkens indre, der peger på kirkens tidligere liv som forlystelseshus. Herunder bl.a. den tidligere keglebane, der er omdannet til forbindelsesgang langs kirkerummet, og den oprindelige madelevator, der forbinder køkkenet ved menighedssalen med boligen på etagen ovenover. Det oprindelige terrakottarelief af Jesus på korset udført af August Hassel hænger i trappeopgangen.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 350 siddepladser.

Fredens Kirke er kendetegnet ved at have tilknyttet en stor flok unge studerende, mange fra foreningen KFS.

Kirken er siden 2008 til dels taget ud af brug. Der afholdes stadig koncerter og gudstjeneste.

Fredens Kirke er ugen igennem lejet ud til forskellige arrangementer.

Af andre funktioner, der giver liv i huset, er menighedsbørnehaven, den internationale menighed ICC, gospel-arrangementer, babysang, kvindearbejde og konfirmandforberedelse. Derudover er det muligt at leje kirken til private arrangementer med en vis relation til det kirkelige. Kirken har en del samarbejde med Nazaret Kirke, der også ligger i Ryesgade.

Sammen driver kirkerne caféen Ryes Café, et værested med plads til alle og mulighed for at få serveret mad.

FREDENS KIRKE

ANBEFALINGER

Kirken har allerede vist sin duellighed som forsamlingshus, så kirken er velegnet til andre funktioner end som kirke. Kirken fungerer i dag som tværkulturelt center, der leder et kristent netværk for tværkulturelt arbejde. Det er ikke oplagt at lægge et etagedæk ind i kirkerummet eller på andet måde underdele rummet, dertil er kirkens bredde for stor og de mindre rum vil sandsynligvis blive for mørke pga. de nærliggende, høje boligejendomme. Fordelingen af store, mellemstore og små rum i bygningen virker velafbalancerede, hvorfor kirken som den står i dag vil kunne opfylde funktioner tilsvarende dem, den allerede udfylder i dag. Fredens Kirkes menighedsbørnehaven holder i dag til i kirkens tilbyggede lokaler. Børnehaven kan med fordel få mere plads, og der kan etableres adgang fra børnehaven til selve kirken. Kirken ligger i et tæt befolket kvarter, og det kunne tænkes, at man etablerede en børneinstitution for ældre børn i kirken. Ryesgade er præget af caféliv og hippe steder. Det er derfor sandsynligt, at man kunne få opbakning til etablering af kunstneriske og sociale aktiviteter i kirken.

GETHSEMANE KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti
Sogn: Gethsemane Sogn
Adresse: Dannebrogsgade 53, København V
Opført: 1915-16
Arkitekt: Hans Beck Wright
Matr. nr: 784

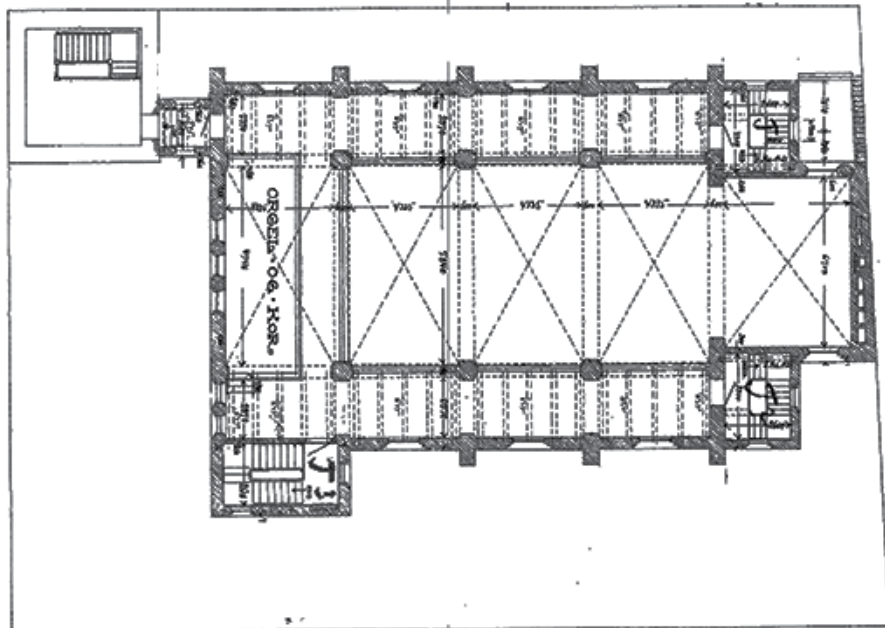
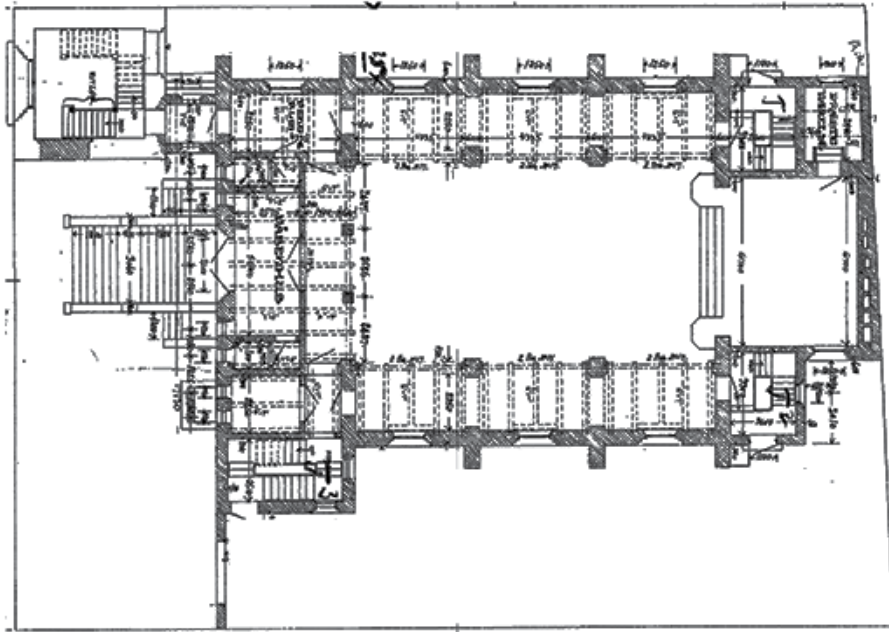
ARKITEKT

Hans Bech Wright (1854-1925) efterfulgte Ludvig Fenger som stadsarkitekt i Københavns Kommune fra 1907 til 1925. I embedsperioden forestod han en lang række forskelligartede byggeopgaver, og skiftede formsprog synkront med tidens udvikling fra romantik over nybarok til nyklassicisme. Især er – omend i småtingsafdelingen – Wrights moskéinspirerede kloakpumpestation ved Svanemøllen, og hans små hvide pavilloner med spåntage i Fælledparken, kendte.

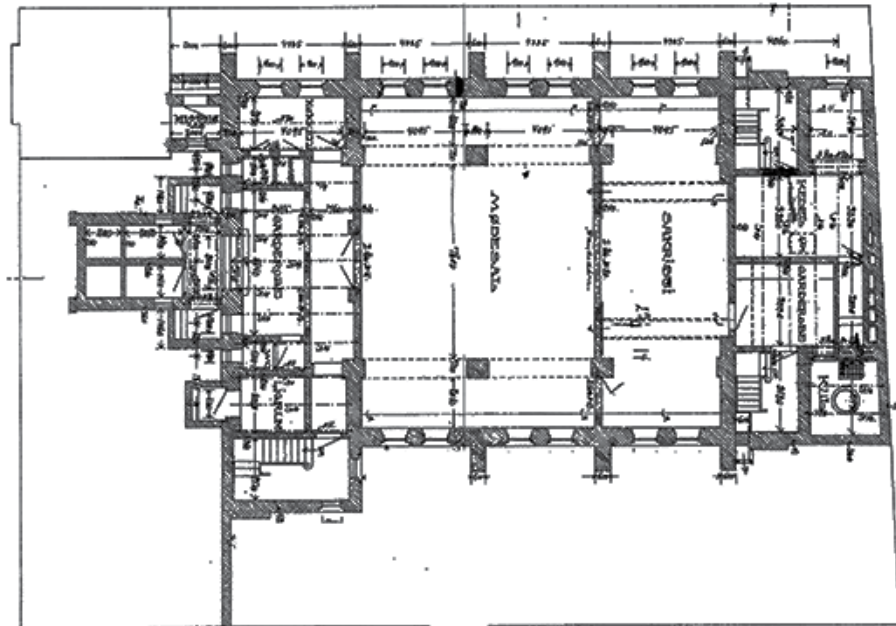

GETHSEMANE KIRKE

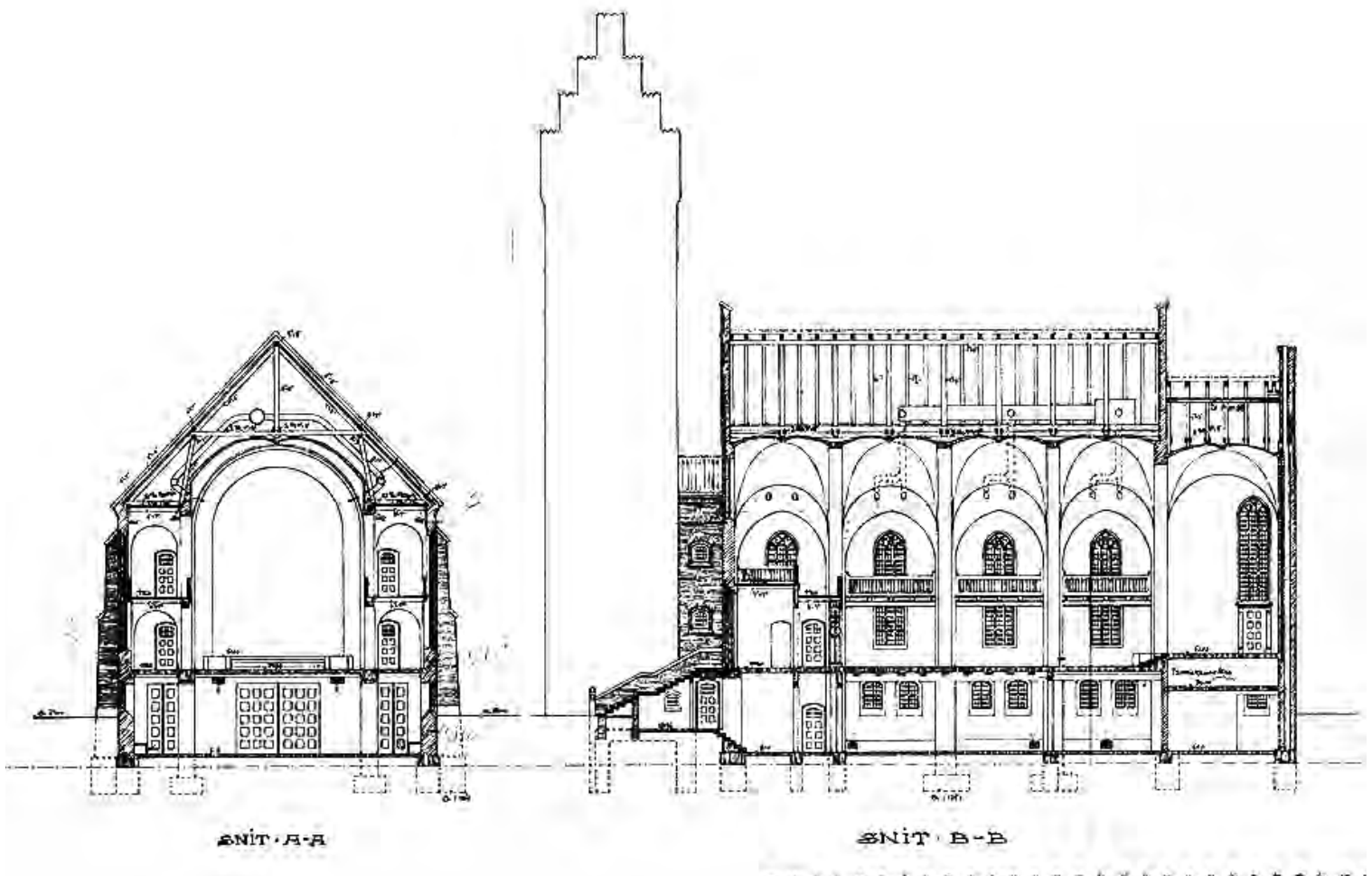
GETHSEMANE KIRKE

BYMILJØ

Gethsemane Kirke ligger placeret på Vesterbro med den østlige korside ud til den store, rektangulære byplads, Litauens Plads. Kirken har indledt samarbejde med Oehlenschlägersgade Skole på den anden side af pladsen. Det er med tiden meningen, at en del af skolens arrangementer skal finde sted i kirkerummet. Kirkens tårn og skib er forskubbet vinkelret i forhold til hinanden og danner dermed en fin lille plads foran kirken. Kirken udgør en klar og særegen figur i gadebilledet samtidig med, at den tydeligt underordner sig boligkarreernes facadelinje. Der er tale om en rigtig bykirke.

GETHSEMANE KIRKE

FORM

Gethsemane Kirke er i nygotisk stil med spidsbuede vinduer, stræbepiller, krydshvælv og træpulpiturer i de to sideskibe. Kirken er treskibet og er bygget over en høj krypt og forsynet med en bred trappe af granit, der fører op til kirkens port. Krypten får dagslys fra de smalle gårdrum langs kirkens sider. Inden for porten, under orgelpulpeturet, findes våbenhuset og oprindeligt et dåbsværelse, som senere er blevet til kordegnkontor. Koret er hævet fire trin over resten af kirken. Væggen bag alteret er dækket af et freskomaleri fra 1929. På kirkerummets langsider er der dybe pulpiturer i mørkt træværk. Der er præsteværelse ved nordsiden af koret, konfirmationsstue i tårnet og menighedslokaler i krypten. Krypten har været udnyttet til blandt andet natherberg for hjemløse mænd, samt været base for kirkens korshær.

GETHSEMANE KIRKE

APTERING

Pulpiturer og øvrige arkitekturdetaljer er gedigt, selv om der kun er benyttet almindelige materialer. Fresco-maleriet er udført af Oscar Matthiesen i 1929 i en tegneserieagtig stil.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 400 siddepladser.

De kirkelige handlinger og gudstjenester i Gethsemane Sogn er flyttet til Enghave Sogn.

Kirken er "afindviet" og det er tanken, at kirken skal ombygges radikalt for at give den et nyt liv. "Krydsrum" vandt en idékonkurrence i 2008 udskrevet af Center for Idræt og Arkitektur ved Kunstakademiets Arkitekt-skole om at skabe nyt liv i bykirken. Målet er at omdanne kirken til flerkulturelt centrum. Kirken er således på vej mod en ny form for drift. Dog ikke uden en form for kirke drift ved særlige lejligheder.

GETHSEMANE KIRKE

Nyindretning af kirkerummet

ANBEFALINGER

Eftersom kirken allerede er taget ud af brug, og i dag fungerer til meget forskelligartede arrangementer, har den bevist sin duelighed til andet end kirke. Det er positivt, at kirken er indstillet på nytænkning som et folkets hus, og hvad det kan tilbyde. Det forekommer dog ikke overbevisende, at en sådan nytænkning skal stives af med meget demonstrative glaskonstruktioner og "blærede" arkitektoniske løsninger. Det kan meget vel gøres med en meget mindre arkitektonisk indsats. Alene den nye simple indretning med en sofagruppe i loppemarkedsstil og bar bygget af stolestader punkterer rigeligt stemningen i det rum, der var bygget primært til gudstjenester.

Pulpiturerne fastholder i dag kirkens historie på en positiv måde, da de samler rummet til en mere intim stemning end det samme rum ville gøre uden pulpiturerne. Det anbefales derfor at bevare pulpiturerne, ligesom det anbefales at fastholde kirkens tag og tagrum og i stedet tage fat i de to gårdrum på begge sider af krypten – en udgravning vil udvide dette rum og give mere lys og luft til den halvmørke kælder. Af det øvrige inventar i kirkerummet kan prædikestol, knæfald

og bænke fjernes. Oscar Matthiesens fresco-maleri på væggen bag alteret kan enten dækkes til eller indgå i en nyindretning, hvis det giver mening. Billedet er ikke i sig selv bevaringsværdigt.

ABSALONS KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti

Sogn: Absalons Sogn

Adresse: Sønder Boulevard 73, 1720 København V

Opført: 1934

Arkitekt: Arthur Wittmaack / Vilhelm Hvalsøe

Matr. nr: 1450

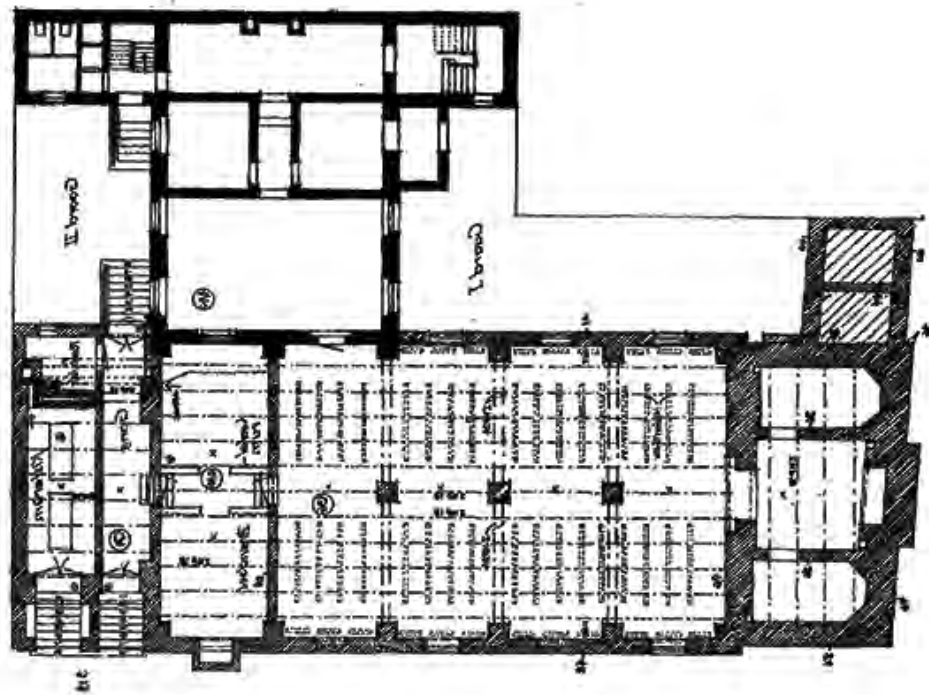
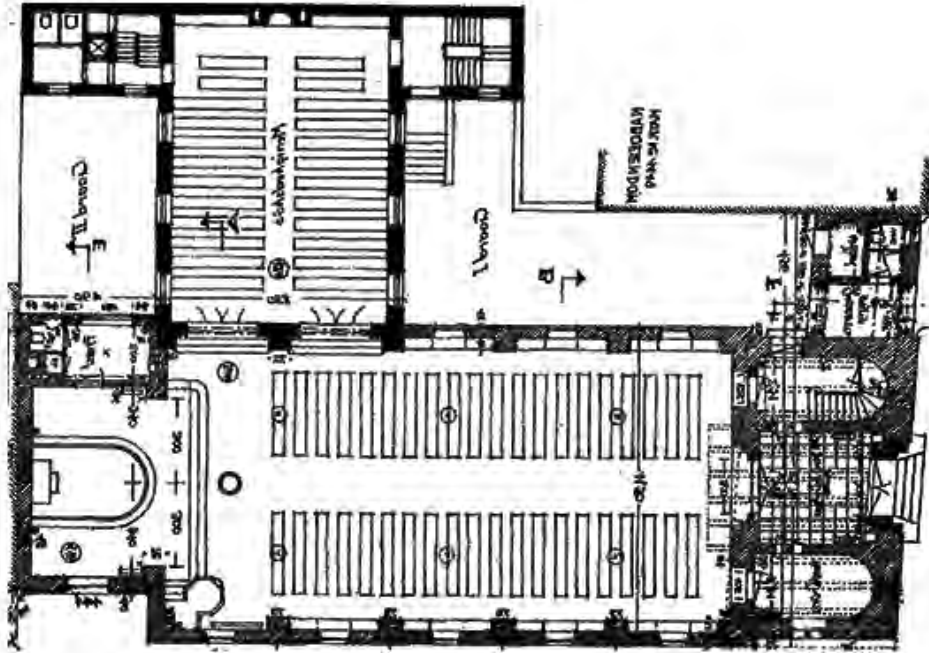

ARKITEKT

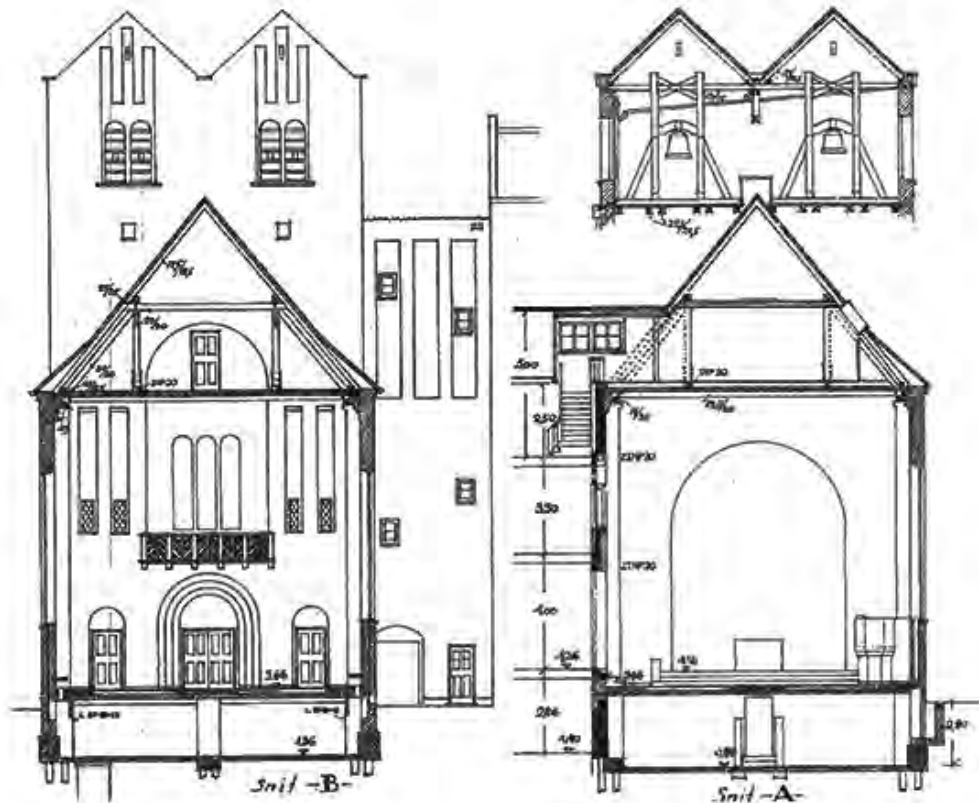
Vilhelm Hvalsøe (1883-1958) har sammen med Arthur Wittmaack (1878-1965) udført en lang række tidstypiske bygninger, som har sat sit præg på store dele af Københavns bebyggelse.

ABSALONS KIRKE

ABSALONS KIRKE

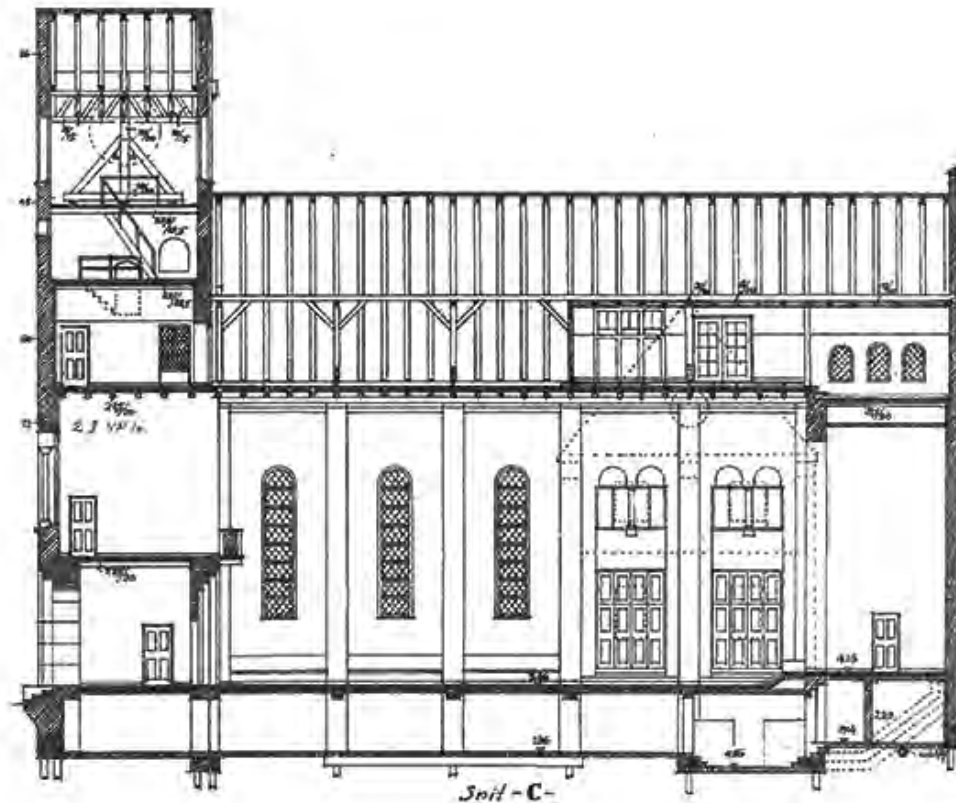
BYMILJØ

Kirken ligger på et hjørnet af Sønder Boulevard og Skjalm Hvides gade. Den indgår – set på afstand – som en integreret del af facaderækken. Den markerer sig primært ved sit karakteristiske todelte Absalon tårn og de store lukkede murstensflader. De store kirkedøre forbinder kirkens rolige verden med livet udenfor på Sønder Boulevard. Med åbne døre udgør alteret kiggets fjernperspektiv. Kirken fungerer derfor som et stillerum fra travlheden udenfor. En menighedsbørnehave holder til i kirkebygningen over kirkerummet. De har legeplads i et velfungerende gårdrum bag kirken ud til en gård, der er blevet åbnet efter en sanering.

ABSALONS KIRKE

FORM

Absalons Kirke er bygget i romansk stil, men med et tydeligt nyklassicistisk styrende tankesæt. Bygningen består af tårn, skib som eet rum, og menighedshus som en fløj i gården med adgang fra Sønderboulevard gennem porten i en smal mellembygning. Kirkerummet er hvidkalket og enkelt uden dekorationer. Loftet er dækket af træbjælker. Koret, der er markeret af en høj rund korbue, er hævet tre trin over skibet.

Klinkegulvet er fra 1987. Menighedshuset er i fire etager. Absalonsalen på førstesal har tidligere haft dobbelte rundbuede vinduer mod kirken, men de er nu tilmurede. Menighedssalen ved siden af kirken kan ved hjælp af store fløjdøre gøres til et sideskib. På øverste etage i menighedshuset, og oven over kirkerummet, er der menighedsbørnehave. Over orgelpulpeturet er der i tårnets fulde bredde den tidligere konfirmationsstue, der i dag står tom.

ABSALONS KIRKE

Trappeopgang

APTERING

En usædvanlig del af kirkens aptering er et særdeles velfungerende varmeanlæg, der er monteret i en lavloftet krypt i form af traditionelle, vandbårne radiators, ophængt under loftet med en sprække op under hver stolerække. Radiatorerne udgør et helt batteri af varmeapparater, der sikrer en markant behagelig og jævn opvarmning af kirken. Alle almindelige bygningsdetaljer er enkle, gedigne og velformede. Døbefont af Fakse-Kalk fra 1957 og Alterkors af Axel Poulsen. Muret prædikestol med relieffer af englebørn udført af Max Andersen. Alterudsmykning fra den oprindelige barokkirke.

HVERDAGSBRUG:

Kirken har 275 siddepladser.
Der afholdes i kirken blandt andet børnegudstjenester, spejdermøder, fællesspisning og koraftener.
Hver tirsdag er der tirsdagsmøde, hvor alle kan deltage.
Kirkerummet bruges som stillerum for forbipasserende.

ABSALONS KIRKE**ANBEFALINGER**

Absalons Kirke har en velegnet arkitektur som kirke, men vil også kunne fungere til andre funktioner, der behøver et stort rum i byen. Kirkerummet har en størrelse og en stemning, der er inviterende og imødekommende, uden at det praktiske og funktionelle dominerer. I nogle kirker virker stolestaderne dominerende og trykkende på oplevelsen af rummet, men i Absalons Kirke er forholdet afbalanceret. Selv om kirken er meget rumlig, er der ubalance i udnyttelsen af rummene. Fine rum står tomme, mens der er funktioner som spejderlokalet i kælderen, kirketjenerkontoret og børnehaven, der med fordel kunne huses et andet sted i kirken. I forbindelse med overgang til en anden funktion kunne en løsning være at udvikle en mere fleksibel indretning af kirkerummet. Bænke-låser trods alt rummet. Løse stole ville gøre det muligt at afholde mange forskellige typer af arrangementer. Alle øvrige rum trænger til en oprydning og renovering.

BAVNEHØJ KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti

Sogn: Enghave Sogn

Adresse: Tranehavevej 21, 2450 København SV

Opført: 1977

Arkitekt: Holger Jensen

Matr. nr: 2110

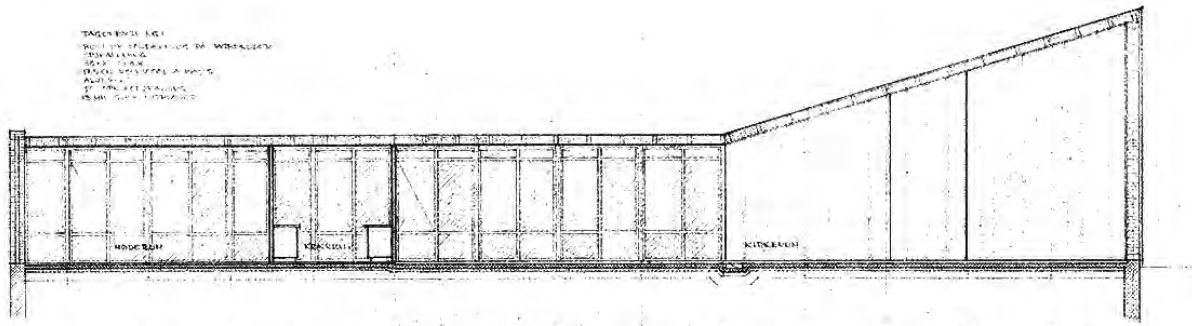
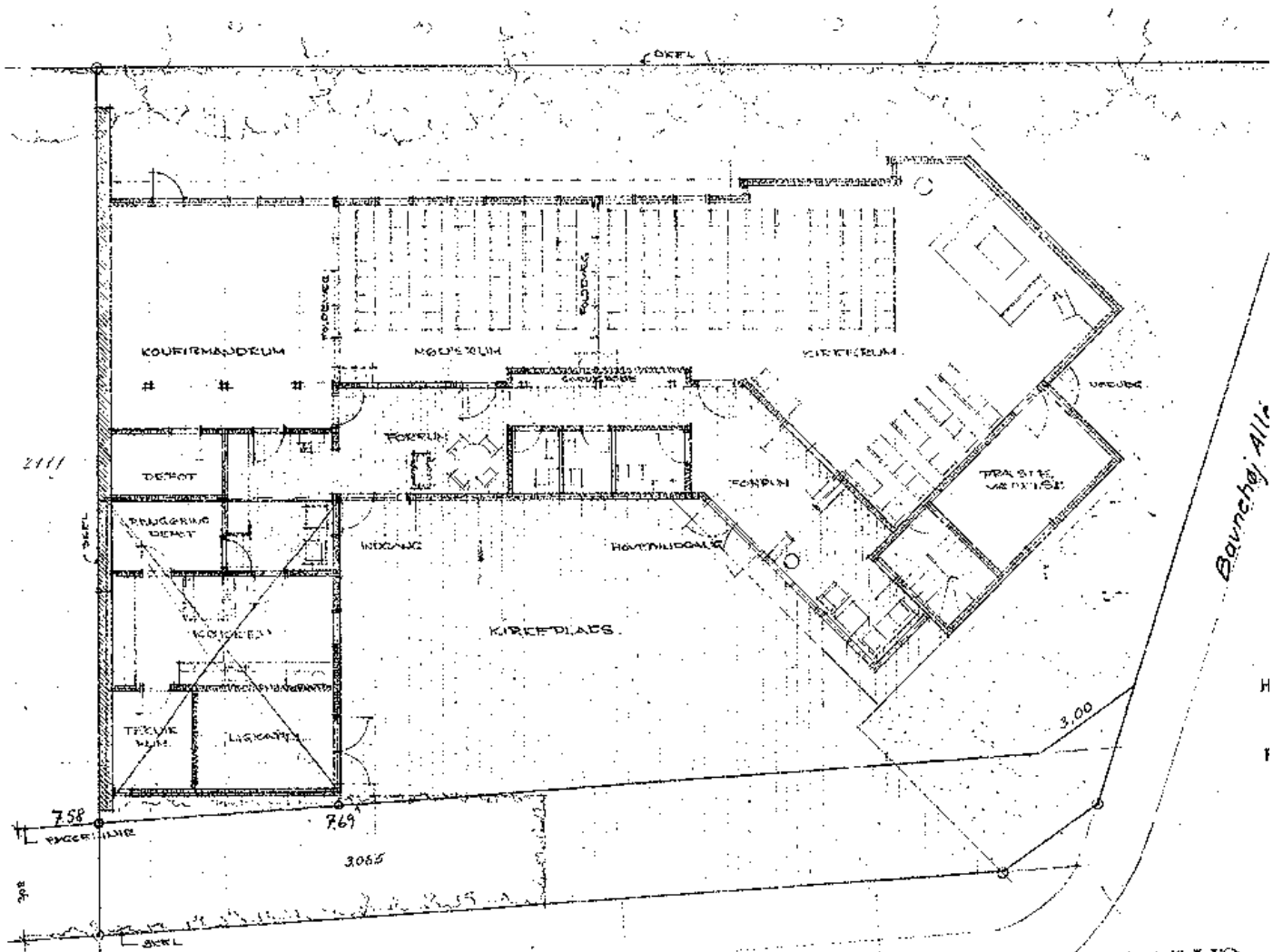

ARKITEKT

Holger Jensen (f. 1918) er blevet kaldt de små kirkers arkitekt, og dette passer i særlig grad, når det drejer sig om Bavneshøj Kirke. Jensens kirker er karakteristiske ved at have abstrakt geometriske hovedformer og gerne skæve og skrå tagflader, der skaber næsten krystallinske former. I det indre følger Jensen sin egen logik i tolkningen af liturgien og dens funktionalitet.

BAVNEHØJ KIRKE

TAGEBOKKE LIGT
 BRUGT ISEKONSTRUKTION PÅ VESTERUMMET
 TRAPSTIGEN
 ØSTLIGT TØRRE
 ØSTLIGT VESTERUMMET
 ALLESTEDS
 I TRAPSTIGEN
 I VESTERUMMET

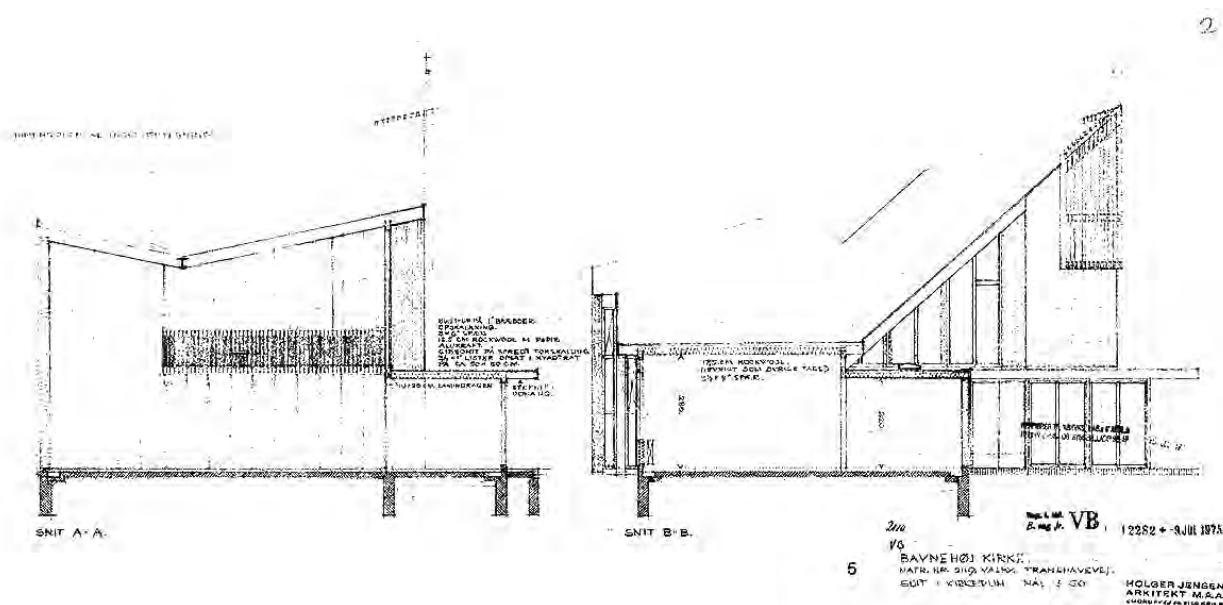
SULVSTRØMNING I HØVINGSGANG OG KORNERUM
 3 CM AFSTØBNING
 15 CM TÅSN BETON
 SVÆBESLÆK
 15 CM KLÆDEBETON
 10 CM KLÆDEBETON

GLASVINDUSTRUKTUR I KIRKEVÆGGEN
 11 CM LØSGLAS - AFSTØBNING
 25 CM RØD TRÆTRÆ
 10 CM RØD TRÆTRÆ
 10 CM RØD TRÆTRÆ
 10 CM RØD TRÆTRÆ

PROJ. NR. VB 12282 + 9. JUL. 19

4 BAVNEHØJ KIRKE TRAPSTIGEN
 GÅLT I HØVINGSGANG, KORNERUM OG VESTERUM HÅ. 3
 HØVINGSGANG, KORNERUM OG VESTERUM HÅ. 3
 TRAPSTIGEN HÅ. 3
 TRAPSTIGEN HÅ. 3

BAVNEHØJ KIRKE

BYMILJØ

Kirken ligger placeret på siden af Bavneshøj Alle, der markerer sig som en akse gennem et boligkvarter frem til indgangen til Vestre Kirkegård. Vestre Kirkegård blev indviet i 1870. Den er anlagt og bebygget af blandt andre Hans J. Holm, og er Skandinaviens største kirkegård. På Vestre Kirkegård findes en række specialafdelinger tiltænkt særlige befolkningsgrupper: Frelsens Hærs grave, færøsk afdeling, grønlandsk afdeling og de muslimske afdelinger. Der ligger også Vestre Katolske Kirkegård og Mosaik Vestre Begravelsesplads. Det brede spekter i typer af grave fortæller om befolkningens varierende kulturelle baggrund og åbenhed over for forskellighed og andre kulturer. Holger Jensen har lagt Bavneshøj Kirke undseeligt og ydmygt på siden af akse og underordner sig både den og kirkegården. Ved siden af, og sammenbygget med kirken, ligger Bavneshøj Børnegård.

FORM

Den meget lille kirkebygning er udvendigt beklædt med metalplader. Den lille sidefløj med køkken og kapel er en senere tilføjelse. I forlængelse af kirkerummet er der to små menighedslokaler, som ved en foldevæg kan slås sammen. Der er ligeledes en foldevæg ind til kirkerummet, således at dette også kan udvides. Kirken er bygget i simple materialer, men orglet dominerer alterområdet og sætter på forunderlig vis en stemning af kirke i det lille rum.

APTERING

Alterbillede malet af kunstneren Nina Kleivan. Alter, døbefont og prædikestol er udført i lyst træ. Orgel placeret oppe i kirkens spidse tagkonstruktion over alteret.

BAVNEHØJ KIRKE**ANBEFALINGER**

Kirken skønnes at kunne tages ud af brug og overføres til andre funktioner. I kraft af beliggenhed og størrelse kunne Bavneshøj Kirke anvendes i forbindelse med kirkegården, og derfor uden for et folkekirkeligt regi. Kirken kunne også være den bygning, der bandt flere af de kulturelle retninger sammen i et socialt fællesskab. Som et kulturelt mødested på tværs af kultur og religion. Man kunne samles om musik, kunst og mad under samme tag. Et multikulturelt værested. Man kunne også forestille sig, at Bavneshøj Børnegård kunne bruge mere plads og benytte kirken til musik og rytmikhus. Inventaret påkalder sig ikke særlig opmærksomhed. Grundet kirkens størrelse er det svært at indskyde dæk eller en anden form for opdeling af kirkerummet.

HVERDAGSBRUG:

Bavneshøj Kirke arrangerer blandt andet babysalmesang og morgensang. Derudover er der kaffearrangementer, hvor det er muligt at diskutere ugens prædiken. Om vinteren tilbyder Bavneshøj Kirke ly til folk, der ikke har noget sted at sove.

ENGHAVE KIRKE

Provsti: Vor Frue-Vesterbro Provsti

Sogn: Enghave Sogn

Adresse: Sønder Boulevard 120, 1720 København V

Opført: 1960

Arkitekt: Richard Jessen

Matr. nr: 1509

ARKITEKT

Enghave Kirke er opført 1960 og tegnet af kirkearkitekt Richard Jessen. Hans kirker er opført i en traditionel stil. Kirkerne er enten opført i tegl, inspireret af Kay Fisker og den funktionelle tradition, eller i beton, men med traditionelle planer og tagformer. Menighedsfløjen er tegnet af Julius Smith og opført 1923-24.

ENGHAVE KIRKE

BYMILJØ

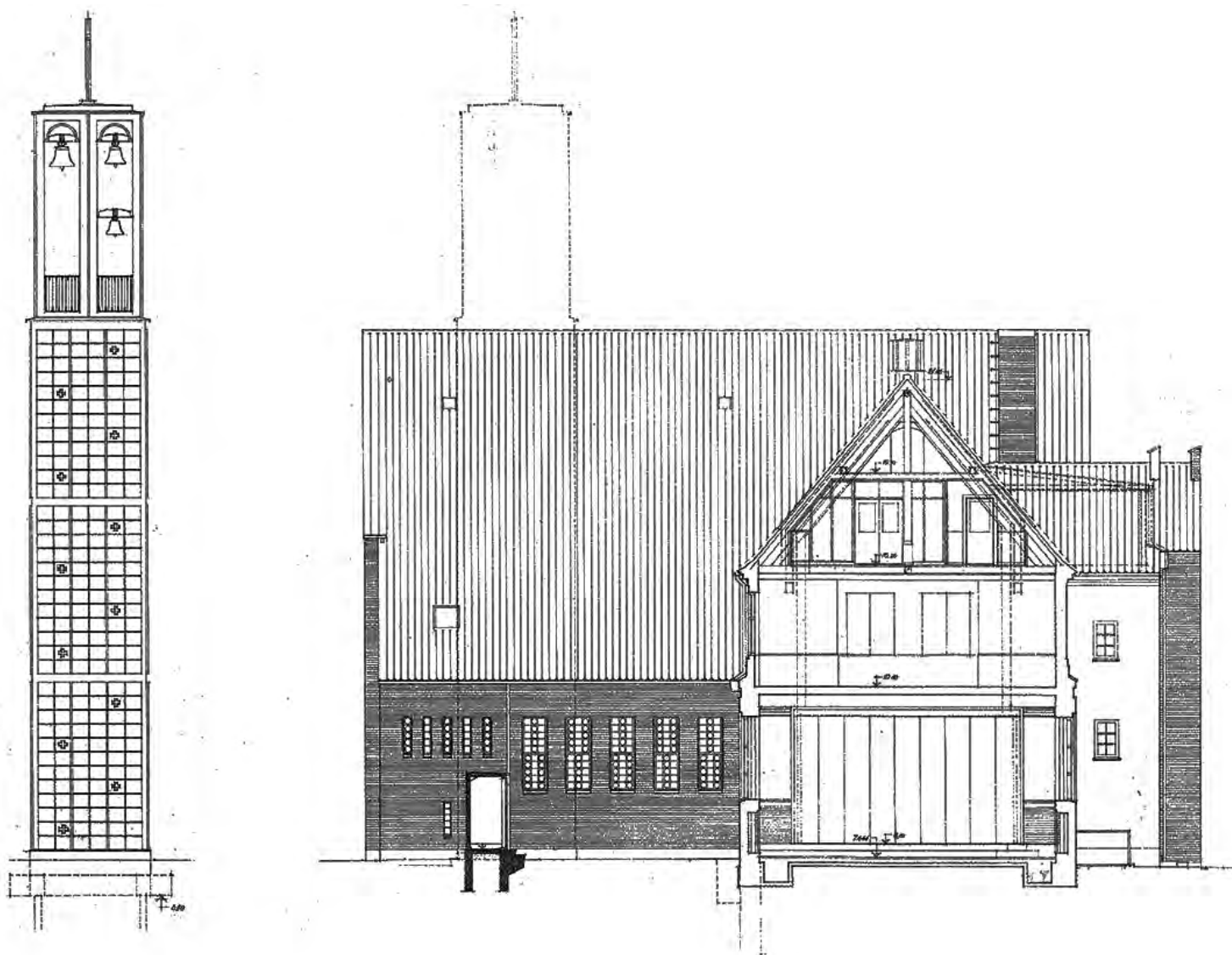
Kirken ligger placeret over for Enghave station og fem minutters gang fra den nye Carlsberg bydel, der er under udvikling og bygning. Enghave Kirke huser en børnehave oven på kirkerummet og i et lille udeareal på bagsiden af kirken modsat Sønder Boulevard. Kirken står i røde mursten ligesom meget af det omkringliggende boligbyggeri. Klokketårnet derimod er udført i beton med åbent klokkerum og korsformede udsmykninger. Kirkens virkning i byrummet er nedtonet og tilbageholdende. Den murede gavl og den rene saddeltagsform uden udhæng står som en klar profil i gaden, men arealet ud for kirken er et åbent parkagtigt område, og i forhold til åbenheden står kirken svagt i byrummet.

FORM

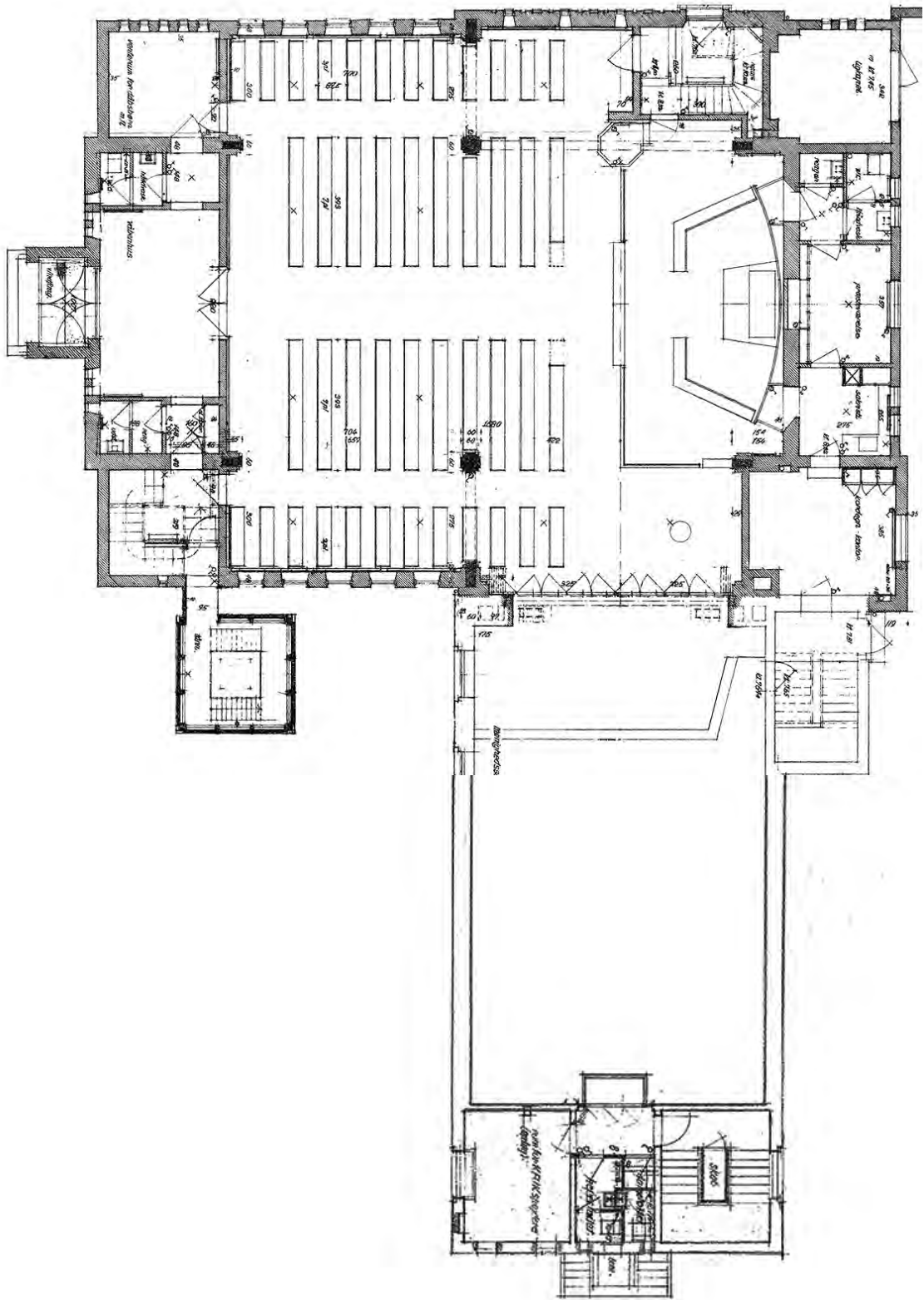
Menighedshuset fungerede – indtil den rigtige kirke blev fuldført i 1960 – som kirke, og i dag er menighedssalen bygget sammen med kirken og kan fungere som en udvidelse af kirkerummet. Den nye kirke har en næsten kvadratisk plan med seks bærende, fritstående betonsøjler, der antyder et basilikapincip. Kombinationen af kvadrat og basilika gør kirkerummet lidt uformeligt og processionsvejen fra hovedindgang til alter står svagt i rummet. Selve alterområdet virker mere som en scene end alter.

Orglet er indbygget på et etagedæk mellem to af de seks bærende søjler, og modsat er menighedshuset bygget på. Hvor der ikke er orgel eller påbygning, er der facadevinduer, og de giver et tilfældigt lysindfald. Det vigtigste lys kommer fra det høje gavlvindue over våbenhuset mod Sønder Boulevard. Lyset fra det store vindue er for svagt til at kunne nå alteret, og sidevinduerne gør det ikke bedre. Rummet står uklart og ufokuseret.

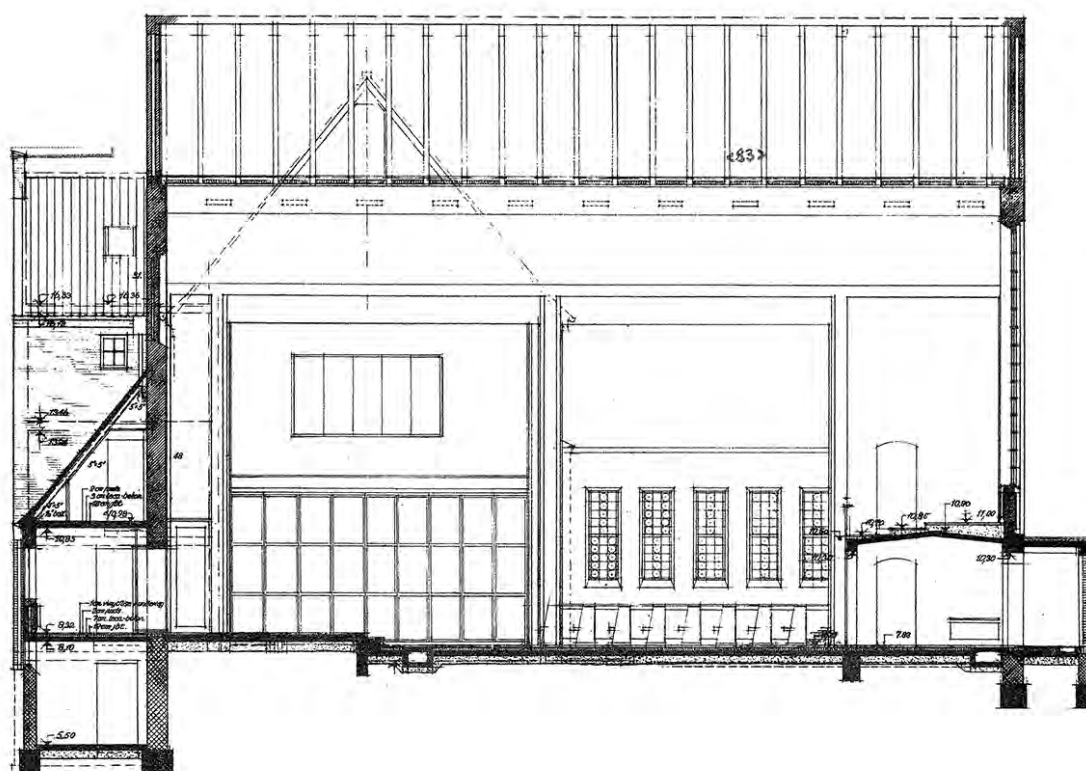
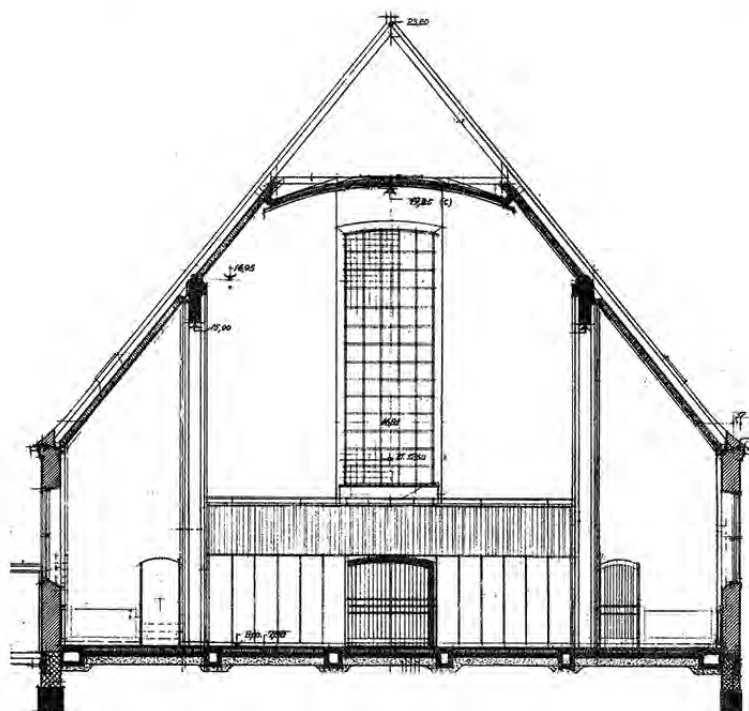
ENGHAVE KIRKE

ENGHAVE KIRKE

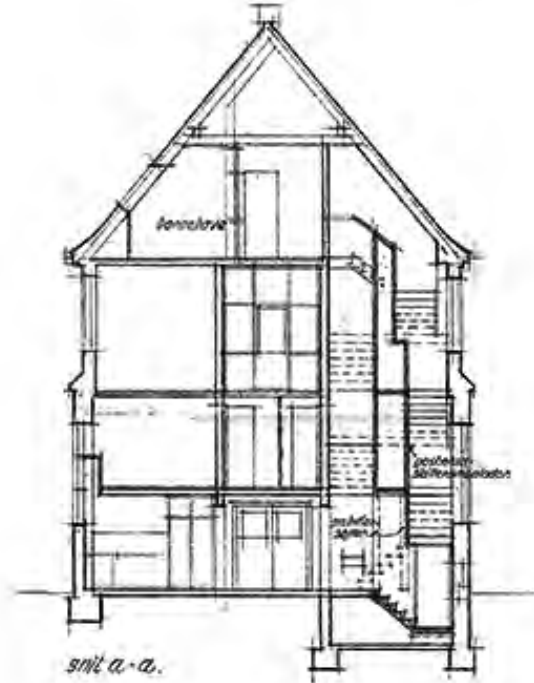
ENGHAVE KIRKE

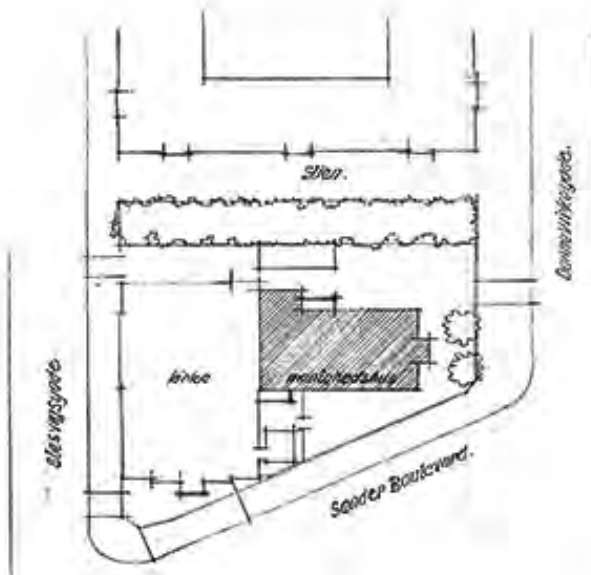
ENGHAVE KIRKE

gavl mod øst.

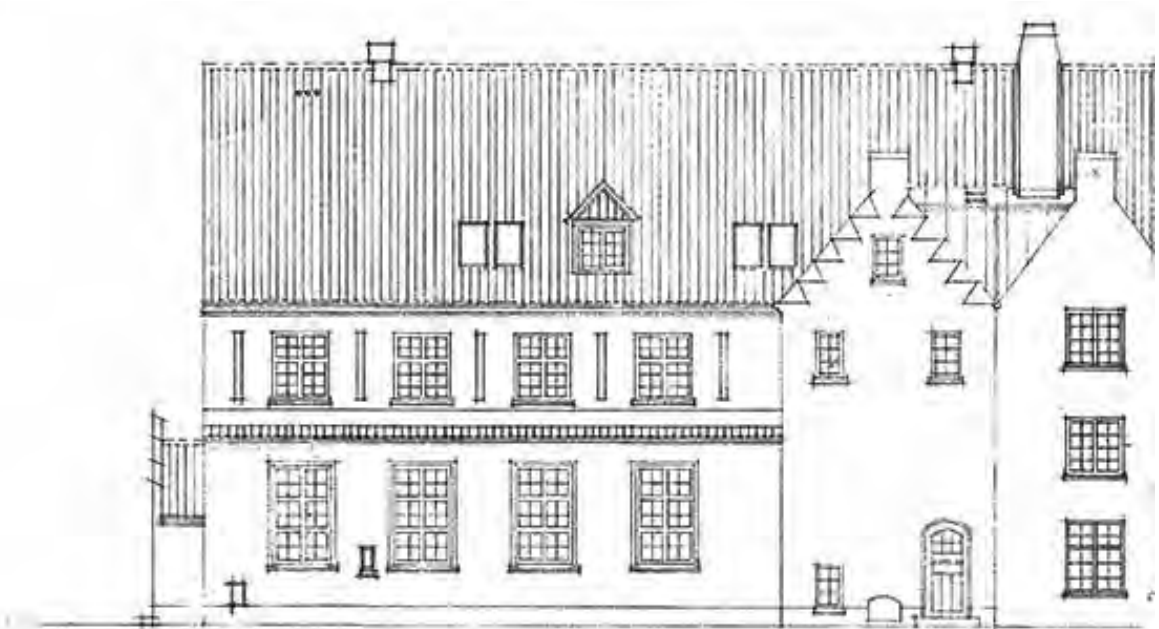
snit a-a.

Snit b-b.

Menighedsfløj

ENGHAVE KIRKE

Menighedsfløj

APTERING

Inventaret fremstår trist, brunt og virker forældet i sit 1960er udtryk. Kunstlyset i kirken kommer fra PHs "Kogle", der kaster et jævnt kedeligt lys i det i forvejen uklare rum.

HVERDAGSBRUG:

Der er et rigt musikliv omkring Enghave Kirke, og der holdes jævnlige musikgudstjenester. Vesterbro Provsti Børnekor og Ungdomskor – i alt cirka 120 børn – øver i Enghave Kirke hver uge. Der afholdes gudstjenester, morgensang, aftengudstjenester, sogneaftener og eftermiddagsmøder. For børn er der månedlige børnegudstjenester, hvor børnekoret medvirker. Og for de mindste er der legestue og babysalmesang. Den Etiopiske Menighed afholder månedlig højmesse i kirken. Et arrangement omfattende røgelse og afdækning af alteret med hvidt stof.

Menighedssal

ENGHAVE KIRKE

ANBEFALINGER

Kirken skønnes at kunne tages ud af brug og overføres til andre funktioner. Kirkerummet kan underdeles, hvis det er nødvendigt. Dermed vil bygningen og kvarteret dog miste et stort fleksibelt rum, der sandsynligvis vil være populært til mange andre aktiviteter end kirke. En underdeling er med andre ord ikke en kvalitativ forbedring.

Bevares kirken som kirke anbefales det radikalt at ombygge kirkerummet. Den kvadratiske plan vil sandsynligvis kunne være et fint udgangspunkt for en ny organisering af gudstjenesten, f.eks. efter det grundtvigske "circumstance-princip", hvor menigheden samler sig omkring præsten midt på gulvet. Stolestaderne anbefales erstattet med en mere fleksibel stoleopbygning. Med en modernisering (farver, inventar, kunst) af kirken i retning af at gøre den mere tidssvarende og fleksibel, kan den fortsat fungere som samlingssted for de mange unge og gamle, der bruger kirken i dag.

KILDER:

Gravgaard, Annemette: *Storbyens virkeliggjorte længsler - Kirkerne i København og på Frederiksberg 1860-1940*, Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, 2001.

De respektive kirkers hjemmesider.

www.kid.dk